

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OSMANLI KLASİK DÖNEMİNDE TEKİRDAĞ VE KEŞAN:
1456-1556

SEVGİ AKIN

EYLÜL-2014

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI KLASİK DÖNEMİNDE TEKİRDAĞ VE KEŞAN:
1456-1556

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sevgi AKIN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SÜME

BOLU 2014

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Sevgi AKIN'a ait “**Osmanlı Klasik Döneminde Tekirdağ ve Keşan:1456-1556**” adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 11.09.2014

Akademik Unvan, Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Mehmet SÜME

.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuray ÖZDEMİR

.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Cemal SEZER

.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN METİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**OSMANLI KLASİK DÖNEMİNDE TEKİRDAĞ VE KEŞAN: 1456-1556**” başlıklı çalışmamın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 11.09.2014

Sevgi AKIN

ABSTRACT**CLASSİCAL PERIOD OF OTTOMAN TEKIRDAG and KESAN: 1456-1556****Sevgi AKIN****Master Thesis****Department of History****Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet SÜME****Sebtember-2014, xv+125 pages**

The Ottoman Empire has become an empire by growing over time from hackneyed. In this, it has also a great effect of acquisition of the lands besides the policies that have been implemented. In addition to the acquisition of Cimpor Castle, annexation Gallipoli and Thrace by the Ottoman Empire has stepped up the power and position of the Empire. Nowadays the lands of Thrace region within the boundaries of Turkey is called "Eastern Thrace". The Ottoman Empire first completed the conquest of this region after that it shifted to the Balkans. Tekirdag and Kesan, the subject of the thesis, are located in the area known as Eastern Thrace. These two cities are the places the territory which the Ottoman Empire first conquered within Eastern Thrace. In this study, we have firstly discussed about region of Eastern Thrace where the cities are located. We tried to mention about the state of Tekirdag and Kesan in 1456-1556 which referred to as "Classical Period" in the years of between 1300 and 1600.

Key Words: Ottoman Empire, Eastern Thrace, Tekirdag, Kesan, Census Records.

ÖZET

OSMANLI KLASİK DÖNEMİNDE TEKİRDAĞ VE KEŞAN: 1456-1556

Sevgi AKIN

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Bölümü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet SÜME

Eylül 2014, xv+125 sayfa

Osmanlı Devleti, bir uç beyliğinden zamanla büyüyerek bir imparatorluk haline dönüşmüştür. Bu dönüşümde uygulamış olduğu politikaların yanında önemli menzillere sahip olan toprakları elde etmesinin de etkisi büyüktür. Osmanlı Devleti'nin Çimpe Kalesi'ni almasıyla başlayan, Gelibolu ve beraberinde Trakya topraklarına giriş, devletin gücünü ve konumunu daha da arttırmıştır. Günümüzde Trakya coğrafyasının, Türkiye sınırları içinde kalan topraklarına “Doğu Trakya” denilmektedir. Osmanlı Devleti, ilk olarak bu bölgenin fethini tamamlamış beraberinde Balkanlara yönelmiştir. Tezimizin konusunu oluşturan Tekirdağ ve Keşan şehirleri, Doğu Trakya olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır. Bu iki şehir, Osmanlı Devleti'nin Doğu Trakya toprakları içerisinde ilk fethettiği yerler arasındadır. Biz bu çalışmamızda öncelikle, şehirlerin yer aldığı Doğu Trakya bölgesini ele aldık. Beraberinde Osmanlı Devleti'nin tutmuş olduğu tahrir kayıtlarından yararlanarak, Klasik Dönem olarak adlandırılan 1300-1600 yılları içerisinde Tekirdağ ve Keşan şehirlerinin 1456-1556 yılları arasındaki durumunu aktarmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Doğu Trakya, Tekirdağ, Keşan, Tahrir Defteri.

ÖNSÖZ

Anadolu coğrafyasında pek çok devlet kurulmuş ve yıkılmıştır. Osmanlı Devleti de bu coğrafyanın içerisinde ortaya çıkmış ve zamanla bir imparatorluk haline dönüşmüştür. Biz bu çalışmamızda devletin imparatorluğa dönüşmesine katkısı olan Doğu Trakya bölgesini ele almaya çalıştık. Osmanlı Devleti, Çimpe Kalesi'ni alarak Gelibolu'ya ve Trakya'ya doğru fetihlere başlamıştır. Gerçekleşen fetihlerle birlikte Osmanlı Devleti, sınırlarını genişletmiş, bunun yanında sosyal ve iktisadi anlamada bir büyüme de yaşanmıştır. Fethedilen yerlerde uygulanan politikalarla fetihlere kalıcı hale getirilmiştir.

Doğu Trakya bölgesi, günümüzde Trakya'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde yer alan kısmına verilen isimdir. Tezimizin ana konuları olan Tekirdağ ve Keşan şehirleri de bu bölge içerisinde yer almaktadır. Bu iki şehirle ilgili olarak yapılan çalışmalar vardır. Ancak biz burada diğer çalışmalardan farklı olarak, Tekirdağ ve Keşan'ın Klasik Dönem içinde, 1456-1556 yılları arasındaki nüfusunu ve ekonomik durumunu tahrir defterlerinde yer alan bilgilere göre ortaya koymaya çalışacağız. Öncelikle Doğu Trakya'nın coğrafyası ve tarihi hakkındaki bilgileri aktaracağız. Sonrasında Tekirdağ ve Keşan şehirlerinin coğrafi bilgileri, Osmanlı Devleti'nin fethi öncesi tarihi anlatıp, tahrir defterlerinden elde ettiğimiz bilgilerle Osmanlı Devleti'nin fethi sonrasını, 1456-1556 yılları arasındaki durumlarını ortaya koymaya çalışacağız.

Bu tez çalışmasının tamamlanmasında ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet SÜME'ye, kaynakların okunması ve tezin ana yapısının oluşmasında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ilk tez danışmanım ve değerli hocam Ayşe KAYAPINAR, Prof. Dr. Levent KAYAPINAR'a, değerli dostlarım Duygu KAYA, H. Özlem CANDEMİR, Nimet BAYKAL, Muhammet BAYKAL, Duygu KARAMAN, Rukiye UZUN ve Seyran AKDAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yapmış olduğumuz çalışmada ilgili kaynakları edinmemizi sağlayan Tekirdağ Valiliği, Keşan İlçe Halk Kütüphanesi'ne ve Hilmi DİNÇER'e teşekkürlerimi sunarım. Tezin hazırlanması aşamasında, benden desteğini esirgemeyen değerli aileme, özellikle ablam Burcu AKIN'a çok teşekkür ederim.

Sevgi AKIN
BOLU 2014

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iv
ÖZET.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xi
HARİTA DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv

GİRİŞ	1
--------------------	----------

I. BÖLÜM

1. TEKİRDAĞ VE KEŞAN ŞEHİRLERİNİN YER ALDIĞI BÖLGE	6
1.1. Doğu Trakya Bölgesi'nin Coğrafyası	6
1.2. Osmanlı Devleti'nin Fethi Öncesi Doğu Trakya'nın Tarihi	7
1.3. Doğu Trakya Bölgesi'nin Osmanlı Devleti Tarafından Fethi	12

II. BÖLÜM

2. TEKİRDAĞ ŞEHİRİ	17
2.1. Tekirdağ Şehri'nin Coğrafyası ve Aldığı İsimler	17
2.2. Osmanlı Devleti'nin Fethi Öncesi Tekirdağ Şehri'nin Tarihi	18
2.3. Tekirdağ Şehri'nin Osmanlı Devleti Tarafından Fethi	25
2.3.1. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Tekirdağ Şehri'nin Nüfusu	28
2.3.2. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Tekirdağ Şehri'nin Ekonomisi	45

III. BÖLÜM

3. KEŞAN ŞEHİRİ	69
3.1. Keşan Şehri'nin Coğrafyası ve Aldığı İsimler	69
3.2. Osmanlı Devleti'nin Fethi Öncesi Keşan Şehri'nin Tarihi	70

3.3. Keşan Şehri'nin Osmanlı Devleti Tarafından Fethi	73
3.3.1. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Keşan Şehri'nin Nüfusu	75
3.3.2. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Keşan Şehri'nin Ekonomisi	91
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	106
EKLER	116
Ek 1 : Doğu Trakya Haritası	117
Ek 2.A: 1540 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği	118
Ek 2.B: 1540 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu	119
Ek 3.A: 1469 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği	120
Ek 3.B: 1469 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu	121
Ek 4.A: 1456 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği	122
Ek 4.B: 1456 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu	123
Ek 5.A: 1543 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği	124
Ek 5.B: 1543 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu	125

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1	: 1469 Yılında Tekirdağ'da Kayıtlı Olan Köyler ve Hisseleri	29
Tablo 2.2	: 1550 Yılı Sonrası Cebel-i Tekfur'daki Nüfus Değerleri	36
Tablo 2.3	: 1459-1515-1540-1550 Yılı Sonrasında Tekirdağ ve Merkezlerdeki Mahalleler	43
Tablo 2.4	: Osmanlı Klasik Döneminde Tekirdağ ve Merkezlerdeki Meslekler	66
Tablo 3.1	: Klasik Dönemde Keşan'da Yer Alan Köylerin İsimleri	86
Tablo 3.2	: Osmanlı Klasik Döneminde Keşan'da Yer Alan Meslekler	101

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1	: 1469 Yılında Tekirdağ'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Değerleri ...31
Grafik 2.2	: 1515 Yılında Tekirdağ'da Rodosçuk ve Banados Merkezlerindeki Nüfus Değerleri 33
Grafik 2.3	: 1540 Yılında Tekirdağ'da Rodosçuk ve Banados Merkezlerindeki Nüfus Değerleri 35
Grafik 2.4	: 1550 Yılı Sonrası Tekirdağ'a Ait Müslüman ve Gebran Nüfus Değerleri 40
Grafik 2.5	: Klasik Dönemde Tekirdağ ve Bağlı Merkezlerdeki Toplam Nüfus Oranları 45
Grafik 2.6	: Tekirdağ'ın 1469-1515-1540-1550 Yılı Sonrası Vergi Oranları 47
Grafik 2.7	: 1469 Yılında Tekirdağ'daki Vergi Türleri ve Gelirleri 48
Grafik 2.8	: 1515-1540-1550 Yılı Sonrası Rodosçuk'ta Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları 50
Grafik 2.9	: Rodosçuk'un 1515-1540-1550 Yılı Sonrasındaki Vergi Oranları 52
Grafik 2.10	: 1515-1540-1550 Yılı Sonrası Banados'ta Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları 53
Grafik 2.11	: Klasik Dönemde Banados'taki Vergi Türleri ve Oranları 55
Grafik 2.12	: Banados'un 1515-1540-1550 Yılı Sonrasındaki Vergi Oranları 56
Grafik 2.13	: 1550 Yılı Sonrası İnepazarı'nda Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları 57
Grafik 2.14	: 1550 Yılı Sonrası İnepazarı'ndaki Vergi Türleri ve Oranları 58
Grafik 2.15	: 1550 Yılı Sonrasında Cebel-i Tekfur'da Yetiştirilen Bazı Ürünler ve Vergi Miktarları 59
Grafik 2.16	: 1550 Yılı Sonrası Cebel-i Tekfur'daki Ekonomik Faaliyetler ve Vergi Oranları 60
Grafik 3.1	: 1456 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları.....79
Grafik 3.2	: 1519 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları.....81

Grafik 3.3	: 1530 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları.....	83
Grafik 3.4	: 1456 Yılında Keşan'ın Vergi Oranları	91
Grafik 3.5	: 1519 Yılında Keşan'da Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları	93
Grafik 3.6	: 1519 Yılında Keşan'daki Vergi Kalemleri ve Oranları	94
Grafik 3.7	: 1526 Yılında Keşan'da Vergi Gelirlerinin Dağılımı	96
Grafik 3.8	: Keşan'ın 1456-1519-1526-1530-1542 Yıllarındaki Vergi Oranları	99

HARİTA DİZİNİ

Harita 2.1	: Tekirdağ Şehrinin Ticaret Ağı	63
-------------------	--	-----------

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
drl.	: Derleyenler
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	: Editör
eds.	: Editörler
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
İA	: İslam Ansiklopedisi
İB. AK.	: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı
km	: Kilometre
M.	: Miladi
M.C.	: Muallim Cevdet
M.Ö.	: Milattan Önce
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
ss	: Sayfa Sayısı
TT	: Tapu Tahrir
TTK	: Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

XIV. yüzyıl başlarında bir uç beyliği olarak kurulan Osmanlı Devleti, zamanla sınırlarını genişleterek bir imparatorluk haline dönüşmüştür. Rumeli'ye geçiş ve beraberinde Anadolu ve Balkanlardaki ilerleme bu dönüşümü sağladı. Takip edilen gazâ ülküsü, fetih politikasının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Fetihlerin, kalıcı olması adına, alınan yerlerin iskanına başlanmıştır. Gerek Anadolu'da gerekse Balkanlar'da bilinçli bir iskan siyaseti takip edilmiştir. Sürgün ve nakiller yoluyla da, iskan siyaseti kalıcı hale getirilmiştir. Beraberinde fethedilen bölgelerde uygulanan hoşgörü politikasıyla, yerli halkın güveni kazanılmıştır.

Osmanlı Devleti, bir yerleşim yerini fethettikten sonra tahrirre geçerdi. Kelime anlamı yazmak olan tahrir, Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerdeki nüfus ve gelir unsurlarını belirlemek için gerçekleştirdiği uygulamadır. Bir tahrir memuru veya emini, bir katip ve kadı eşliğinde fethedilen yerdeki mevcut yerleşim yerlerini, tarım alanlarını, yaylak ve kışlakları yani kullanılabilir her toprağın durumunu tespit eder. Aynı şekilde fethedilen yerde yaşayan insanların, daha önce sahip oldukları statüler ve vergi gelirleri kayıt altına alınırdı. Bu kaydın tutulduğu defterler “tahrir defteri” olarak adlandırılmaktadır. Mufassal ve icmal olarak tutulan bu defterler sayesinde bölgelerin şartları tespit edilmekte ve duruma uygun kararlar alınmaktaydı.

Osmanlı Devleti'nin Klasik Dönemi olarak adlandırılan 1300-1600 yılları arasında tutulan tahrir kayıtlarından yararlanarak, tezimizin konusu olan Tekirdağ ve Keşan şehirlerinin 1456-1556 yılları arasındaki durumunu ortaya koymaya çalışacağız. Tekirdağ ve Keşan şehirleri, Doğu Trakya bölgesinde yer almaktadır. Osmanlı Devleti Dönemi'nde Doğu Trakya olarak adlandırılan bir bölge yoktur. Bizim burada kastettiğimiz bölge, günümüzde Trakya'nın Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan kısmıdır. Tekirdağ ve Keşan, Osmanlı Devleti'nin Trakya'da ilk olarak fethettiği yerler arasındadır. Bu iki şehir Osmanlı Devleti'nde “Sol Kol” olarak adlandırılan Via Egnatia

yolu üzerinde yer almaktadır. İstanbul'dan başlayıp İstefe'ye uzanan yolda yer alan şehirlerden ikisidir.

Tezimizin ilk kısmında Tekirdağ ve Keşan'ın yer aldığı Doğu Trakya bölgesinin coğrafyası, Osmanlı Devleti öncesi tarihi ve Osmanlı Devleti tarafından fethedilişini anlatacağız. İkinci bölümde Tekirdağ şehrini ele alarak, öncelikle coğrafyası ve tarihi aktaracağız. Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesi sonrasında, gerçekleştirilen tahrir kayıtlarıyla demografik ve ekonomik durumunu anlatacağız. Tekirdağ'a ait elimizdeki en erken tarihli tahrir defteri 1469 yılına aittir. Bu tarihten başlayarak Tekirdağ'ı 1550 yılı sonrası dönemine kadar olan süreçte demografik durumu hakkında bilgi vereceğiz. Tekirdağ'ın yerleşim yeri olarak büyüklüğü, kendisine bağlı merkezlerin durumu, dini açıdan ağırlıklı olan topluluk, mahalle ve köylerin isimleri hakkında elde ettiğimiz bilgileri Tekirdağ'ın nüfusu kısmında açıklayacağız. Ekonomik kısmına geçtiğimizde, 1469-1550 yılı arasındaki dönemde sahip olduğu vergi geliri üzerinden, en çok uğraşılan ekonomik faaliyeti, yetiştirilen ürünleri ve yer alan meslekleri belirlemeye çalışacağız.

Keşan'ı, Tekirdağ'da olduğu gibi öncelikle coğrafi ve tarihi bakımından ele alacağız. Keşan'a ait elimizdeki en erken tarihli defter 1456 yılına aittir. Bu tarihten başlayarak Keşan'ı 1556 yılına kadar olan dönem de, nüfusunda ki baskın dini unsuru, varsa bağlı merkezlerinin sayısı, mahalleleri ve köyleri hakkında bilgi vereceğiz. Keşan'ın ekonomik durumunu, vergi gelirlerini, etkin ekonomik faaliyeti, yetiştirilen ürünleri, meslekleri ve sayılarını anlatacağız.

Tekirdağ ve Keşan şehirleriyle alakalı yapılmış çalışmalar mevcuttur. Biz bu çalışmada, daha öncekilerden farklı olarak 1456-1556 yılları arasındaki durumlarını daha ayrıntılı olarak ele alarak, şehirlerin Osmanlı Devleti dönemindeki gelişmişliğini ortaya koymaya çalışacağız. Öncelikle çalışmamızın ana kaynakları olan tahrir defterlerini inceleyecek olursak;

M.C. 89: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde yer alan, Hicri 861/Miladi 1456 tarihli, 128 varaklı icmâl defteridir. İçinde

Dimetoka, Nefs-i Ergene, Yanbolu, Gümülcine, Ferecik, İpsala, Keşan ve Prevadi nahiyelerine ait tımar ve vakıf kayıtları vardır. Keşan, 58-71 arasındaki varaklarda yer almaktadır.

MAD 35: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 874/M. 1469 tarihli, 248 varaklı mufassal-evkâf defteridir. İçinde Tekirdağ, Ergene, Çirmen, Hasköy, Zağra Yenicesi ve Akça Kızanlık nahiyeleri vardır. Tekirdağ, 1b-3b ile 39b-111b arasındaki varaklarda yer almaktadır.

M.C. 65: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde yer alan, H. 924/M. 1518 tarihli, 48 varaklı Yağcıyan ve Küreciyan Cemaatinin kaydının tutulduğu mufassal defterdir. İçinde Zağra Yenicesi, Çorlu, Silivri, Tekirdağ, Hayrabolu, Malkara, Gelibolu, Keşan, İpsala, Ferecik, Gümülcine, Karasu Yenicesi, Dırma, Tatarpazarı, Filibe, Akçakızanlık, Eski Hisar, Yeni Zağra, Hasköy, Çirmen, Edirne ve Dimetoka nahiyeleri vardır. Tekirdağ 1b-5b, Keşan 39b-40a arasındaki varaklarda yer almaktadır.

TT 50: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 921/M. 1515 tarihli, 284 sayfalık mufassal defterdir. İçinde Çirmen, Ergene, Hasköy, Yenice-i Çirpan, Akça Kızanlık, Tekirdağ ve Yenice-i Zağra nahiyeleri vardır. Tekirdağ 188-250 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 77: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 295/M. 1519 tarihli, 840 sayfalık, mufassal-evkâf defteridir. İçinde Edirne, Dimetoka, Ergene, Kızılağaç, İpsala, Keşan, Ferecik, Eski Hisar-ı Zağra, Filibe, Köstence ve Saruhan Beylü (Nefs-i Tatarpazarı) nahiyeleri vardır. Keşan 377-399 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 120: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 929/M. 1522 tarihli, 347 sayfalık mufassal-cemaat defteridir. İçinde Ferecik, Dimetoka, Yanbolu, Zağra-ı Eskihsar, Hasköy, Filibe, Keşan, Tırhala, Akça Kızanlık, Üsküp, Gümülcine, Üsküp, Yenipazar gibi kaza merkezleri vardır. Keşan 43-47 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 136: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 933/M. 1526 tarihli, 129 sayfalık icmal defteridir. İçinde Edirne, Dimetoka, Ferecik, Keşan, Kızılağaç, Zağra-ı Eskihişar, İpsala, Filibe ve Tatarpazarı nahiyeleri vardır. Keşan, 79-82 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 170: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 938/M. 1531 tarihli, 254 sayfalık, mufassal-müsellem defteridir. İçinde Edirne, Dimetoka, Ferecik, Keşan, Kızılağaç, Zağra-ı Eskihişar ve İpsala nahiyeleri vardır. Keşan 23-24 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 191: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 938/M. 1531 tarihli, 156 sayfalık mufassal-müsellem defteridir. İçinde Dimetoka, Ferecik, Keşan, Kızılağaç, Zağra-ı Eskihişar, İpsala ve Vize nahiyeleri vardır. Keşan 14-15 sayfalar arasında yer almaktadır.

TT 202: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 947/M. 1540 tarihli, 347 sayfalık evkaf defteridir. İçinde Edirne, Dimetoka, Ferecik, Keşan, Zağra-ı Eskihişar, Filibe, Tatarpazarı, Samakov, Üsküp, Kalkandelen, Manastır, Sofya ve Vize kazaları vardır. Keşan 63-67 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 206: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 947/M. 1540 tarihli, 250 sayfalık mufassal-müsellem defteridir. İçinde Dimetoka, Ferecik, Keşan, Malkara, Gümülcine, Hasköy, Yanbolu, Çorlu ve Zağra-ı Eskihişar nahiyeleri vardır. Keşan 17-19 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 210: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 947/M. 1540 tarihli, 233 sayfalık, evkaf defteridir. İçinde İstanbul, Vize, Çorlu, Silivri, Tekirdağ ve Edirne kazaları vardır. Tekirdağ 208-229 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 226: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 950/M. 1543 tarihli, 94 sayfalık, mufassal-yörük defteridir. İçinde Vize, Silivri, Hayrabolu, Çorlu, Hasköy,

Edirne, Keşan, Malkara, Dimetoka ve Varna nahiyeleri vardır. Keşan 55-59 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 230: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H.950/M. 1543 tarihli, 191 sayfalık, mufassal-yörük defteridir. İçinde Drama, Yenice-i Karasu, Gümülcine, Dimetoka, Ferecik, İpsala, Keşan, Hasköy, Kızılağaç, Yenice-i Zağra, Varna, Tekfurgölü, Kırçova ve Prevadi nahiyeleri vardır. Keşan 97-101 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 299: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 963/M. 1555 tarihli, 167 sayfalık, mufassal defterdir. İçinde Zağra-ı Eskihsar, Hayrabolu, Malkara, Gümülcine, Prevadi, Dimetoka, Ferecik, Keşan, Çorlu ve Vize nahiyeleri vardır. Keşan 14-16 sayfaları arasında yer almaktadır.

TT 303: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, H. 964/M. 1556 tarihli, 109 sayfalık mufassal-yörük defteridir. İçinde Vize, Silivri, Hayrabolu, Çorlu, Hasköy, Edirne, Keşan, Malkara ve Dimetoka nahiyeleri vardır. Keşan 65 numaralı sayfada yer almaktadır.

TT 385: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan, 1550 yılı sonrasına ait, 429 sayfalık, mufassal defterdir. İçinde Çirmen, Hasköy, Akça Kızanlık, Yenice-i Zağra, Yenice-i Çirpan, Filibe, Ergene ve Tekirdağ nahiyeleri vardır. Tekirdağ 26-31, 192-230 ve 256-282 sayfaları arasında yer almaktadır.

Yukarıda yer alan tahrir defterlerini kullanarak, mevcut kitap ve makaleler yardımıyla Tekirdağ ve Keşan'ın 1456-1556 yılları arasındaki dönemde, demografik ve iktisadi bakımdan değerlendireceğiz.

BÖLÜM I

1. TEKİRDAĞ VE KEŞAN ŞEHİRLERİNİN YER ALDIĞI BÖLGE

1.1. Doğu Trakya Bölgesi'nin Coğrafyası

Tekirdağ ve Keşan şehirleri “Doğu Trakya” olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır. Doğu Trakya olarak adlandırdığımız bölge, günümüzde Trakya'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde kalan kısmıdır. Yunanistan topraklarında kalan kısmı ise “Batı Trakya” olarak adlandırılmıştır. Doğu Trakya toprakları 24.378 km² iken Batı Trakya toprakları 16.919 km²'dir. Doğu Trakya bölümünde Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin tamamı, İstanbul'un Avrupa yakasında kalan 12 ilçesi (Bakırköy, Beşiktaş, Beyoğlu, Çatalca, Eminönü, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa, Sarıyer, Silivri, Şişli ve Zeytinburnu) ile Çanakkale'nin Eceabat ve Gelibolu ilçeleri yer almaktadır. Batı Trakya bölümünde ise Rodop, İskeçe ve Meriç yerleşim alanları bulunmaktadır.

Doğu Trakya bölgesinde Bulgaristan ile sınırimız 200 km, Yunanistan ile sınırimız ise 204 km'dir. Avrupa ile olan karayolu ve demiryolu bağlantısı bu bölgeden gerçekleşir. Kapıkule, Pazarkule ve İpsala gümrük kapıları bu bölgededir.¹ Günümüzde Tekirdağ, Doğu Trakya bölgesinin en büyük illerinden biri, Keşan ise bölgenin diğer bir büyük ili Edirne'ye bağlı bir ilçedir.

¹ *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Trakya, 11. Cilt, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1985, sayfa 4181; *Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi*, Trakya, 22. Sayı, , Görsel Yayınları, İstanbul 1999, s. 8610-11.

1.2. Osmanlı Devleti'nin Fethi Öncesi Doğu Trakya'nın Tarihi

Trakya, bulunduğu konum itibariye pek çok kavim için oldukça cazip bir coğrafya olmuştur. Doğu Trakya'da, Trakya'nın bir parçası olarak bundan etkilenmiştir. M.Ö. 4000 den 2000'in başlarına kadar Trakya'ya akınlar gerçekleştirerek, Trakya bölgesine taş kültürünü getiren Trakların, M.Ö. 2000 de Trakya'ya yönelik ikinci akınları gerçekleştirmişler ve bu kez maden kültürünü getirmişlerdir. Trak akınları M.Ö. 1200'lere değin sürmüştür ve bu tarihten sonra Traklar, adını vermiş oldukları Trakya coğrafyasına yerleşmeye başlamışlardır.²

M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren Grekler (Yunan), Trakya'nın doğusunda, Karadeniz Boğazı kıyısında pek çok koloni kurmuştur. Bunlardan en önemlisi Byzantion idi. Bunun dışında Bosporos (İstanbul Boğazı), Propontins (Marmara Denizi) ve Khersonesos'da (Gelibolu Yarımadası) gibi kolonilerde kurmuşlardır. Grek kolonileri 6. yüzyılın sonuna kadar Trakya ve çevresinde kurulmaya devam etmiştir. Grek kültürü Trakya'ya girerken, Traklar da dini alanda Grekleri etkilemişlerdir.³

M.Ö. 513 yılında, Pers İmparatoru Dareios (M.Ö. 522-486), İstanbul Boğazı üzerinden Trakya'ya geçerek, Trakya ve Makedonya'yı Pers hakimiyeti altına almıştır. Trakya'da yaşamakta olan Traklar da Perslerin egemenliğinde yaşamak zorunda kalmışlardır. Pers hakimiyeti, Atinalıların faaliyetleri neticesinde Trakya coğrafyasında sona ererken, bu kez de Trakya Atinalıların ekonomik denetimi altına girmiştir.⁴ Trakya'daki Atina hakimiyeti pek uzun ömürlü olmadı. Makedonya kralları ve Trak kavimlerinden olan Odrislerin mücadeleleri sonucunda kıyı kesimi Atinalılardan geri alınmıştır. Odrisler'in liderliğin kurulmuş olan ilk Trak krallığının ömrü, çok uzun süreli olmamıştır. M.Ö. 359 yılında bu krallık üçe bölünmüş ve sonrasında da Makedonya egemenliğine girmiştir. M.Ö. 168 yılında Makedonya Krallığı'nın Roma

² Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, , Ahmet Sait Basımevi, İstanbul 1949, s. 1; Tekirdağ, *Tekirdağ Valiliği Yayınları*, Tekirdağ 1983, s. 11-12.

³ A. Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, , Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011, s. 88; Emrullah Güney, *Trakya'nın, Anadolu'nun Tarihi Coğrafya Bölgeleri ve Antik Kentleri*, Edge Akademi, Ankara, 2013, s. 40.

⁴ Ahmet Öge, *Malkara'nın Tarihçesi*, Eylül 1986, s. 2; Mansel, a.g.e., s. 193; Mehtap Özdeğer, "Vize Kazası Vakıfları-XVI. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre-", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22. Cilt, 1. Sayı, 2007, s. 166; Güney, a.g.e., s. 80.

İmparatorluğu'nun himayesine girmesinin ardından Trakya toprakları çoğu kez Roma işgaline uğramıştır. Trakya'daki gücünü korumak adına Roma yönetimi, Trakya'da bir takım krallıklar ya da prenslikler kurmuş, hatta bazılarını yönetmek koşuluyla desteklemiştir.⁵

Trakya'daki Roma hakimiyeti sürerken, bağımsız olarak yaşamaya alışmış olan Trak boyları, ara ara isyan etmişlerdir. Trakların isyanını tamamen sonlandırmak isteyen Roma İmparatoru Claudius (41-54), 46 yılında bütün Trakya'ya hakim olarak, Trakya bölgesini eyalet haline getirmiş ve ilhak etmiştir. Marmara kıyısında yer alan Ereğli'yi de eyalet başkentti yapmıştır. Bu hakimiyet sırasında Trakya bölgesi Gotların, Hunların ve Avarların saldırılarına maruz kalmıştır.⁶ 250-487 yılları arasında 237 yıl Trakya'da Gotların yıkıcı faaliyetleri yaşanmıştır. Trakya'da yer şehirler ve şehirlerde yaşayan halk, Gotların bölgeye yönelik saldırılarından oldukça kötü etkilenmiştir.⁷

394-395 yılı kışında Hunlar Trakya'ya girerek, bölgeyi işgal etmişlerdir. Beraberinde Tuna geçen Gotlar da, İstanbul surlarına kadar dayanarak, Trakya'yı yağmalamışlardır. Başta Hunların ve Gotların olmak üzere diğer birçok kavimin saldırıları sonucu 395 yılında Roma İmparatorluğu, doğu ve batı olmak üzere ikiye bölünmüştür.⁸ Trakya toprakları da Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır. 441-447 yılları arasında Hunlar tekrardan Trakya'ya saldırmışlar, başta Filibe ve Lüleburgaz olmak üzere yetmişe yakın şehir ve kasabayı tahrip etmişlerdir.⁹

527 yılında Trakya'ya yönelik Slav akınları başlamıştır. Bu saldırılar sonrası Doğu Roma İmparatoru I. Justiniaus (527-565), Trakya'daki kaleleri onarmış, hatta bazılarını yeniden inşa ettirmiştir.¹⁰ 592 yılında İstanbul'a yürümek isteyen Avarlar,

⁵ Çevik, a.g.e., s. 13; Güney, a.g.e., s. 80; A. Müfid Mansel, "İlkçağda Edirne", *Edirne'nin 600. Fethi Armağan Kitabı*, 2. Baskı, TTK, Ankara, 1993, s. 22-23.

⁶ Mansel, a.g.e., s. 23, 27; Çevik, a.g.e., s. 19-20.

⁷ Çevik, a.g.e., s. 21; Peter Soustal, *Thrakien (Thrake, Rodope und Haimimontos)*, ed. Herbert Hunger, Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1991, s. 61-62; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2007, s. 48; Mansel, a.g.m., s. 27-28.

⁸ Soustal, a.g.e., s. 66.

⁹ Semavi Eyice, "Bizans Devrinde Edirne ve Bu Devire Ait Eserler", *Edirne'nin 600. Fethi Armağan Kitabı*, 2. Baskı, TTK, Ankara, 1993, s. 41; Ali Ahmetbeyoğlu, Büyük Hun Hükümdarı Atilla, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7. Sayı, Bişkek, 2003, s. 1-20.

¹⁰ Ostrogorsky, a.g.e., s. 66; Engin Beksac, "Keşan ve Çevresinin Trakya'nın Erken Tarihi'ndeki Yeri", *Hersekzade Ahmet Paşa Camii Sempozyum Bildirileri ve Etkinlikleri*, Keşan Kaymakamlığı, 2012, s. 29.

Doğu Trakya topraklarına girerek, Çorlu'ya kadar ilerlemişlerdir. 626 yılında Sasaniler ile anlaşarak İstanbul'u kuşatan Avarlar, 39 yıl boyunca Trakya'ya akın gerçekleştirmişlerdir. Avar saldırılarını sonlandırmak isteyen Bizans İmparatoru Herakleios (610-641), Sırp ve Hırvatları Avar-Bizans sınırına yerleştirmiş ve arada tampon bölge oluşturmuştur. Böylelikle Avarların Trakya bölgesindeki faaliyetleri engellenmiştir.¹¹ Doğu Trakya'nın tamamında olmasa da Marmara kıyısındaki Tekirdağ ve Ereğli gibi limanların etkilendiği, İstanbul'a yönelik olarak gerçekleşen iki Arap kuşatması olmuştur. 673-678 ve 717-718 yıllarında gerçekleşen bu kuşatmalarda Doğu Trakya bölgesi büyük yıkımlara uğramamıştır.¹²

681 yılında kurulan Tuna Bulgar Devleti ya da I. Bulgar Devleti zamanında Bulgarlar, Bizans İmparatorluğu ile münasebetlerini arttırmıştır. 708 yılında iki devlet arasında yaşanan mücadelede Bulgarlar galip çıkmıştır. II. Justiniaus (685-695;705-711) zamanında Bizans tahtında yaşanan mücadeleler neticesinde İmparator II. Justiniaus, Bulgarlardan yardım isteğinde bulunmuştur. Bulgarlar yardım ulaştıramadan, Bizans tahtında iktidar değişikliği yaşanında bunu fırsat bilen Bulgarlar Trakya'ya girmişlerdir. Trakya ve İstanbul çevresi yağmalanmıştır. 813 ve 894 yıllarında Bulgarlar Trakya'ya girmişler ve Doğu Trakya bölgesini işgal etmişlerdir. Bu işgal sonrası Bizans, Macarlardan yardım alarak, Bulgarları yenilgiye uğratmışlardır. 896 ve 918 yılında Doğu Trakya topraklarında yeni Bulgar saldırıları gerçekleşmiştir. I. Bulgar Devleti'nin 971 yılında Bizans İmparatorluğuna bağlanmasıyla, Trakya'daki Bulgar saldırıları bir süreliğine de olsa engellenmiştir.¹³

1187 yılında kurulmuş olan II. Bulgar Devleti zamanında Bulgarların Bizans ile olan çatışmaları devam etmiştir. Trakya ve Makedonya topraklarını ele geçirmek isteyen Bulgarlar, Kaloyan (1197-1207) yönetiminde bu ideallerini gerçekleştirmişlerdir. 1204 yılında IV. Haçlı Savaşı sonrası İstanbul ve Doğu Trakya topraklarında Latin egemenliğinin baş göstermesi neticesinde, Trakya bölgesinde

¹¹ Ahmet Taşağıl, Avarlar, <http://ahmettasagil.files.wordpress.com/2010/10/avarlar1.pdf> ; Çevik, a.g.e., s. 24-25; Ostrogorsky, a.g.e., s. 95-99; Eyice, a.g.m., s. 42-43.

¹² Çevik, a.g.e., s. 25-26.

¹³ Ayşe Kayapınar, "Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti", *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih*, der. Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, Karam ve Vadi Yayınları, Ankara, 2006, s. 107-109, 121-122, 124-125; Çevik, a.g.e., s. 31-32; Ostrogorsky, a.g.e., s. 182-183, 186-188; Eyice, a.g.m., s. 44-48.

Bulgar-Latin çatışmaları başlamıştır. 1205 yılında gerçekleşen savaşta Latinlerin elinde İstanbul, Silivri ve Tekirdağ şehirleri kalmıştır. Bulgarlar ilerleyerek, Doğu Trakya’da yer alan Çorlu, Tekirdağ ve Kırklareli gibi pek çok şehri ele geçirmişlerdir.¹⁴

Trakya’da görülen bir diğer kavim Peçenekler olmuştur. İlk olarak 970-971 yılında Bizans ile Kiev Rusya’sı arasında yaşanan savaş neticesinde Trakya’ya girmişlerdir. 1030 yılında Bizans topraklarına saldırmaya başlayan Peçenekler, 1049-1050 yılında hiçbir direniş görmeden Trakya’yı yağmalamışlardır. Edirne’yi kuşatmış, fakat sonuç elde edemediği için geri çekilmişlerdir. Bizans, Peçenek saldırılarını engellemeye çalışsa da, Peçenekler Ergene Nehri boyunca Lüleburgaz ve Hayrabolu’yu yağmalamışlardır. 1088 yılında Peçenekler tekrardan Trakya’ya saldırmışlar ve o yıl kışı Ergene vadisinde geçirmişlerdir. 1091 yılında Bizans’a karşı Çaka Beyliği ile ittifak yapılsa da Peçenekler yenilgiye uğramışlardır. 1121 yılında Peçenekler Trakya’ya tekrardan saldırı girişiminde bulunsalar da başarısız olarak dağılmışlardır.¹⁵

1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi sonrasında Bizans İmparatorluğu parçalanmış ve İstanbul’da bir Latin İmparatorluğu kurulmuştur. Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi kıyısındaki en önemli liman şehirleri günümüzde Doğu Trakya’nın en önemli merkezi olan Edirne’yi ele geçirmişlerdir. Bu durum neticesinde Trakya bölgesinde Latinler, Bulgarlarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Dimetoka, Lüleburgaz ve Çorlu’da Latinlere karşı isyan başlamış ve Edirne’de gerçekleşen savaşta Latinler yenilgiye uğratılmıştır. Bunun sonrasında Latinler, İznik’te yer alan Bizans Devleti ile anlaşmak zorunda kalmışlardır. 1261 yılında da İstanbul’daki Latin egemenliği sona ermiş ve İznik’teki Bizans imparatoru İstanbul’a gelerek tahtına oturmuştur. Bizans Devleti sonrasında Trakya’daki topraklarını tekrardan ele geçirmeye başlamıştır.¹⁶

¹⁴ Ayşe Kayapınar, “II. Bulgar Krallığı”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih*, der. Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, Karam ve Vadi Yayınları, Ankara, 2006, s. 232-240; Eyice, a.g.m., s. 53-55.

¹⁵ Muallâ Uydu Yücel, “Balkanlarda Peçenek, Uzlar ve Kumanlar”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih*, der. Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, Karam ve Vadi Yayınları, Ankara, 2006, s.185-187, 191-194; Çevik, a.g.e., s. 27-31; Eyice, a.g.m., s. 48-50.

¹⁶ Ostrogorsky, a.g.e., 391, 415-416; Işın Demirkent, “1082-1032 Yılları Arasında Bizans-Venedik İlişkilerine Kısa Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 36. Cilt, 1995, s. 144; Eyice, a.g.m., s. 53-55.

1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından Anadolu'yu yurt edinen Selçuklular ve beraberinde Anadolu Beylikleri zamanında Türklerin zaman zaman Trakya'ya geçişleri olmuştur. Türklerin Anadolu ve Trakya topraklarındaki akınları neticesinde, Bizans İmparatoru II. Andronikos (1282-1328), 1302 yılında ücretli asker topluluğu olan Katalanlardan yardım istemiştir. Roger de Flor liderliğindeki Katalanlar, XII. yüzyılda Türklerle savaşmak üzere Bizans hizmetine girmişlerdir. 1304 yılında Türklere karşı başarılar elde eden Katalanlar, daha sonraları Bizans-Türk ayrımı yapmaksızın önüne gelene saldırıp, yağma faaliyetinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine 1305 yılında lideri ile birlikte pek çok Katalan, Edirne sarayında öldürülmüştür. Bununla kalınmayıp, Katalanların, barış için İstanbul'a gönderdikleri elçilik heyeti, dönüşte Tekirdağ şehrinde katledilmişlerdir. Bu yaşananlar sonucu Gelibolu'da bulunan Katalan güçleri geri dönmeyerek Bizans'a karşı savaş kararı almışlardır. Katalanlar aldıkları savaş kararı neticesinde Aydınoğulları ile ittifak yapmış ve Aydınoğulları Gelibolu'ya geçerek İstanbul yakınlarına asker çıkarmışlardır.

Aydınoğlu İshak Bey, Ganus ve Tekirdağ'ı alarak Vize'ye doğru ilerlemiş, ancak Bizans kuvvetlerine yenilince geri dönmek zorunda kalmıştır. Katalanlar ise Bizans güçlerini yenerek, tüm Trakya'ya saldırabilecek konuma gelmişlerdir. İlk olarak elçilik heyetlerinin katledilmiş olduğu Tekirdağ şehrine saldırmışlar ve tüm ahalisini öldürmüşlerdir. Buradan Banados'a geçerek, şehri almışlardır. Trakya'da rahat hareket edebilmek adına da Tekirdağ ve Banados şehirlerine yerleşmişlerdir. Her ne kadar Katalanların Trakya'ya yönelik faaliyetleri devam etse de, Bizans'ın çabaları neticesinde bölgeden çıkartılmışlardır.¹⁷

Osmanlı Devleti öncesinde, Saruhan ve Aydınoğlu gibi beyliklerin de Trakya'ya yönelik faaliyetleri olmuştur. Orhan Bey (1326-1359) önderliğinde Osmanlı güçlerinin, Bizans'a topraklarına yönelik akınları neticesinde 1329 yılında Bizans İmparatoru III. Andronikos (1328-1341), Saruhan Beyliği ile ittifak yapmıştır. Daha sonradan bu ittifaka Aydınoğulları da dahil olmuştur. Fakat yapılan ittifaka rağmen bu iki beylik güçleri 1332 yılında, Gelibolu'ya sefere çıkarak Eğriboz ve Semadirek'i

¹⁷ Yusuf Ayönü, *Katalanların Anadolu ve Trakya'daki Faaliyetleri (1302-1311)*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2009, s. 18-19, 61-68, 104-105; İbrahim Sezgin, "Osmanlıların Rumeli'ye Geçiş ve İlk Fetihler", *Osmanlılar*, 1. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 22; İbrahim Sezgin, "17. Yüzyılda Keşan Kazasında Yerleşme ve Nüfus", *Keşan Sempozyumu*, Keşan Belediye Başkanlığı, Temmuz 2006, s. 243; Ostrogorsky, a.g.e., s. 453-455; Eyice, a.g.m., s. 57-58; Çevik, a.g.e., s. 34-35.

yağmalamışlardır.¹⁸ Bizans'ta yaşanan iç karışıklıklar neticesinde Dimetoka'da imparatorluğunu ilan eden Kantakuzenos, 1341 yılında Aydınoğulları Beyliği'nden yardım istemiştir. Bunun üzerine 1342-1343 yıllarında Aydınoğlu Umur Bey Rumeli'ye geçmiştir. Yaptığı yardımın karşılı olarak da kuvvetleriyle Trakya'yı yağmalamışlardır. Türklerin bu faaliyetleri neticesinde yeni bir Haçlı Seferi ortaya çıkmıştır. Haçlı birlikleri 1344 yılında Aydınoğulları'ndan İzmir limanını almıştır. Fakat diğer Türk beyliklerinin desteğiyle birlikte Aydınoğulları limanı geri almıştır.

1346 yılında Kantakuzenos'a karşı iktidar mücadelesine girişmiş olan İmparatoriçe Anne, kendine destek sağlamak için, Saruhan Beyliğine elçiler yollamıştır. Tekrardan Trakya'ya geçen Saruhanlılar, Kantakuzenos'a karşı mücadele etmeleri gerekirken, taraf değiştirerek Trakya'ya yönelik yağma faaliyetinde bulunmuşlardır.¹⁹ Bu beyliklerden sonra Doğu Trakya bölgesinde aktif olarak yer alan Osmanlı Devleti, hızlı bir şekilde bölgenin fethine başlamış ve Doğu Trakya bölgesini Osmanlı Devleti toprağı haline getirmiştir.

1.3. Doğu Trakya Bölgesi'nin Osmanlı Devleti Tarafından Fethi

Günümüz Doğu Trakyası'nda yer alan merkezlerin fethi, Osmanlı Devleti'nde Süleyman Paşa'nın faaliyetleri sonucunda başlamıştır. Öncesinde Karesi Beyliği'nin Osmanlı Devleti topraklarına dahil olması Rumeli'ye geçişte büyük faydalar sağlamıştır. Beyliğin deniz gücü, Gelibolu ve Trakya'yı iyi bilen Karesi beyleri Osmanlı Devleti hizmetine girmiştir. İlk olarak XIV. yüzyıl ortalarında Bizans İmparatorluğu'nda yaşanan taht kavgaları sebebiyle Osmanlı Devleti, İmparator V. Ioannes'e karşı mücadele eden Kantakuzenos'u desteklemiştir. Bu sebeple 1345-1346 yıllarında Osmanlı kuvvetleri Avrupa kıtasına geçmişlerdir. 1352-1353 yılında Osmanlı Devleti'nin bu yardımı karşılığında Kantakuzenos, Gelibolu Yarımadası'nın Marmara Denizi kıyısında bulunan Çimpe Kalesi'ni Osmanlı Devletine vermiştir. Osmanlı kuvvetleri yerleştikleri bu kaleyi, askeri bir üst olarak kullanmıştır. Çimpe Kalesi

¹⁸ Feridun Emecen, Saruhanoğulları, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 36. Cilt, İstanbul, 2009, s. 171.

¹⁹ Erdoğan Merçil, Aydınoğulları, *DİA*, 4. Cilt, İstanbul, 1991, s. 240-241; Ostrogorsky, a.g.e., s. 477, 479; Emecen, a.g.m, s. 171.

üzerinden Gelibolu ve Trakya'ya, oradan da Avrupa içlerine akınlar gerçekleştirmişlerdir.²⁰

Osmanlı Devleti'nin Çimpe Kalesi'ni alarak başlattığı Gelibolu ve Trakya'ya yönelik, Süleyman Paşa tarafından ve I. Murat saltanatında gerçekleşen fetih hareketleriyle ilgi olarak kroniklerde benzer bilgiler yer almaktadır. Aşıkpaşazâde eserinde, 1356-1357 tarihinde Süleyman Paşa tarafından Gelibolu ve Bolayır'ın alındığını, Hayrabolu ve Çorlu'ya ise akınlar düzenlendiği bilgisini vermiştir.²¹ Oruç Bey eserinde, 1356 tarihinde Gelibolu'ya yönelen Süleyman Paşa'nın Tekirdağ ve aradaki hisarları aldığını Çorlu, Lüleburgaz ve Çorlu'ya akınlar düzenlediğini yazmıştır.²² Neşri ise eserinde Aşıkpaşazâde ile benzer bilgiler vererek, Olgönlek ve Eksamiliye (Ortaköy) hisarlarının Süleyman Paşa tarafından alındığını, 1356 yılında Rumeli'ye geçişlerle Tekirdağ, Çorlu ve Hayrabolu'ya akınlar gerçekleştiği bilgisini vermiştir.²³

Şükrullah Efendi ve Ahmedî, Doğu Trakya'ya ilişkin yapılan fetihlerle ilgili kısa bilgiler vermiş ve Süleyman Paşa'nın Vize, Malkara, İpsala, Tekirdağ, Seydi Kavağı ve Bolayır'ın yanında çok sayıda yeri aldığına ilişkin bilgiler aktarmışlardır.²⁴ Bir diğer Osmanlı Kroniğinde Rumeli'ye geçme niyetinde olan Süleyman Paşa'nın 1347-48 senesinde Tekirdağ'a geçerek önce burayı aldığını, sonrasında da Gelibolu'yu fethettiğini yazmıştır. Gelibolu'nun fethinden sonra Hayrabolu, Çorlu ve Lüleburgaz'a akınlar yapıldığı bilgisini vermiştir.²⁵ Yukarıda değindiğimiz kronikler dışında Enverî

²⁰ Karesi Beyliği ve Çimpe Kalesi için bkz., M. Münir Aktepe, "Osmanlı'ların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kal'ası", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1-2, İstanbul, 1949-50, s. 183-285; Elizabeth A. Zachariadou (ed.), "Karesi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakip Devlet", *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, çev. Gül Ç. Güven-İsmail Yerguz-Tülin Altınova, 2. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s. 243-255; Zerrin Güral Öden, "Karesioğulları", *DİA*, 24. Cilt, İstanbul, 2001, s. 488-489.

²¹ Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Al-i Osmân*, haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç, 2. Baskı, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 91-95.

²² Oruç Bey, "Oruç Bey Tarihi", *Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Atsız Hoca, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s. 35.

²³ Neşri, *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, sad. Necdet Öztürk, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 83-86.

²⁴ Şükrullah Efendi, "Behçetü't-Tevârih", *Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Atsız Hoca, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s. 210; Ahmedî, "Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", *Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Atsız Hoca, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s. 145.

²⁵ Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 20-22.

eserinde, Gelibolu'nun fethi sonrası Süleyman Paşa'nın Malkara, Keşan ve Edirne'yi aldığını yazmıştır.²⁶

Süleyman Paşa dışında kroniklerde, I. Murat zamanının da gerçekleşen fetihlere ilişkin olarak bilgilerde yer almaktadır. Aşıkpaşazâde ve Neşrî eserlerinde, 1358-59 yılında Orhan Gazi'nin ölümü sonrası Osmanlı tahtına geçen I. Murat'ın, 1360-61 tarihinde Rumeli'ye geçerek Gelibolu'yu fethettiğini ardından Banados, Çorlu, Lüleburgaz, Edirne, İpsala'yı aldığını ve Malkara'ya²⁷ varıldığını yazmışlardır. Aşıkpaşazâde bu fethedilen yerler arasına Çatalca'yı da eklemiştir.²⁸ Oruç Bey eserinde I. Murat'ın zamanında yapılan fetihlerle ilgili olarak, 1357-58 yılında tahta çıkan I. Murat'ın ordusuyla Gelibolu'ya geçerek Batnoz (Barbaros) kalesini aldığını yazmıştır. Ardından 1359 yılında Çorlu, Lüleburgaz, Keşan, Edirne ve İpsala'nın sırasıyla fethedildiği, Malkara'ya geçilerek Terkoz'un da alındığı bilgisini vermiştir.²⁹ Bir diğer kroniğinde, Lalası Şahin ile Gelibolu'ya geçen I. Murat'ın İstanbul yakınlarındaki Togivna³⁰, Çorlu, Misini, Birgoz, Keşan, Edirne ve İpsala'yı 1359-1364 yılları arasında fethettiği yazılmıştır.³¹

Yukarıda verdiğimiz Osmanlı kroniklerinde yer alan bilgiler neticesinde, Doğu Trakya bölgesindeki çoğu şehrin I. Murat zamanında alındığı açıkça söylenebilmektedir. Süleyman Paşa tarafından alınan yerler çok olmamakla birlikte, Doğu Trakya bölgesi üzerindeki hareketin çoğu fetih değil, yağma ve akın şeklinde gerçekleşmiştir. Kronikler dışında var olan Osmanlı Devleti tarihine ilişkin kaynaklardaki bilgilerde, Süleyman Paşa'nın Gelibolu'yu fethettiği ortak bir görüş olarak ortaya çıkmaktadır.³² Gelibolu'nun fethinin ardından Trakya'ya hareket

²⁶ Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî*, 2. Baskı, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2012, s. 22-23.

²⁷ Aşıkpaşazâde ve Neşrî eserlerinde, Süleyman Paşa'nın Malkara'yı fethettiğine ilişkin herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Fakat I. Murat'ın gerçekleştirdiği fetihler sonrası Malkara'ya vardığını ve buradan doğru yeni fetihler için hareketlendiğini yazmışlardır. Bu bilginin verilmiş olması Malkara'nın öncesinde alınmış olduğunu göstermektedir. Ancak kim tarafından alındığı açık bir şekilde ortaya koyulamamaktadır. Bkz., Aşıkpaşazâde, a.g.e., s. 103; Neşrî, a.g.e., s. 94.

²⁸ Aşıkpaşazâde, a.g.e., s. 95-98, 103; Neşrî, a.g.e., s. 89-91.

²⁹ Oruç Bey, a.g.e., s. 36-37.

³⁰ Togivna'nın Silivri'nin eski köylerinden Bigados olduğu düşünülmektedir. Bkz., *Anonim Osmanlı Kroniği*, s. 27, 210 nolu dipnot.

³¹ *Anonim Osmanlı Kroniği*, s. 27-28, 30.

³² J. Von Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, Kumsaati Yayınları, İstanbul, 2008, s. 51; J. Wilhem Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1299-1453)*, 1. Cilt, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 161; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 1. Cilt, TTK, Ankara, 1988, s. 143.

edilmesiyle, Doğu Trakya’da yer alan şehirler bir bir fethedilmiştir. J.Von Hammer Bolayır’ın ardından bal ticaretiyle ünlü Malkara’nın, Meriç üzerindeki İpsala’nın ve Trakya Kralı Bezus’un oturma yeri olan Tekirdağ’ın 1357 yılı içerisinde Süleyman Paşa tarafından Osmanlı Devletine dahil edildiği bilgisini vermiştir. Hammer dışında J. Wilhem Zinkeisen de eserinde benzer bilgiler vermiştir.³³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, Gelibolu’yu aldıktan sonra Süleyman Paşa’nın karargâhını kurup, Trakya’da fetih faaliyetlerini giriştiğini yazmıştır. Bolayır, Tekirdağ’a kadar olan Marmara sahillerine akınlar düzenlenmiş ve Keşan, Malkara, Çorlu ile Burgaz fethedilmiştir.³⁴

Süleyman Paşa’nın 1357 yılında ölümü³⁵ sonrasında I. Murat’ın sultan olmasıyla birlikte Osmanlı Devleti’nin Trakya’ya yönelik akınları devam etmiştir. Bu dönemde fetihler üç koldan sürdürülmüştür. İlk kol uç sahilden başlayarak Tekirdağ, Çorlu ve İstanbul istikametine, ikinci kol orta kısımdan Korudağı üzerinden Malkara, Hayrabolu ve Vize’ye doğru, son olarak üçüncü kol Meriç vadisinde İpsala, Dimetoka ve Edirne istikametine doğru hareket edilmiştir. Orhan Gazi’nin bedenen zayıflamış olması ve beraberinde Süleyman Paşa’nın ölümü, sürdürülmek istenen fetih politikasında gerilemeye sebep olmuştur. Bunun en önemli göstergelerinden birisi, Süleyman Paşa tarafından alınan yerlerin I. Murat zamanında tekrardan alınması olmuştur.³⁶ Osmanlı kroniklerinde ve diğer kaynaklarda bu sebeple I. Murat’ın fethettiği yerler arasında Barbaros, Çorlu, Lüleburgaz, İpsala, Keşan, Edirne, Silivri, Kırklareli, Babaeski ve Vize’nin adı geçmektedir.³⁷

Gelibolu’dan başlayarak Trakya’ya doğru genişleyen Osmanlı fetih politikası neticesinde, günümüzde Doğu Trakya bölgesinde yer alan yerleşimler Osmanlı Devleti sınırlarına dahil olarak Türk toprağı haline gelmişlerdir. Süleyman Paşa ile başlayan Doğu Trakya’ya yönelik fütuhat I. Murat döneminde tamamlanmıştır. Osmanlı Devleti

³³ Hammer, a.g.e., s. 52; Zinkeisen, s.g.e., s. 161.

³⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, bazı menbalarda Burgaz ve Çorlu’nun fethinde Süleyman Paşa’nın yanında kardeşi Şehzade Murat’ın da olduğuna dair bilgiler yer aldığını belirtmiştir. Bkz., Uzunçarşılı, a.g.e., s. 143-144.

³⁵ Süleyman Paşa’nın ölüm tarihi için bkz., Feridun Emecen, “Süleyman Paşa”, *DİA*, 38. Cilt, İstanbul, 2010, s. 96; Şinasi Tekindağ, “Süleyman Paşa” Maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, 11. Cilt, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1979, s. 193.

³⁶ Halil İnalcık, “Rumeli” Maddesi, *İA*, 9. Cilt, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1964, s. 768-769.

³⁷ Oruç Bey, a.g.e., s. 36-37; Neşri, a.g.e., s. 89-91; Hammer, a.g.e., s. 56-57, 62-63; Nicolea Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, 1. Cilt, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 200-205, 232; Zinkeisen, a.g.e., s. 167, 172; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 148.

hakimiyeti ile Doğu Trakya bölgesi, Avrupa'ya gerçekleşen hareketin da üssü olmuştur. Ayrıca günümüzde bölgenin en büyük şehri olan Edirne'de, I. Murat'ın fethinin ardından Osmanlı Devletine başkentlik yapmıştır. Osmanlı fethinin ardından bölgede yer alan diğer şehirler de bir gelişme ve büyüme süreci içine girmiştir.

BÖLÜM II

2. TEKİRDAĞ ŞEHİRİ

2.1. Tekirdağ Şehrini Coğrafyası ve Aldığı İsimler

Tekirdağ, Marmara Denizi'nin kuzey sahilinde kıydan yüksek bir plato üzerinde, geniş bir vadi yamacına kurulmuş bir şehirdir.³⁸ Türkiye'nin kuzeybatısında yer almakla birlikte, 6. 313 km² yüzölçümüne sahiptir. Kuzeyden Kırklareli, doğudan İstanbul, batıdan Edirne ve güneyden Marmara Denizi ile çevrilidir.³⁹ Malkara'nın güneyi ve doğusu arasında yer alır.⁴⁰ Marmara'nın Trakya içine yaptığı geniş girintinin dibindedir. Bu sebepten geçmişten bu yana Trakya'nın iskelesi konumundadır.⁴¹

Tarihi antik dönemlere dayanan Tekirdağ'ın bilinen ilk adı Bisanthe (Visanthe)'dir. Bölgede yaşamış olan Biston Trakları'ndan dolayı bu ad verilmiştir.⁴² Herodot'a göre ise Somos göçmenleri tarafından "Bisanthe" adıyla kurulmuştur.⁴³ M.Ö. 334 tarihinden sonra "Rhaedestus", Şarlman İmparatorluğu'nun 843 tarihli haritasında da "Rodosto" olarak adlandırılmaktadır ve Bizans döneminde de bu isim kullanılmıştır. XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk fethi sonrasında şehir "Rodosçuk" olarak

³⁸ Hacer Ateş, "Tekirdağ", *DİA*, 40. Cilt, Ankara, 2011, s. 359; A. P. Kazhdan, A.M. Talbot (eds.), "Rhaedestos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford University Press, New York-Oxford, 1991, s. 1787.

³⁹ <http://www.tekirdagkulturturizm.gov.tr/genel-bilgiler>.

⁴⁰ Aşık Mehmed, *Menâzırü'l-Avâlim (Metin)*, 3. Cilt, haz. Mahmut Ak, TTK, Ankara, 2007, s. 1003.

⁴¹ Çevik, a.g.e., s. 1.

⁴² Ateş, a.g.m., s. 359.

⁴³ İbrahim Güner, Mustafa Ertük, "Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12. Sayı, Bahar 2004, s. 41; Besim Darkot, "Tekirdağ" Maddesi, *İA*, 12/I. Cilt, İstanbul, 1979, s. 133.

anılmıştır. XVIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren “Tekfurdağı” adı kullanılmıştır.⁴⁴ Osmanlı kroniklerinde⁴⁵, değerlendirmeye aldığımız Tekirdağ şehri ile ilgili tahrir defterlerinde⁴⁶ ve Nicolea Jorga’nın Osmanlı tarihi ile ilgili yazmış olduğu eserinde⁴⁷ verdiği bilgiler neticesinde Tekfurdağı adının XVIII. yüzyıl öncesinde XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Bu isimler dışında “Cebel-i⁴⁸ Tekfur” adı da kaynaklarda zikredilmiştir.⁴⁹

2.2. Osmanlı Devleti’nin Fethi Öncesi Tekirdağ Şehrini Tarihi

Tekirdağ, Doğu Trakya’nın içinde yer alan bir yerleşim yeri olarak, Doğu Trakya bölgesinin tarih boyunca görmüş olduğu akın, fetih ve hakimiyetleri yaşamıştır. Trakya topraklarında tespit edilen ilk halk Trak kabileleri olmuştur.⁵⁰ Traklar, M.Ö. 4000-2000 yılları arasında Trakya’ya akınlar gerçekleştirmişlerdir. M.Ö. 2000-1200 yılları arasında da akınlarını daha sıklaştırmışlar ve M.Ö. 1200’den itibaren boylar halinde Trakya’ya yerleşmişlerdir. İran harplerinin ardından bu boylar birleşerek ilk Trak devletini kurmuşlardır. Oluşturulan bu feodal devlet, Trakya kıyılarındaki Yunan şehirlerini vergiye bağlamışlardır. M.Ö. 359 yılına gelindiğinde Trak devleti Kersopleptes, Berisades ve Amadokos liderliğinde üçe ayrılmıştır. Tekirdağ, Kersopleptes’in yönetiminde kalmıştır. M.Ö. 341 yılına gelindiğinde bu üç krallık Makedonya Krallığı sınırlarına dâhil edilmiştir. M.Ö. 212 yılına kadar Makedon, Selosit, Lizimahos, Ptoleme, Roma ve Kelt yönetiminde yaşamlarını sürdüren Traklar, M.Ö. 212 yılında bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Fakat bu uzun süreli olmamıştır ve M.Ö. 168 tarihinde Romalılarca denetim altına alınmışlar ve 46 yılında da itaatsizlikleri

⁴⁴ Çevik, a.g.e., s. 4-7.

⁴⁵ Neşri, a.g.e., s. 85; Aşıkpaşazâde, a.g.e., s. 93; *Anonim Osmanlı Kroniği*, s. 22.

⁴⁶ 1469 tarihli Maliyeden Müdevver 35 Numaralı Defter, s. 188, 226.

⁴⁷ Jorga, a.g.e., s. 203.

⁴⁸ **Cebel:** Dağ. Bkz., Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 18. Baskı, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 2001, s. 127.

⁴⁹ “Cebel-i Tekfur” adı için bkz., Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *385 Numaralı Tapu Tahrir Defteri*, s. 26; İ. A. Yüksel, “Sadrazam Rüstem Paşa’nın Vakıfları”, *Ekrem Ayverdi Hatıra Kitabı*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1995, s.261.

⁵⁰ Ateş, a.g.m., s. 359.

nedeniyle dorudan Roma'ya bağlanmışlardır. Traklar'ın kurmuş olduğu krallığa zamanında İpsala, Edirne, Vize ve Tekirdağ başkentlik yapmıştır.⁵¹

Batı ile Doğu'nun, Adriyatik ile Ege ve Çanakkale Boğazı'nın, Roma ile Bizans-Konstantinopolis'in arasındaki bağlantıyı sağlayan, adını Makedonya valisinden alan Via Egnatia, Roma İmparatorluğu'nun bir eseridir. İtalya ile Doğu eyaletleri arasındaki ilişkileri kolaylaştırmak, askeri ve idari ihtiyaçlarını karşılamak, uzak sınırlara yapılacak olan askeri birliklerin sevk ve idaresini kolaylaştırmak amacıyla tasarlanan bu yol, zamanla imparatorluğun posta hizmeti yanında tüccarların ve diğer insanların ulaşım ihtiyaçlarını karşılayarak ekonomik anlamda da işlerlik kazanmıştır.⁵² Tekirdağ, Roma yönetimine girerek, Via Egnatia'nın bir parçası olmuştur. Bu sebeple Tekirdağ, gerek Roma gerekse sonraki dönemlerde idari, askeri ve ekonomik anlamda önemli bir merkez olma özelliğini korumuştur.

Tekirdağ, M.Ö. 1200 yıllarında Frigyalılar'ın eline geçmiştir. Makedonya'da yaşayan Frigler, Dor akınları neticesinde yerlerinden ayrılarak Tekirdağ'a girmişler ve buradan boğazlar yoluyla Anadolu'ya geçerek Gordion merkezli bir Frigya Devleti kurmuşlardır. Frigler gibi Misyalılar, Bitinyalılar, Paflagonyalılar ve Ermeniler de Tekirdağ üzerinden Anadolu'ya geçmişlerdir.⁵³ M.Ö. 800'de Trakya'ya yönelik Yunan akınları artmıştır. Tekirdağ da gerçekleşen bu akınlar neticesinde, Trakya bölgesine yayılan Yunan kültürünün etkisi altına girmiştir. Yunanlılar M.Ö. VIII. yüzyılda Batı Anadolu'dan gelerek Ganus, Tekirdağ, Ereğli ve Silivri kasabalarını kurup yerleşmişlerdir. M.Ö. 513 yılında Persler Trakya'ya girerek bölgeyi ele geçirmişlerdir. M.Ö. 492 yılındaki yeni Pers seferi neticesinde Tekirdağ şehri iyiden iyiye Perslerin yönetimi altına girmiştir. Tekirdağ'daki Pers egemenliği M.Ö. 475 yılında Odris Devleti'nin (Trak Devlet) döneminde sona ermiştir.⁵⁴ II. Filip (M.Ö. 359-336),⁵⁵

⁵¹ Çevik, a.g.e., s. 11-14.

⁵² Anna Avramea, "M.Ö. 2. Yüzyıl ile M.S. 6. Yüzyıl Arasında Via Egnatia'nın Güzergâhı ve İşlevi", *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 3-7; Nicolas Oikonomidis, "Ortaçağda Via Egnatina", *Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 8

⁵³ Çevik, a.g.e., s. 15.

⁵⁴ Çevik, a.g.e., s. 15-17.

⁵⁵ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, s. 403.

döneminde M.Ö. 341 yılında, yüz otuz dört yıl süren Trak yönetimi, Tekirdağ'da sona ermiş ve şehir Makedonya toprağı olmuştur.⁵⁶

Makedonya Krallığı yönetiminin Trakya'da zayıflamasının ardından M.Ö. 279 yılında Keltler (Galatlar), Trakya'ya akınlar düzenlemeye başlamıştır.⁵⁷ Güney yönünden Trakya'ya giren Keltler üç kol üzerinden hareketlenmişlerdir. Birinci kol Makedonya'yı işgal ederken, ikinci kol Yunanistan'a girmiştir. Üçüncü kol ise Trakya'yı istila edip, kıyı şehirlerine büyük zararlar vermiştir.⁵⁸ Hatta bu akınlar neticesinde Doğu Trakya'da Tekirdağ'ın kuzeyini de içine alan Tilis Devleti kurulmuştur. Bu krallık, M.Ö. 168 yılında gerçekleşen Trak ayaklanması sonucu yıkılmıştır.⁵⁹

46 yılında Trakya Krallığı'nın yıkılmasının ardından, Roma'ya bağlı bir merkez haline gelen Tekirdağ, III. yüzyılın başlarına kadar barış ve rahatlık içinde yaşamıştır. 267 yılından sonra Trakya'da Got, Hun ve Avar istilaları başlamıştır. Trakya'da yer alan birçok şehri ve kasaba bu istilalardan zarar görmüştür. Gotların Trakya'ya yönelik faaliyetleri 250-487 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve Tekirdağ bu akınlar sırasında büyük zararlar görmüştür. Hunların Tekirdağ'a yönelik akınları, 387 yılında başlamıştır. Ostrogotlarla birlikte Tekirdağ'da olmak üzere Trakya'nın tamamını yağmalamışlardır.⁶⁰ 441 yılında Tuna'yı aşan Hun hükümdarı Atilla, Bizans'ı yenilgiye uğratarak tekrardan Trakya'yı yağmalamış ve harap etmiştir. 443-448 yılları arasında Hunların saldırıları devam etmiş ve 448 yılına gelindiğinde Edirne ve Ereğli dışında tüm Trakya, Hunlar tarafından ele geçirilmiştir. Hunların son akınları 558 yılında gerçekleşmiş, Gelibolu ve İstanbul'a kadar ilerlemişlerdir. Fakat bir varlık göstermeden dağılarak, Trakya bölgesinden ayrılmışlardır.⁶¹

587-626 yılları arasında Bizans topraklarında Avar ve Slav kabilelerinin istilaları baş gösterir. 587 yılında Avarlar, Tekirdağ olmak üzere Trakya'ya akın ederler.

⁵⁶ Çevik, a.g.e., s. 17.

⁵⁷ Çevik, a.g.e., s. 17.

⁵⁸ Mansel, a.g.e., s. 471.

⁵⁹ Çevik, a.g.e., s. 18.

⁶⁰ Çevik, a.g.e., s. 18-23.

⁶¹ Çevik, a.g.e., s. 23-24.

595 yılında yeni bir akın daha yapan Avarlar İstanbul'a kadar ilerlemişlerdir. Fakat orduda çıkan veba salgını sebebiyle geri dönmek zorunda kalmışlardır. 604 yılından itibaren Avarlar, Bizans toprakları üzerine yeni saldırılar gerçekleştirmeye başlamıştır. Avarların Trakya'ya yönelik son akınları 626 yılında gerçekleşmiş ve bu tarihten sonra pek bir etkileri kalmamıştır.⁶²

Araplar Trakya ve çevresinde, Emeviler zamanında gerçekleşen İstanbul kuşatmaları sırasında görülmüşlerdir.⁶³ 673-678 ve 717-718 yılları arasında gerçekleşen İstanbul kuşatmaları sırasında Tekirdağ'ın kıyı bölgesi Araplar tarafından ele geçirilmiş ve Arap donanması için üs olarak kullanılmıştır. Fakat her iki kuşatma da başarısız olmuştur.⁶⁴ Evliya Çelebi kuşatmalarla ilgili verdiği bilgi, Arapların kuşatma öncesinde Tekirdağ'ı fethederek, limanına donanmasını yerleştirdiği şeklindedir.⁶⁵

Slavların, Tekirdağ'a yönelik faaliyetleri 540 yılından sonra görülmüştür. Bizansla yaptıkları savaş neticesinde Tekirdağ üzerinden geçen Slavlar, şehre zarar vermişlerdir.⁶⁶ 545 yılından sonra Bizans'ın Avarlar ve İranlılar ile yaptıkları mücadelelerden yararlanarak, İstanbul surlarına kadar akınlar düzenlemişlerdir.⁶⁷ 970 yılında gerçekleşen bir diğer Slav akınında Tekirdağ harap edilmiştir.⁶⁸

Peçenekler, ilk olarak 970 ve 971 tarihlerinde Bizans ile Kiev Rusya'sı arasında yapılan savaşta Tekirdağ şehrinde görülmüşlerdir.⁶⁹ 1049-1050 yılında hiçbir direniş görmeden kış boyunca Trakya'yı yağmalamışlardır. Bizans, Makedonya ve Trakya'yı yağmalayan Peçeneklerin üzerine topladı paralı askerleri göndermiştir. Fakat bu durum Peçenekleri durdurmaya yetmemiş ve Marmara sahillerine kadar akınlar düzenleyen Peçenekler, Ergene nehri boyunca ilerleyerek Lüleburgaz ve Hayrabolu'yu yağmalamışlardır. Bizans, 1053 yılından sonra Peçeneklerle otuz yıl sürecek bir

⁶² Ostrogorsky, a.g.e., s. 88; Çevik, a.g.e., s. 24-25.

⁶³ Adem Apak, "Emeviler Döneminde Anadolu'da Arap-Bizans Mücadelesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18. Cilt, 2. Sayı, Bursa, 2009, s. 102.

⁶⁴ Çevik, a.g.e., s. 25-26.

⁶⁵ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, haz. S. A. Kahraman-Y. Dağlı- R. Dankoff, 8. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 347.

⁶⁶ Çevik, a.g.e., s. 26.

⁶⁷ Ostrogorsky, a.g.e., s. 87.

⁶⁸ Çevik, a.g.e., s. 26.

⁶⁹ Çevik, a.g.e., s. 27.

antlaşma yapmıştır. Ancak yapılan barışı bozan Peçenekler, 1059 yılında tekrardan Bizans topraklarına saldırıya geçmişlerdir. 1071 yılında Bizans'ın Malazgirt Savaşı'nda Selçuklulara yenilmesinin ardından, Peçenekler saldırılarını arttırmıştır. Bizans güçleri İpsala'ya kadar çekilmek zorunda kalmış ve 1087 yılında Peçeneklerle barış yapılmıştır. 1088 yılında Peçenekler İzmir'deki Çaka Bey ile Bizans arasındaki mücadeleden yararlanarak Trakya'ya saldırmışlardır.⁷⁰ 1088-1090 yılı kışı boyunca yurtlarına dönmeyen Peçenekler, Ergene vadisinde yaşamışlardır. Bu süre zarfında Tekirdağ, Peçenek hakimiyetinde kalmıştır.⁷¹

Tekirdağ'a yönelik olarak istila hareketinde bulunan bir diğer güç Bulgarlar olmuştur. Bulgarlar, I. Bulgar Devleti zamanında, 712 yılında Trakya ve İstanbul çevresini yağmalamışlardır.⁷² Tekirdağ'da bu yağma hareketine maruz kalmıştır. Tekirdağ'a yönelik bir diğer yağma faaliyeti 813 yılında gerçekleşmiştir. Yine İstanbul'a kadar tüm Trakya'ya içine girilmiştir.⁷³ 894 yılında Bulgarlar, Bizans Devleti ile yaptıkları savaşı kazanarak Doğu Trakya'yı işgal etmişlerdir. Topraklarındaki Peçenek saldırıların engellemek isteyen Bizans, Dinyeper ile Dinyester ırmakları arasında yer alan Macarlarla anlaşmıştır. Fakat Peçenekler, Macarları mağlup etmekle kalmayıp, Doğu Trakya'daki Bizans topraklarına tekrardan saldırmıştır. 912 yılına kadar geçerli olan bir barış anlaşması yapılmış, bu tarihten sonra ilişkiler tekrardan gerginleşmiştir. Barışımı yenilemek isteyen Bulgarlar, olumsuz cevap alınca İstanbul önlerine kadar ilerlemişlerdir.⁷⁴ Bu sırada Tekirdağ'ı da ele geçirirler. Fakat İstanbul'a yönelik kuşatma hareketi başarısız olunca ve geri dönmek zorunda kalmışlardır.⁷⁵

1187 yılında kurulan II. Bulgar Devleti zamanında Bulgarların Trakya'ya yönelik faaliyetleri tekrardan başlamıştır. 1197 yılında Trakya ve Makedonya'nın büyük kısmı, Bulgar Devleti topraklarına dahil olmuştur. 1204 yılından sonra Trakya'da Bulgar-Latin mücadelesi başlamıştır. IV. Haçlı Seferi sonrası Bizans parçalanmış ve İstanbul'da bir Latin imparatorluğu kurulmuş idi. 1205 yılında Kumanların desteği ile

⁷⁰ Yücel, a.g.m., s. 191-194.

⁷¹ Çevik, a.g.e., s. 28.

⁷² Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti*, s. 109.

⁷³ Çevik, a.g.e., s. 31.

⁷⁴ Kayapınar, a.g.m., s. 121-122.

⁷⁵ Çevik, a.g.e., s. 32.

Bulgarlar, Latinleri Edirne’de yenilgiye uğratmış, hatta Trakya’daki birçok şehir ve kaleyi tahrip etmiştir. Yaşanan mücadeleler neticesinde Latinlerin elinde İstanbul, Silivri ve Tekirdağ kalmıştır. İlerlemesini sürdüren Bulgarlar, Doğu Trakya’da yer alan Çorlu, Tekirdağ, Kırklareli gibi pek çok şehri ele geçirmiştir. Doğu Trakya’da Latinlerin elinde Silivri ve Vize kalmıştır.⁷⁶

1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi neticesinde İstanbul’da kurulan Latin İmparatorluğu, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi kıyısındaki en önemli liman şehirleri Gelibolu, Tekirdağ ve Ereğli ile Trakya’nın iç kısmında yer alan Edirne’ye sahip olmuşlardır. Latinlerin bu hakimiyeti bölgede Bulgar-Latin çatışmalarını başlatmıştır. Bulgarlar, Latinlere karşı İznik’te yer alan Bizans Devleti ile anlaşma yaparak, Latinleri Trakya’da zor durumda bırakmışlardır. Latinlere karşı Dimetoka’da başlayan ayaklanmaya Lüleburgaz ve Çorlu şehirleri de katılmıştır. Edirne’de Latinlerle karşı karşıya gelen Latinler yenilerek Tekirdağ kalesine sığınmışlardır. Bulgarların bölgeye yönelik yıkım hareketleri neticesinde, bu kez Latinler Bizans ile anlaşma yoluna gitmiştir. 1220 yılında İznik’te yer alan Bizans Prensi III. Ioannes Vatatzes, Trakya’ya girmiş ve sahilde yer alan şehirleri ele geçirmeye başlamıştır. 1261 yılında İstanbul’daki Latin egemenliği de sona ermiştir.⁷⁷ 1275 yılına gelindiğinde Tekirdağ, tekrardan Bizans sınırları içine dahil olmuştur.⁷⁸

1071 Malazgirt Savaşı’nın ardından Türklerin topraklarına gerçekleştirdiği akınları önlemek isteyen Bizans, paralı askerler olan Katalanları himayesi altına almıştır. Başta Türklere karşı başarılar elde eden Katalan güçleri, zamanla Türk-Bizans ayrımı yapmaksızın yağma hareketlerine girişmişlerdir. Bunun üzerine birçok Katalan liderleri ile birlikte 1305 yılında Edirne’de öldürülmüşlerdir.⁷⁹ Katalanların Bizans ile olan ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir. Karşılıklı olarak saldırılar başlamıştır. Yaşanan kayıpları engellemek için Katalan heyeti İstanbul’a gönderilmiştir. Fakat elçilik heyeti dönüşte Tekirdağ’da katledilince, Katalanlar tekrardan savaş kararı almıştır.⁸⁰

⁷⁶ Kayapınar, *II. Bulgar Krallığı*, s. 234-238.

⁷⁷ Ostrogorsky, a.g.e., s. 391, 415-416; Demirkent, a.g.m., s. 144; Eyice, a.g.e., s. 53-55.

⁷⁸ Ateş, a.g.m., s. 360.

⁷⁹ Ayönü, a.g.e., s. 18-19; Ostrogorsky, a.g.e., s. 453-455.

⁸⁰ Ayönü, a.g.e., s. 61-64.

Katalanlar, Aydınoğulları'ndan yardım istemiştir. İshak Bey komutasında Gelibolu'ya geçerek Katalanlarla birleşen Aydınoğulları, Tekirdağ yakınlarındaki Apros'ta (İncecik) Bizans ile karşı karşıya gelmiştir. Ganus ve Tekirdağ'ı alan Aydınoğulları Vize'ye doğru ilerlemiş, fakat Bizans güçlerine yenilerek geri dönmek zorunda kalmıştır. Diğer taraftan Katalanlar, Bizans kuvvetlerini yenmekle kalmayıp, Trakya'ya saldırmışlardır. İlk olarak elçilik heyetinin katledildiği Tekirdağ'a girmişler ve şehrin tüm ahalisini kılıçtan geçirmişlerdir. Ardından Panion (Barbaros)'u alıp, Trakya'ya yönelik akınlarını gerçekleştirebilmek için bu iki şehre yerleşmişlerdir.⁸¹ Katalanların Trakya'daki faaliyetleri sürmeye devam etmiştir. Bizans Devleti'nin, Katalanları bölgede açlık ve sefaletle sürüklemesiyle, bölgeye yönelik Katalan faaliyetleri sona erdirilmiştir.⁸²

1332 yılında Tekirdağ'da Karesi akıncıları görülmüştür. Bu tarihte Trakya'ya geçen akıncılar, biri Tekirdağ diğeri kuzeye olmak üzere iki kola ayrılmışlardır. Kuzeye gidenler Bizans kuvvetlerince imha edilirken, Tekirdağ şehrinde olanlar gemilerle tekrardan geri dönmüşlerdir. 1340 ve 1348 yıllarında Karesi akıncıları tekrardan Tekirdağ şehrinde görülürler, fakat Bizans kuvvetlerince yenilgiye uğradıklarından pek bir etkileri olmamıştır.⁸³

395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra, imparatorluk Batı Roma ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Batı Roma İmparatorluğu 467 yılında yıkılırken, Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu 1453 yılına kadar yaşamını sürdürmüştür. 395 yılından 1356-57 yılına kadar Tekirdağ, Bizans hakimiyetindeyken yukarıda yer verdiğimiz kavim ve devletlerce akınlara ve istilalara maruz kalmıştır. Sınırlarını korumak için zaman zaman Slav, Macar ve Türk güçlerinden yardım alan Bizans, bu ulusların topraklarına yerleşmesine mani olamamıştır.⁸⁴ Tekirdağ, Osmanlı Devleti'nin Bizans topraklarına yönelik giriştiği faaliyetler neticesinde fethedilmiştir.

⁸¹ Ayönü, a.g.e., s. 64-66; Çecik, a.g.e., s. 34-35; Çevik, a.g.e., s. 360.

⁸² Ayönü, a.g.e., s. 86-88; Ostrogorsky, a.g.e., s. 456-457.

⁸³ Çevik, a.g.e., s. 35; Öden, a.g.e., s. 788-789.

⁸⁴ Demirkent, a.g.e., s. 137; Çevik, a.g.e., s. 36-37.

2.3. Tekirdağ Şehrini Osmanlı Devleti Tarafından Fethi

Tekirdağ şehri, Bizans yönetiminin ardından Osmanlı Devleti'nin Gelibolu ve Trakya'ya yönelik gerçekleştirdiği fetih hareketleri neticesinde Osmanlı idaresine girmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Aşıkpaşazâde ve Neşrî benzer ifadeleri kullanarak Hicri 758 (M.1356/57) tarihinde Süleyman Paşa'nın Tekirdağ'a akın yaparak etrafındaki hisarların kimisini barış kimisini de savaşarak ele geçirdiğini, Olgönlek Hisarını uç edinerek, buradan Hayrabolu'ya hareket ettiği bilgisini vermişlerdir.⁸⁵

Oruç Bey Tarihi'nde, Gelibolu tekfuruyla çarpışan Süleyman Paşa'nın, tekfuru yenilgiye uğratarak hisara girdiğini, dönüşte de Tekirdağ ve aradaki yerleri fethettiğini yazmakta ve tarih olarak da yine 1356/57 tarihini vermektedir.⁸⁶ Bir diğer Osmanlı Kroniğinde, Oruç Bey verdiği bilgilere benzer ifadeler yer alır. Fakat bu kronikte fethin tarihi olarak H. 748 (M. 1347/48) tarihi verilmiştir.⁸⁷ Şükrullah Efendi, Behcetü't-Tevârîh adlı eserinde Malkara, İpsala ve Vize'nin alınmasının ardından Tekirdağ, Seydi Kavağı, Bolayır ve başka yerlerin de Süleyman Paşa tarafından ele geçirildiği bilgisini zikretmiştir.⁸⁸

Osmanlı seyyahlarından olan Evliya Çelebi, Süleyman Paşa'nın 1357/58 tarihinde Tekirdağ'ını Kara Koca, Kara Foça ve Kara Mürsel isimlerinde yetmiş adet erlerin yardımıyla fethettiğini belirtmektedir.⁸⁹ J. Von Hammer ise, Tekirdağ'ın Bolayır, İpsala ve Malkara'nın 1357 yılı içerisinde alındığı bilgisini verir.⁹⁰ Süleyman Paşa'nın Bolayır ve İpsala'nın fethinin ardından Tekirdağ'ını alması sonrası, kale duvarlarını yıktırmıştır. Buradan da Hayrabolu üzerine yürümüştür. Buradan doğuya dönerek Küçükçekmece'ye kadar ilerlemiştir. O zamanlar Tekirdağ, Trakya'nın zaptında askeri üs olarak kullanılmış, akınlara Tekirdağ'dan çıkılıp, tekrar Tekirdağ'ına dönüldüğünü

⁸⁵ Neşrî, a.g.e. , s.85; Aşıkpaşazâde, a.g.e., s. 93.

⁸⁶ Oruç Beğ Tarihi, a.g.e, s. 35.

⁸⁷ Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), a.g.e., s. 22.

⁸⁸ Şükrullah Efendi, a.g.e., s. 210.

⁸⁹ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 347.

⁹⁰ Hammer, a.g.e., s. 52.

aktarmaktadır.⁹¹ Bazı kaynaklarda, Tekirdağ'ın fethinin, Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçişinin ardından 1358 tarihinde Bolayır, Eceova, Konurhisar, İpsala, Malkara, Hayrabolu, Keşan, Dimetoka, Çorlu ve Edirne şehirlerinin fethedildiğini yazmaktadır. Dimetoka, Keşan, Çorlu ve Edirne'nin Süleyman Paşa'nın ölümünün ardından Bizanslılar tarafından geri alınması sebebiyle, I.Murat döneminde tekrardan fethedildiğini belirtilmektedir.⁹² 1901/1902 tarihli Edirne vilayeti salnamesinde Tekfurdağ sancağı için “Nam-ı kadim-i (eski adı Rodosto-Rodoscuk) olup 1358 de Mülk-i Osmaniye'ye katılmıştır” ibaresine yer verilmektedir.⁹³

Bunlardan farklı olarak Halil İncalcık “Devlet-i Aliyye” adlı eserinde 1357 yılında Süleyman Paşa öldüğünde Trakya'da sınırın, batıda Keşan-İpsala arasında Yayla Dağı'ndan Marmara tarafında Tekirdağ'ı güneyinde Bakacak Tepesi ve Hora'dan geçtiğini, Tekirdağ ve İpsala'nın henüz bu sınırın dahil olmadığını yazmaktadır.⁹⁴ Bunun dışında bir başka makalesinde verdiği bilgide de bazı kroniklerde yer alan Süleyman Paşa'nın Tekirdağ, İpsala ve Vize'yi feth etmiş olduğuna dair iddiaların süpheli olduğunu belirtmektedir.⁹⁵

Nicolae Jorga, I. Murat döneminde Edirne yolu üzerinde yer alan Babaeski ve Rodosto'nun (Tekirdağ) aynı dönem içersinde alındığını yazmaktadır. Tekirdağ şehrine Türkmenlerin yerleştirilip, adının fatihler tarafından “Tekfur Dağı: Tekirdağ” olarak değiştirdiğini belirtmektedir.⁹⁶ Bunların dışında yine bazı kaynaklarda fethin I. Murat'ın şehzadeliği döneminde gerçekleştiğine dair bilgiler yer almaktadır.⁹⁷

Yukarıda görüldüğü üzere ağırlıklı olarak öne sürülen görüş fethin Süleyman Paşa zamanında gerçekleştiği şeklindedir. Ancak belirtmek gerekir ki Orhan Gazi

⁹¹ Çevik, a.g.e., s. 37-38.

⁹² 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530)(Tıpkıbasım) I, Defter-i Hâkânî Dizisi: VII, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011, s. 2; Darkot, a.g.m, s. 133.

⁹³ Mehmet Serez, *Osmanlı Döneminde Tekfurdağ (Tekirdağ) Salnameleri (Yıllıkları), Tekirdağ Valiliği Yayınları*, 2006, s. 114.

⁹⁴ Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye*, 1. Cilt, 31. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s. 56.

⁹⁵ Halil İncalcık, “Polunya (Apollunia)- Tanrı-Yıkıdığı Osmanlı Rumeli Fetihleri Kronolojisinde Düzeltmeler (1354-1371)”, *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 28.

⁹⁶ Nicolae Jorga, a.g.e., s. 203.

⁹⁷ Ateş, a.g.m., s. 360.

zamanında, Süleyman Paşa tarafından Rumeli ve Trakya'ya yönelik gerçekleştirilen fetih hareketi, Süleyman Paşa'nın 1357 yılında ölmesi nedeniyle sekteye uğramıştır. Bunun neticesinde Orhan Gazi, Şehzade Murat'ı, Rumeli'deki hareketin başında görevlendirmiştir. Çok geçmeden 1357-1359 yılları arasında bir başka olay gerçekleşmiştir. Şehzade Halil, Bizans'a bağlı Foça Rum korsanlarınca esir edilmiştir. Bu durum Osmanlı fetihlerini engellemiştir.⁹⁸ Tekirdağ'ın bu zaman zarfında elden çıkmış olma ihtimali de söz konusu olabilir. Bu nedenle de fethi Şehzade Murat'ın yaptığına dair görüşleri ön plana çıkmaktadır. Şehzade Halil'in kurtarılmasının ardından Şehzade Murat, fetih hareketlerini hızlandırmıştır.

Osmanlı Devleti giriştiği fetih hareketlerini sağlamlaştırmak adına iskan politikası uygulamıştır. Yurt tutmak amacıyla elde ettikleri bölgelerin demografik yapısını değiştirmeyi amaçlamış ve bunun içinde Anadolu'dan isteye bağlı ya da zoraki olarak muhaceret hareketini uygulamıştır.⁹⁹ Süleyman Paşa Trakya ve Gelibolu'da elde ettiği sınırları daha da genişletmek adına birçok Türk ve Arap göçmeni bölgeye getirmiştir.¹⁰⁰ Tekirdağ'ın fethinin ardından buraya özellikle Karasi vilayetinden gelenler yerleştirilmiştir.¹⁰¹ Tekirdağ'a yönelik göç hareketleri devam etmiştir. Bunun en büyük ispatı da tahrir defterlerinde geçen Avşarlı, Karasili, Osmanlı, Kayı, Menteşe Erenli ve Selçuk gibi köy isimlerinin varlığıdır.

Sultan Murat Han, yaptığı fütuhatların ardından Malkara civarına Ahi büyüklerini, Türkmen ve Yörükleri¹⁰² ise Tekirdağ, Şarköy, Hayrabolu ve Çorlu etrafına yerleştirmiştir. Bölgenin ilk Türk sakinleri Karasi, Tokat, Kayseri, Kütahya, Sivas ve Ermenek'ten gelenler olmuştur. Öyle ki Sultan Murat, 1363 yılında, gelen göçmenlerin Rumeli'ye geçmesi ve bölgeye yerleşmeleri için, altmış bin altın karşılığında Ceneviz gemicileriyle anlaşmıştır.¹⁰³ Ayrıca 1642 tarihinde Vize yörüklerine ait bir ocak kayıtlara geçmiştir. Bunun dışında 1691 yılında yeniden teşkilatlandırılan yörük taifeleri

⁹⁸ İnalçık, a.g.m., s. 28-29.

⁹⁹ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 341; Ö.Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan Metodu Olarak Sürgünler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XVIII/1-4, İstanbul, 1953, s. 60-78.

¹⁰⁰ Hammer, a.g.e., s. 51.

¹⁰¹ Neşri, a.g.e., s. 58; Aşıkpaşazade, a.g.e., s. 93.

¹⁰² **Yörük:** Bir yerde durmayıp, yürüyen halk, göçebe, bedevi. Vaktiyle yeniçeriye bağlı olan yaya askerleri bölükleri. Bkz., Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 1560.

¹⁰³ *Yaşayan Tekirdağ*, Tekirdağ Valiliği, Tekirdağ 2003, s. 19-22.

“Evlâd-ı Fâtihân” adını almış ve Tekirdağ kazasında 9 nefer Evlâd-ı Fâtihân adıyla kaydedilmiştir.¹⁰⁴ Evliya Çelebi, Tekirdağ için “Rumeli eyaletinde Topkeşân Yürük Beylerinin tahtgâhidır” der. Karadeniz ve Akdeniz’den gelen malların boşaltıldığı işlek bir liman olan Tekirdağ, araba ile malların iki günde Edirne’ye taşındığı bir merkezdir. Çok süslü bir bedestene, liman yakınlarında yer alan Aşağı çarşısının Mısır çarşısına benzediğine ve her çeşit meyvenin yetişip, seccade ve kilim bezeri ürünlerin dokunduğu, öteden beri burada oturan yerli halkın açık ve düzgün bir Türkçe konuşan Yürükler olduğu Evliya Çelebi tarafından zikredilmektedir. Ayrıca Al-i Osman’da yer alan üç Ereğli şehrinden birisinin de burası olduğundan bahsetmektedir.¹⁰⁵

Osmanlı fethinin gerçekleştiği dönemde Tekirdağ’da yerleşim yeri olarak kalesi ve limanı bulunmaktaydı. Yerleşim yeri olan kale günümüz Tekirdağ şehrinin doğu kısmında yer alıyordu. Liman ise Bizans’ın ilk dönemlerinde kasabanın batı sahilinde inşa edilmiş, daha sonra da kalenin aşağı kısmına taşınmıştır. Osmanlı fethinin ardından bir kaza¹⁰⁶ merkezi yapılan şehir, Rumeli’deki sancaklardan biri olan Çirmen sancağına bağlanmıştır.¹⁰⁷ Merkezi Rodosçuk olup, İnepaazarı ve Banados adında iki yerleşim yeri de kendisine bağlı bulunmaktaydı. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Fatih Sultan Mehmet’in ümerasıyla önemli yapılar meydana getirilmiş ve şehir hızlı bir gelişme süreci içerisine girmiştir.¹⁰⁸

2.3.1. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Tekirdağ Şehrinin Nüfusu

Tekirdağ’a yönelik yapılan ve değerlendirmeye aldığımız ilk defter, Maliyeden Müdevver H. 874/ M. 1469 tarihli¹⁰⁹ 35 numaralı defterdir.¹¹⁰ Bu tarihte yapılan tahrirde

¹⁰⁴ M. Tayyib Gökbilgin, *Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2008, s. 85, 255-257.

¹⁰⁵ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 347-348, 351; Darkot, a.g.m., s. 134.

¹⁰⁶ **Kaza:** Ticari ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birliktir. Bkz., Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 389.

¹⁰⁷ Ateş, a.g.m., s. 360; M. Tayyib Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul: Üçler Basımevi, 1952, s. 18.

¹⁰⁸ Ateş, a.g.m., s. 360.

¹⁰⁹ Maliyeden Müdevver 35 numaralı defterin başı eksik olduğundan, defterin tarihiyle ilgili olarak yararlandığımız bilgi için bkz. BOA, MAD 35, s. 39b; Ayrıca bu defterin Fatih dönemine ait olduğuna dair bkz. 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s. 30; Gökbilgin, a.g.e., s. 540.

nahiye¹¹¹ olarak kaydedilen Tekirdağ'da 3 mahalle yer almaktadır. Bunlar; Cami, Doğancı ve Dervişler'dir. En büyük Cami mahallesi olup, nüfusu¹¹² 550'dir.¹¹³ Doğancı ve Dervişler mahallelerindeki toplam nüfusu ise 130'dur.¹¹⁴ Tekirdağ'na kayıtlı olan köy sayısı 113'tür.¹¹⁵ Aşağıdaki tabloda bu köyler ve hisse sayılarına ilişkin bilgileri yer almaktadır.

Tablo 2.1: 1469 Yılında Tekirdağ'da Kayıtlı Olan Köyler ve Hisseleri

Köy Adları	Köy Hissesi	Köy Adları	Köy Hissesi
Kutluca	1	Caferli Karlı	1
Umur	1	Kaşıkcı	1
Karasili	2	Bökürdanlı	1
Küçük Yazı	1	Paşa Yiğit	3
Ortaca Köy	1	Ahriyan	1
Emir Süleyman	1	Kara Halil	1
Veled Fakih	1	Dere Köy	1
Hamzaca	1	Sekbanlı	1

¹¹⁰ Defterin başında “Nahiye-i Tekfurdağı”nın hemen sonrasında şöyle bir bilgi verilmiştir: “Nefs-i İnepazarı hassa-yı mir-i alem Merhum Umur Bey Tekfurdağı tarafında pazar kurmak için merhum Sultan Mehmed tabe-serahû hazretlerinden yer talep itmiş merhum sultan dahi İnepazarda kurmak için üç pare mevkûf yer vermiş Emir yeri, İsa yeri, Savcı yeri asıl defterden bu defter üzerine kayd olmuş. Amma Balaban Paşa defterinde bu yerler için eşküncüsüne mültezim olmuş demiştir.” Bkz. BOA, MAD 35, s. 1b.

¹¹¹ **Nahiye:** Osmanlı idari terimleri içerisinde çok değişik manalarda kullanılmıştır. Aynı özelliklere sahip köylerden müteşekkil idari bir bölgeye denildiği gibi cihet, yön, taraf, bölge, vilayet, divan ve cemaat anlamlarında da kullanılmıştır. Tek bir idari ünite olarak, daimi ve sınırlandırılmış bir bölgeyi ifade ettiği gibi, tek bir divan veya bölükten oluşan bir naiplik bölgesine de delalet etmiş olabileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda coğrafi özelliklerin belirlediği muayyen bir bölgeyi ifade etmek, idari bir terim olarak da belli bir köyler ve mezarlar grubunu anlatmak için de kullanılmıştır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 509.

¹¹² Çift, bennak ve mücerred sayıları neticesinde nüfusu hakkında bazı değerler vermekteyiz. Lakin Osmanlı nüfus hesaplamalarında farklı görüşler kabul edilmektedir. Çoğunluk “5” katsayısını kabul ederken, bu sayıyı “7” yada 5’ten daha az olması gerektiğini kabul edenlerde vardır. Bizim hesaplamalarda kullandığımız sayı Ömer L. Barkan’ın ortaya koyduğu “5” katsayısıdır. Hane sayısını 5 ile çarpıp, mücerred sayısı ile toplamaktayız. Bunun için Bkz. Ömer L. Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi, *Türkiyat Mecmuası*, X, 1951, s. 1-26; Nejat Göyünç, “Hane Deyimi Hakkında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 32.Sayı, Mart 1972, s. 331-348; Halil İnalıcık, “Raiyyet Rûsûmu”, *Belleten*, 23.cilt, 92. Sayı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1959, s. 575-610; Numan Elibol, “Osmanlı İmparatorluğunda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12.cilt, 2. Sayı, 2006, s. 135-160.

¹¹³ Cami mahallesinde yazılan çift sayısı 14, bennak sayısı da 96’dır. Bkz. BOA, MAD 35, s. 1b-2b.

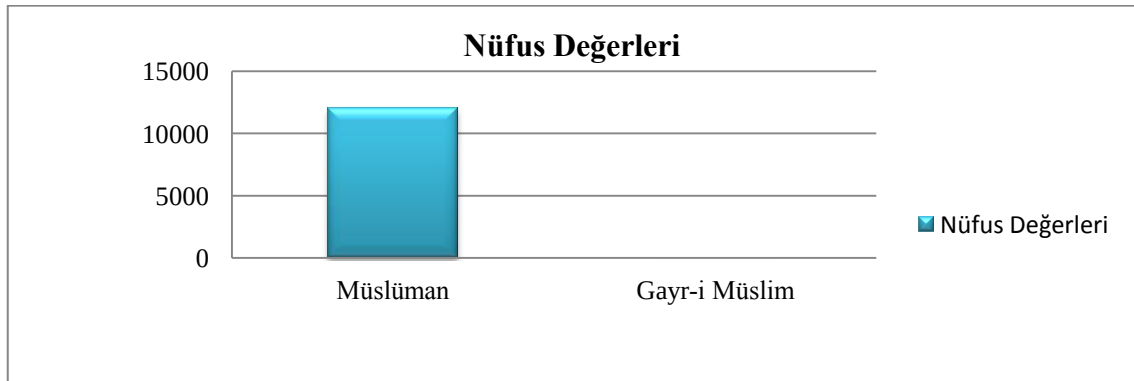
¹¹⁴ Doğancı mahallesinde hesaplanan çift sayısı 4, bennak sayısı da 18’dir. Dervişler mahallesinde yazılan hane sayısı ise 4’dür. Bkz. BOA, MAD 35, s. 2b-3a.

¹¹⁵ MAD 35, s. 39b-107a; Ayrıca köylerden birinin adı yazılmamıştır. Fakat köydeki mevcut nüfus hakkında bilgiler verilmiştir. Bkz., BOA, MAD 35, s. 87a.

Osmanlı	11	Küçük Süleyman	1
Pınar Beğli	5	Ali Bey	1
Kara Sevindik	1	Çanakçılı	1
Kalaycı	2	Dumanlı	1
Kayı	4	İlbasan	1
Samedli	3	Kasap Ahmed	1
Kazıklı	1	Uğurlu	4
Menteşe	1	Sultanşalı	4
Çayır Köy	2	Erenli	1
Kılınçlı	5	Avşarlı	2
Malkoçlı	3	Oruç Beğli	1
Ahriyanlı	1	Urlamış	2
Değirmenci Ahmed	3	Timur Şeyhi	1
Nusret Viranı	3	Muslu(?)Şeyhi	1
Katuklu	1	Koyunluca Halil (Ağaç Halil)	2
Banaralı	5	Ağaç Halil	2
Karaca Murad	6	Koyunlu Ali	2
Fakir Oğlu	1	Bıyıklı Ali	1
Bitik Ali	2	Kocalu	1
Naib İshak	3	Behramlı(?)	5
Taşhalıcı(?)	2	Aşanlı	1
Umur Bıyık Ali	1	Dedecikli	4
Büyük Banaralı	1	Kırk Yılanlı	2
Hoca Bayezid	2	Avcılar(?)	2
Yazırlı	1	Konuklu	1
Büyük Yazır	2	Nusretli	4
Melikler (Kocalar)	1	Bazırganlı	5
Bazgirli	1	Timurli	3
Emir İsalı	3	Asıl Beği	1
Kılıçlı (Konuklu)	1	Timur Oğlu	1
Kara Musalı	1	Kara Hisarlı	3
Rahmanlı	2	Saru Hocalı	1
Sekitli	4	Bekirdanlı	1
Delü Polad (Aydoğmuş)	1	Ahmedikli	2
Aydoğmuş	2	Kegaralı(?)	2
Hoca Ali	1	Şirancanlı(?)	2
Köpüklü?	1	Yalkozaç? İsmail	3

Kapaklı	2	Kurt Kocalu	1
Fahreddinli	3	Yağcı	1
Demurcili	1	Kandamış	1
Günceli	1	Kırağı Halil	2
İkizli	1	Fukara Oğlu	1
Timurcalı	2	Caferlü (Kara Halil)	2
Ahir(?) Kaşıkçılı	1	Kara Evli	3
Kaşıkçılı	1	Kadı	1
Rumcalı	1	Muğvatalı(?)	1
Taşyalıcı(?)	1	Keklicecli(?)	3
Mağvatyalı(?)	1		

Yukarıda tabloda yer alan köylerin çoğunluğu tımar sahibine verildiğinden, farklı tımar sahiplerinde aynı köyün hissesini görmekteyiz. Köylerdeki toplam Müslüman nüfusu 12.066, Gebran¹¹⁶ nüfus sayısı 5'tir.¹¹⁷ Ayrıca belirtmek gerekir ki köylerdeki nüfusun çoğunluğu yamak¹¹⁸ ve müselle¹¹⁹ olarak kaydedilmiştir. Bu durum, 1469 yılında Tekirdağ nüfusunun çoğunluğunun askeri sınıfa ait olduğunu göstermektedir.



Grafik 2.1: 1469 Yılında Tekirdağ'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Değerleri

¹¹⁶ **Gebran:** Çoğulu gebrân. Aslında kitap ehli olmayan putperest ve ateşperestlere verilen bir isim iken Osmanlılar tarafından bütün Müslüman olmayanlar hakkında kullanılmıştır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 263.

¹¹⁷ Müslüman hane sayısı 2407, kiçi (küçük) sayısı 21, kulluk sayısı 1 ve okuyamadığımız bir diğer hane sayısı da 9'dur. Gebran hane sayısı da 1'dir. Bkz., BOA, MAD 35, s.39b-107a.

¹¹⁸ **Yamak:** Bir toprak dirliğine ocak şeklinde tasarruf edenlerden sefer zamanı hizmete gidenlere Eşkinci, gitmeyip kalanlara ise yamak denirdi. Eşkinciler her zaman eşkinci, yamaklar ise her zaman yamak olup vazifeleri değişmezdi. Bkz. Ünal, a.g.e., s. 723.

¹¹⁹ **Müselle:** Osmanlıların teşekkülü sıralarında ve Orhan Gazi zamanında vergiden muaf olup, askerlik hizmetinde bulunanlar hakkında kullanılan tabirdir. Hizmetleri top çekmek, yol temizlemek ve askere zahire getirmektir. Bkz., Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983, s. 627.

1469 yılındaki Tekirdağ'a ait nüfus bilgilerini grafiğe yansıttığımızda Müslüman nüfusun fazlalığı daha da belirgin olmaktadır. Özellikle mahallerde Gebran nüfusun olmayışı, Osmanlı Devleti'nin fethi sonrası Müslüman olmayanların şehri terk etmiş olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu iskan politikası sebebiyle de şehirdeki Müslüman nüfusu artmıştır. Tekirdağ 1469 yılında askeri bir üs konumunda olması sebebiyle, askeri sınıfa mensup yamak ve müselleme kayıtları da fazla olmuştur. Genel olarak baktığımızda da vergiye tabi olan nüfusun, Müslüman nüfus olduğu açıktır.

H. 921/M. 1515 tarihli¹²⁰ 50 numaralı tapu tahrir defterinde Tekirdağ, İnepaazarı kazasının nahiyesidir.¹²¹ Tekirdağ nahiyesine kayıtlı Rados¹²² şehir merkezinde 4 Müslüman, 7 Gebran mahallesi yer almaktadır. Bunlar; Cami, Nebi Reis, Hacı Muhammedi, Hacı Hızır, Papa Hirosofila, Panaki Kasilo, Papa Yorgi, Papa Dimitri, Papa Yanni, Papa Senados ve Papa Din'dir. Toplam Müslüman hane sayısı 312, Gebran hane sayısı 395'dir. 1515 yılında Rodosçuk şehir merkezinde hesaplanan toplam nüfus 3.535'tir.¹²³ Yine Rados şehir merkezine bağlı, doğancılık¹²⁴ hizmetinde olanlara tımar olarak verilmiş olan Pazar-ı Küçük, Doğancı, Büyük Pazarlı, Sultanşah ve Oruç Beyli köylerinde kayıtlı hane sayısı 37, toplan nüfus ise 185'tir.¹²⁵

1515 tarihinde Tekirdağ'ına kayıtlı olan bir diğer merkez Banados, bu dönemde karye olarak yazılmasına rağmen 6 mahalleye sahiptir.¹²⁶ Bu mahalleler; Papa Yorgi, Papa Kuka, Papa Arkelos, Papa Duka, Papa Mihalet ve Papa Manol'dur.¹²⁷ Mahallelerdeki Müslüman hane sayısı 17¹²⁸, Gebran hane sayısı ise 231'dir.¹²⁹ Bu

¹²⁰ Gökbilgin, a.g.e., s. 553.

¹²¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 50 Numaralı Tapu Tahrir Defteri, s. 188.

¹²² Osmanlı Devletinde yapılan kayıtlarda Rodosçuk adı "Rados-Rodos-Radosçuk" olarak da geçmektedir.

¹²³ BOA, TT 50, s. 226-237.

¹²⁴ **Doğancı:** Enderun ağalarından olup padişahın doğanlarına bakmak ve avda beraber bulunmak vazifesi hesabında olan iç oğlanları. Saray dışı hizmetlere çıkarlarsa çakırbaşı veya şahincibaşı, bazen de sancak beyi olurlardır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 204.

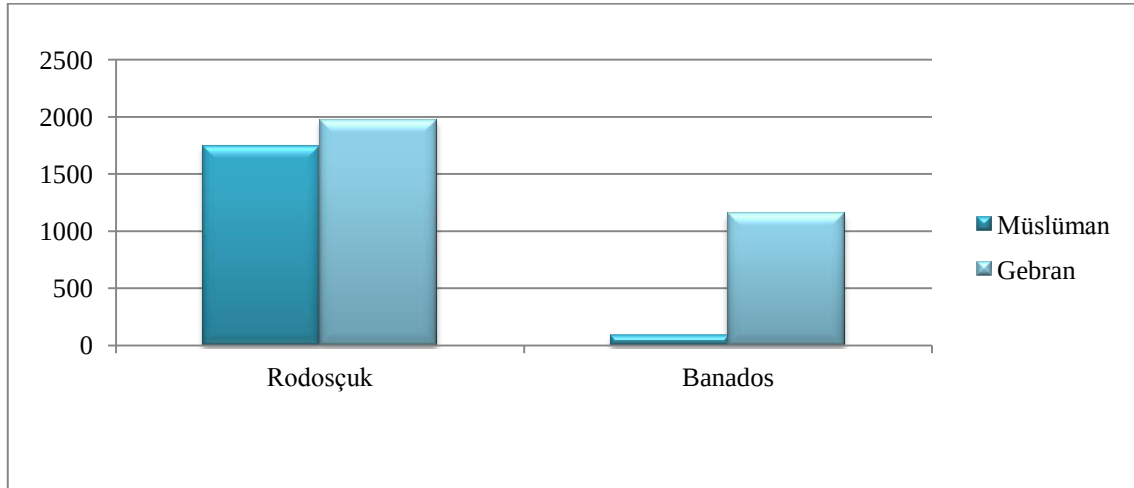
¹²⁵ BOA, TT 50, 243-247.

¹²⁶ "Karye-i Banados", Bkz., BOA, TT 50, s. 237.

¹²⁷ BOA, TT 50, s. 237-243.

¹²⁸ Papa Yorgi, Papa Kuka, Papa Arkelos, Papa Duka, Papa Mihalet ve Papa Manol mahallelerinde toplam hane sayısı 17 yazılmasına rağmen, bennak sayısı 12, mücerred sayısı ise 4 olarak verilmiştir. Biz burada hesaplama yaparken yazılan hane sayısından, yazılan mücerred sayısını düşerek hesaplama yapmaktayız. Bu sebeple hesapladığımız nüfusu 69'dur. Bkz., BOA, TT 50, s. 243.

veriler ışığında Banados merkezinde toplam Müslüman nüfus sayısı 69, Gebran nüfus ise 1155'tir. 1515 tarihinde Tekirdağ'a ait nüfus bilgilerine aşağıdaki grafikte yer verilmiştir.



Grafik 2.2: 1515 Yılında Tekirdağ'da Rodosçuk ve Banados Merkezlerindeki Nüfus Değerleri

1515 yılına ilişkin olarak verdiğimiz grafikte de görüldüğü gibi gerek Rodosçuk'ta gerekse Banados'ta nüfus çoğunluğu Müslüman olmayanlara aittir. Rodosçuk'ta nüfus değerleri birbirlerine yakın olsa da özellikle Banados'ta aradaki fark daha belirgindir. Bu durum Banados'ta iskan politikasının tam olarak uygulanmaya başlamadığını göstermektedir. Çünkü 1515 tarihte Banados'ta kayıtlanmış bir Müslüman mahallesi adına rastlanmamakla birlikte, Müslüman haneleri Gebran mahallesi altında yazılmıştır. Bu durum Müslümanların henüz Banados'ta mahalle kuracak bir çoğunluğa erişmiş olmadığını da göstermektedir. 1494-1503 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde Anadolu'da görülen veba salgını nedeniyle nüfus bundan oldukça etkilenmiştir.¹³⁰ Bu sebeple olacaktır ki 1469 yılında 12.000'in üzerinde olan nüfus, 1515 yılında olmadığını görmekteyiz.

Tekirdağ'ın H. 924/M. 1518 tarihine ilişkin nüfus bilgilerini İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde yer alan 65

¹²⁹ Papa Yorgi, Papa Kuka, Papa Arkelos, Papa Duka, Papa Mihail ve Papa Manol mahallelerinde toplam 231 hane sayısının içinde kayıtlı olan 48 tanede bive (dul) vardır. Fakat bu belirtilmemiştir. Bu sebeple biz burada nüfus hesabı yaparken sadece yazılan hane sayısını kullanmaktayız. Bu sebeple nüfusu 1155 çıkmaktadır. Biveleri ayırarak hesapladığımızda ise gerçekte nüfus 936'dır. Bkz., BOA, TT 50, s. 243.

¹³⁰ Ziya Karamürsel, *Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler*, 2. Baskı, TTK, Ankara, 1989, s. 21.

numaralı ¹³¹ defterden elde etmekteyiz. 1518 tarihinde Tekirdağ kazasına bağlı İnepaazarı'nda "Yağciyan"¹³² cemaatinin kayıtlı olduğu 21 köy adına yer verilmiştir. Bu köyler; Beydanlu, Aydoğmuş, Rodos, Banarlu, Kırağı Halil, Karaca Murad Küçük, Kalaycı, Evreşe, Kaşıkçı, Osman, Küçük, Ahiyanlu, Armutçu, Dumanlu, Oruç Beyli, Selçek, Kalkanlı, Nusret Fakih, Bağcı, Fähranlı(?) ve Günerli'dir.¹³³ Bu köylerdeki toplam Müslüman hane sayısı 40, nüfus ise 200'dür. 1518 tarihli defter, Tekirdağ'a bağlı İnepaazarı merkezindeki köy sayısı hakkında bizi bilgilendirse de demografik yapısıyla alakalı yorum yapmamız da yeterli olmamaktadır. Bunun yanında ekonomik açıdan önemli bir bilgi sunmaktadır. O da bu dönemde yağ ve bal mumu imalatının İnepaazarı'nda mevcut olduğudur.

H. 947/M. 1540 tarihli¹³⁴ TT 210 numaralı defterde kaza merkezi olarak yer alan Tekirdağ'ın şehir merkezi Rodosçuk'ta 12 Müslüman, 12 Gebran olmak üzere 24 mahalle kaydedilmiştir. 1515 tarihinde kaydedilen Müslüman mahallerinden Nebi Reis mahallesi bu tarihte yer almamıştır. Ayrıca "Cami" mahallesi "Cami-i Şerif" olarak kaydedilmiştir. Hacı Hızır ve Hacı Mehmed mahalleri 1540 yılı kaydında da yer almıştır. Bunun dışında Hacı İsa, Cami-i Cedid, Şeyhi, İskele Merhum Dizdarzade, Hüseyin Çavuş, Kemal Bey, Nesimi Hoca, Kapıcı Mehmed Bey ve Şahveli mahalleri ilk defa 1540 tarihinde zikredilmiştir.

1515 yılında kaydedilmiş Gebran mahallerinin adlarına 1540'taki kayıtlarda da rastlamamaktayız. Mahalle isimleri tamamen değişmiştir. 1540 yılında kayıtlanan Gebran mahalleri; Siropulo Papaz, Papa Piskopos, Papa Adaliyot, Papa Çemişki, Papa Yanni, Papa Kali, Papa Manol, Papa Kondomira, Papa Hrispano, Kosta Kali, Kosta ma'a Hrispano diğer ve Papa Manol diğerdir.¹³⁵ Mahallerdeki Müslüman hane sayısı 343, Gebran hane sayısı ise 310'dur. Müslüman nüfus 1715, Gebran nüfus ise 1550'dir. Tekirdağ'ına bağlı olan bir diğer merkez Banados'ta ise biri Müslüman, 12'si Gebran olmak üzere toplamda 13 mahalle kaydedilmiştir. Bunlar; Cami-i Toyka, Papa

¹³¹ Defterin tarihi için bkz., İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, *Muallim Cevdet Yazmaları 65 Numaralı Defter*, s. 2.

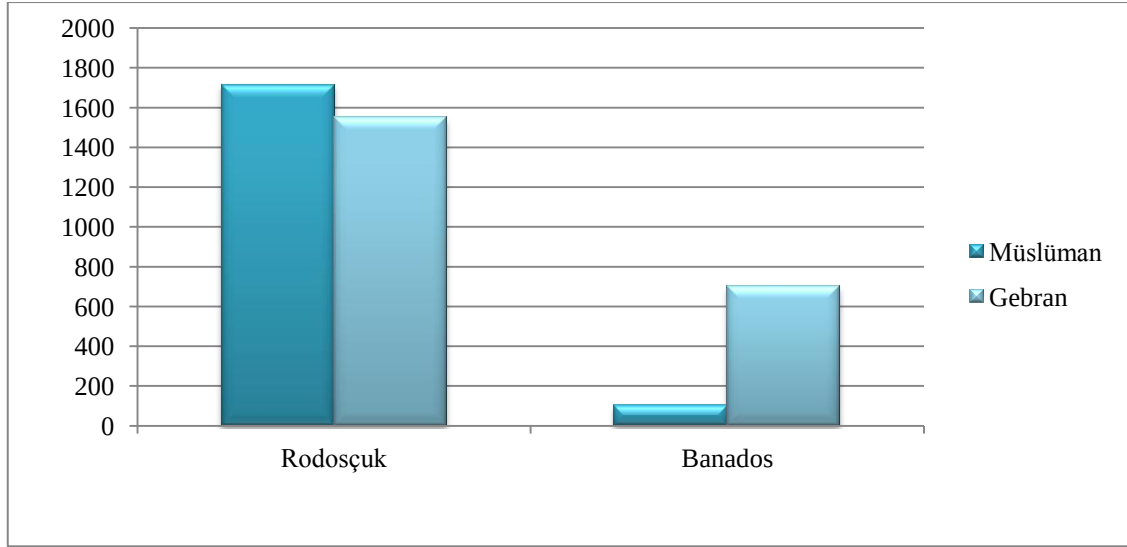
¹³² **Yağcı:** Yağ ve bal mumu imalatı ile uğraşan esnaf. Bkz., Ünal, a.g.e, s. 722.

¹³³ İB. AK, M.C. 65, s. 40-41.

¹³⁴ Defterin tarihi için Bkz., BOA, TT 210, s. 1; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, 2. Baskı, İstanbul: 2000, s. 170; Ateş, a.g.m., s. 360.

¹³⁵ BOA, TT 210, s. 208-210.

Piskopos, Papa Yorgi, Papa Konomo, Dino Filaka, Papa Manol, Papa Maminad(?), Papa Menasi, Yanni Kastamonin, Papa Yanni, Papa Margilopulo, Papa Komneno ve Papa Toyakina'dır.¹³⁶ Müslüman hane sayısı 20, Gebran hane sayısı ise 140'tır. Banados'taki toplam nüfus ise 800'dür. Aşağıdaki grafikte 1540 yılına ilişkin Tekirdağ'ın nüfusuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.



Grafik 2.3: 1540 Yılında Tekirdağ' da Rodosçuk ve Banados Merkezlerindeki Nüfus Miktarları

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi 1540 yılında Rodosçuk merkezinde Müslüman nüfus fazladır. 1515 yılında Gebran nüfus fazlayken, 1540 yılında mevcut durum değişmiştir. Genel nüfus bazında bir artış yoktur. Sadece Müslüman ve Gebran nüfus arasında bir değişim olmuştur. Bu dönemde Gebran nüfusta düşüş olduğu açıktır. Bu durumu doğum oranının azlığına bağlayabiliriz. Çünkü genel anlamda nüfusta büyük bir değişim yaşanmamıştır. Banados'ta ise 1515 yılından farklı olarak 1540 yılında bir Müslüman mahallesinin bulunuyor olması, Müslümanların mahalle oluşturabilecek çoğunluğu elde ettiğini göstermektedir. Bunun oluşmasında doğum ve ölüm oranları dışında, yerleşime yönelik olarak yapılan iskan politikasının da etkisi olduğunu söyleyebilmekteyiz.

¹³⁶ BOA, TT 210, s. 222-227.

Kanuni dönemi defterlerinden olan ve H. 957/M. 1550 yılından sonra tutulan TT 385¹³⁷ numaralı deftere göre Cebel-i Tekfur nahiyesinde kaydedilen köy sayısı 10'dur. Kırığı Halil köyünün nüfusu 118'dir.¹³⁸ Arazi tahriri yapılırken eski deftere göre fazla çıkan nüfusun kaydedildiği Aşar ve Ayıklı(?) Göl köylerinde kaydedilen Gebran nefera¹³⁹ nüfus toplamda 475'dir.¹⁴⁰ Hamidlü köyü altında kaydedilen Gebran nüfusun sayısı 150'dir.¹⁴¹ Kurd Koca (diğer adları Pınar Beyli ve Yağcı) köyünde hesaplanan nüfus sayısı 80'dir.¹⁴² Kutluca (diğer adı Naib) ile Umur ve Paşa Yiğit köylerinde hesaplanan toplam nüfusu 267'dir.¹⁴³ Yenici ve Kutluca (diğer adı Kumbağ) köylerinde verilen toplam nüfus ise 345'tir.¹⁴⁴ Aşağıdaki tabloda köylere ait nüfus bilgileri ortaya koyulmaktadır.

Tablo 2.2: 1550 Yılı Sonrası Cebel-i Tekfur'daki Nüfus Değerleri

Köyler	Çift	Bennak	Mücerred	Nefera
Kırığı Halil	18	3	13	-
Aşar	-	-	-	50
Ayıklı(?) Göl	-	-	-	45
Hamidlü	-	-	-	30
Kurd Koca	14	1	5	-
Kutluca (Naib)-Umur-Paşa Yiğit	41	11	7	-
Yenici-Kutluca (Kumbağ)	1	5	-	63

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere 1550 yılı sonrasında Cebel-i Tekfur nahiyesinde ağırlıklı olan nüfus Gebran nüfustur. Toplam Gebran nüfusu bu tarihte 970 iken Müslüman nüfus 495'tir. Cabel-i Tekfur, "Tekfurdağı" anlamına gelmektedir. Fakat defterin ileri bölümlerinde Rodosçuk, İnepazarı ve Banados merkezlerine ait

¹³⁷ Ateş, a.g.m., s. 360.

¹³⁸ Kırığı Halil köyünde mücerred sayısı 12 olmasına rağmen, kaydedilen rakam 13'tür. Bkz., TT 385, s. 26.

¹³⁹ **Nefer:** Bir adam tek kişi, rütbesi olmayan asker, insan sayısı bildiren sözler için kullanılır. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 817.

¹⁴⁰ Aşar ve Ayıklı Göl köyleri için bkz., BOA, TT 385, s. 26-28.

¹⁴¹ Hamidlü köyünde yazılan bir hane sayısı yoktur. Kendi saydığımızda elde ettiğimiz hane sayısı 30'dur. Bkz., BOA, TT 385, s. 28-29.

¹⁴² Kurd Koca köyü altında yazılan çift, bennak ve mücerred sayıları ile bizim hesapladığımız değerler farklı çıkmaktadır. Bizim hesapladığımızda elde ettiğimiz nüfusu 78'dir. Bkz., BOA, TT 385, s. 29.

¹⁴³ Kutluca, Umur ve Paşa Yiğit köyleri altında yazılan çift sayısı 41, bennak sayısı 11 ve son olarak mücerred sayısı da 7'dir. Buradan elde ettiğimiz nüfusu 267'dir. Bkz., BOA, TT 385, s. 392-393.

¹⁴⁴ Yenici ve Kutluca köyleri altında kayıtlanan çift sayısı 1, bennak sayısı 5 ve Gebran nefera sayısı da 63'tür. Bizim buradan elde ettiğimiz nüfusu da 345'tir. Bkz., s. BOA, TT 385, s. 393-395.

bilgiler verilirken Cebel-i Tekfur değil de Tekfurdağı adı kullanılmıştır. Bu sebeple Cebel-i Tekfur'u Tekirdağ merkezi olarak da alamamaktayız. Çünkü kayıtlı bir mahalle ismi de bulunmamakta ve köy isimleri yer almaktadır. Köylerde Gebran nüfusun fazla olması, tabii artışın aynında, dışa yönelik gerçekleşen göçe de bağlayabiliriz. Cebel-i Tekfur adının daha önceki tarihlerde geçmemiş olması nedeniyle net bir karşılaştırmada bulunamamaktayız.

Aynı deftere ait Tekirdağ'ına bağlı İnepazarı şehir merkezinde kaydedilen Cami-i Köhne, Cami-i Cedid, İlyas Fakih ve Kemerli mahallelerinde kaydedilen toplam nüfus sayısı 594'tür.¹⁴⁵ Gazanfer Ağa'ya tımar olarak verilen Mihal¹⁴⁶, Fahreddin¹⁴⁷ Vayancık(?)¹⁴⁸ Paşa Yiğit (diğer adı Günce)¹⁴⁹, Selçuk (diğer adı Saru Hocalı)¹⁵⁰, Osmanlı¹⁵¹ ve Kara Musa (diğer adı Rumcalı)¹⁵² köylerinde hesaplanan toplam nüfus sayısı ise 404'tür. Mehmed Bey'in tımarı olarak kaydedilen Dula köyünün hesaplanan nüfusu 46'dır.¹⁵³ Fağdur(?) Ağa'ya tımar olarak verilen Nusret Viranı köyünün hesaplanan nüfus sayısı 46'dır.¹⁵⁴ Rum İli kethüdası tımarı olarak kaydedilen Kocalı (diğer adı Divane Ahmed) köyünün hesaplanan nüfus sayısı 141'dir.¹⁵⁵ Tımarı Ahmed Edirne'de olan Kulsalar (diğer adı İvaz Fakih) köyünün hesaplanan nüfus sayısı

¹⁴⁵ Cami-i Köhne, Cami-i Cedid, İlyas Fakih ve Kemerli mahalleleri altında verilen toplam mücerred sayısı 14 olmasına karşın, bizim hesapladığımız 12'dir. Bunun dışında mirlivaya tabi olarak kaydedilen Ağaç Halil, Hamzaca ve Emirisa köyleri de vardır. Fakat bunlar altında belirtilen bir hane sayısı yoktur. Bizim Ağaç Halil köyünde hesapladığımız 1 çift, 1 bennak ve 1 mücerred, Hamzaca köyünde ise 1 çift ve 2 bennaktır. Bu değerler göre iki köyün nüfus toplamını 26 olarak hesaplamaktayız. Bkz. BOA, TT 385, s. 256-258.

¹⁴⁶ Mihal köyünde verilen hane sayısı 8'dir. Lakin hesaplanan çift sayısı 14, bennak sayısı da 5'tir. Bu değerler göre nüfusunun 97 olmasına karşın, daha az hesaplanmaktadır. Bkz. BOA, TT 385, s. 258-259.

¹⁴⁷ Fahreddin köyünde verilen çift ve bennak sayısı toplamı 34, olmasına rağmen hane sayısı 16 olarak kaydedilmiştir. Bkz. BOA, TT 385, s. 259.

¹⁴⁸ Vayancık? köyünde verilen çift ve bennak sayısı toplamı 11 olmasına rağmen hane sayısı 9 olarak, mücerred sayısı da 4 olmasına rağmen 5 olarak kaydedilmiştir. Bkz. BOA, TT 385, s. 260.

¹⁴⁹ PaşaYiğit köyünde yazılan çift ve bennak sayısı toplamı 17 olmasına rağmen verilen hane sayısı 18'dir. Bkz. BOA, TT 385, s. 260-261.

¹⁵⁰ Selçuk köyünde verilen çift ve bennak değerleri 13 olmasına karşın verilen hane sayısı 8'dir. Bkz. BOA, TT 385, s. 261-262.

¹⁵¹ Osmanlı köyünde verilen çift ve bennak sayıları toplamı 24 olmasına karşın verilen hane sayısı 10'dur. BOA, TT 385, s. 262-263.

¹⁵² Kara Musa köyünde verilen çift sayısı 8'dir. Bkz., BOA, TT 385, s. 278.

¹⁵³ Dula köyündeki çift ve bennak sayısı toplamı 9, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre hesapladığımız nüfusu 46'dır. Bkz. BOA, TT 385, s. 263.

¹⁵⁴ Nusret Viranı köyündeki çift sayısı 9 olup, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfus değeri de 46'dır. Bkz. BOA, TT 385, s. 264.

¹⁵⁵ Kocalı köyündeki çift ve bennak sayıları toplamı 27 olup, mücerred sayısı da 6'dır. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfusu 141'dir. Normalde yazılı olan mücerred sayısı 8 olmasına rağmen, kaydedilen tutar 6'dır. Bkz. BOA, TT 385, s. 264-265.

85'dir.¹⁵⁶ Tımarı Hüseyin Çelebi 'de olan Ahmedikli köyünün hesaplanan nüfusu 114'tür.¹⁵⁷ Tımarı İbrahim Çavuş'ta olan Dumanlı köyünün hesaplanan nüfusu 108'dir.¹⁵⁸ Tımarı Çoban'da olan Eşenli (diğer adı Köstemerli) köyünün hesaplanan nüfusu 115'dir.¹⁵⁹ Tımarı Kurd'da olan Bekürdanlı köyünün hesaplanan nüfusu 41'dir.¹⁶⁰ Şecati Çavuş'a tımar olarak verilen Nusretlü köyünün hesaplanan nüfusu 51'dir.¹⁶¹ İbrahim Çavuş'a tımar olarak verilen Çanakçı köyünün hesaplanan nüfusu 121'dir.¹⁶² Karaca Murad köyünün hesaplanan nüfusu 136'dır.¹⁶³ Tımarı Müstecadtan'a(?) verilen Kadı köyünün hesaplanan nüfusu 55'dir.¹⁶⁴ Tımarı Hüseyin Bey'e verilen Hoca Bayezid (diğer adı Yayabaşı) köyünün hesaplanan nüfusu 154'tür.¹⁶⁵ Tımar olduğu belirtilen Yaver Küçük köyünün hesaplanan nüfusu 51'dir.¹⁶⁶ Yine tımar olarak kaydedilen Oruç Beyli köyünün hesaplanan nüfusu 18'dir.¹⁶⁷ Kethüdaya tımar olarak verilen Hüseyin Oğlu köyünün hesaplanan nüfusu 111'dir.¹⁶⁸ Büyük Yaverli köyünün hesaplanan nüfusu 25'dir.¹⁶⁹ Tımar olarak kaydedilen Ali köyünün hesaplanan nüfusu 126'dır.¹⁷⁰ Doğancıya tımar olarak verilen Asıl Beyli

¹⁵⁶ Kulsalar köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 17'dir. Bu değerler göre nüfusu 85 olmaktadır. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 265-266.

¹⁵⁷ Ahmedikli köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 22 olup, mücerred sayısı da 4'tür. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfusu 114 olmaktadır. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 266-267.

¹⁵⁸ Dumanlı köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 21 olup, mücerred sayısı da 3'tür. Bu değerler göre hesaplanan nüfusu 108'dir. Fakat yazılı olan mücerred sayısı 4 olmasına rağmen 3 olarak kaydedilmiştir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 267-268.

¹⁵⁹ Eşenli köyünde kaydedilen çift ve bennak sayıları toplamı 22 olup, mücerred sayısı da 5'dir. Bu değerler göre hesaplanan nüfusu 115'dir. Ancak yazılan mücerred sayısı 7 olmasına rağmen, kaydedilen sayı 5'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 268.

¹⁶⁰ Bekürdanlı köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 8 olup, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre hesaplanan nüfusu 41'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 269.

¹⁶¹ Nusretlü köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 10 olup, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfusu 51'dir. Fakat yazılan bennak sayısı 5 olmasına rağmen, kaydedilen sayı 1'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 269-270.

¹⁶² Çanakçı köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 24 olup, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre hesaplanan nüfusu 121'dir. Ancak yazılan mücerred sayısı 2 olmasına rağmen, kaydedilen sayı 1'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 270.

¹⁶³ Karaca Murat köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 26 olup, mücerred sayısı da 6'dır. Bu değerler göre hesaplanan nüfusu 136'dır. Fakat yazılan mücerred sayısı 5 olmasına rağmen, kaydedilen sayı 6'dır. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 271.

¹⁶⁴ Kadı köyü için bkz., BOA, *TT 385*, s. 272.

¹⁶⁵ Hoca Beyazid köyü için bkz., BOA, *TT 385*, s. 272-273.

¹⁶⁶ Yaver Küçük köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 10 olup, mücerred sayısı da 1'dir. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfusu 51'dir. Yazılan çift sayısı 4 ve bennak sayısı 7 olmasına karşın kaydedilen çift sayısı 5 ve bennak sayısı da 5'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 273.

¹⁶⁷ Oruç Beyli köyü için bkz., BOA, *TT 385*, s. 274.

¹⁶⁸ Hüseyin Oğlu köyünde hesaplanan çift ve bennak sayıları toplamı 21 olup, mücerred sayısı da 6'dır. Bu değerler göre elde ettiğimiz nüfusu 111'dir. Köyde yazılan bennak sayısı 7 olmasına karşın, kaydedilen sayı 7'dir. Bkz. BOA, *TT 385*, s. 274-275.

¹⁶⁹ Büyük Yaverli köyü için bkz., BOA, *TT 385*, s. 275.

¹⁷⁰ Ali köyü için bkz., BOA, *TT 385*, s. 275-276.

köyünün hesaplanan nüfusu 107'dir.¹⁷¹ Sekbanlı¹⁷² ve Sultanşah köylerinin nüfusu 75'dir.¹⁷³ Son olarak İnepazarı merkezinde kaydedilen Mahmud isimli kişiye tımar olarak verilen Çayır köyünün hesaplanan nüfusu da 45'dir.¹⁷⁴ Umur Bey vakfı altında kaydedilen Nusret Fakih köyü ve bu köye bağlı çiftliklerde kaydedilen toplam nüfusu ise 172'dir.¹⁷⁵ Toplamda bu merkezde kaydedilen köy sayısı 33'dir. Ağaç Halil, Hamzaca ve Emirisa köylerinin nüfus miktarları değil buradan elde edilen gelir miktarları yazılmıştır. Toplamda bu merkezde mahallelerde hesaplanan nüfusu 594, köylerde hesaplanan ise 2347'dir.

Tekirdağ şehir merkezi Rodosçuk da kaydedilen mahalle sayısı 23'tür. Bunlardan 17 tanesi Müslüman mahallesidir. 1540 yılında yer alan Nesimi Hoca ve Şahveli mahalleleri, 1550 sonrasında yer almamıştır. 1540 yılındaki mahallerinden bazıları adlarını korurken bazılarında değişiklik olmuştur. Örneğin Hacı Hızır mahallesi Çavuş Hüseyin Bey, Cami-i Şerif mahallesi Cami-i Atik olarak kaydedilmiştir. 1540 yılından farklı olarak 1550 sonrasında Hoca Veli, Hoca Beyazıd (Çekeli), Ali Çelebi, İbrahim Bey, Abdi Hoca, Yunus Bey, Hacı Musa ve Can Paşa olmak üzere 8 yeni mahalle kurulmuştur. Cami-i Cedid, Hacı İsa, Şeyhi (Nebi Oğlu), Dizdarzade, Mehmet Bey, Çavuş Hüseyin Bey der-Leb-i Derya ve Kemal Bey mahalleri 1540 yılında olduğu gibi 1550 sonrası dönemde de varlıklarını korumuşlardır.¹⁷⁶ Gebran mahallelerin sayısı 6 tanedir. 1515 yılında yazılmış olan Papa Yorgi mahallesi, 1550 sonrası kaydında tekrardan yer almıştır. 1540 yılında olan Papa Piskopoz mahallesi, 1550 sonrasında Piskopoz olarak yazılmıştır. Bunun dışında 1515 ve 1540 yıllarından farklı olarak 4 yeni Gebran mahallesi kaydedilmiştir. Bunlar; Papa Hirtofiloka, Hirtofila Papa Senadilos, Papa İvlaki ve Mihal'dir.¹⁷⁷ Müslüman mahallelerdeki nüfus 2012, Gebran mahallelerdeki nüfus ise 1283'dir.

¹⁷¹ Asıl Beyli köyünde hesaplanan toplam çift ve bennak sayısı 20, mücerred sayısı da 7'dir. Bu değerler göre hesapladığımız nüfusu 107'dir. Köyde yazılan bennak sayısı 4 olmasına rağmen 2, mücerred sayısı da 6 olmasına rağmen 7 olarak kaydedilmiştir. Bkz. BOA, TT 385, s. 276-277.

¹⁷² Sekbanlı köyünde hesaplanan çift sayısı 13'tür. Fakat yazılmasına rağmen kaydedilmeyen 1 mücerred de yer almaktadır. Bkz. BOA, TT 385, s. 277.

¹⁷³ Sultanşah köyü için bkz., BOA, TT 385, s. 277-278.

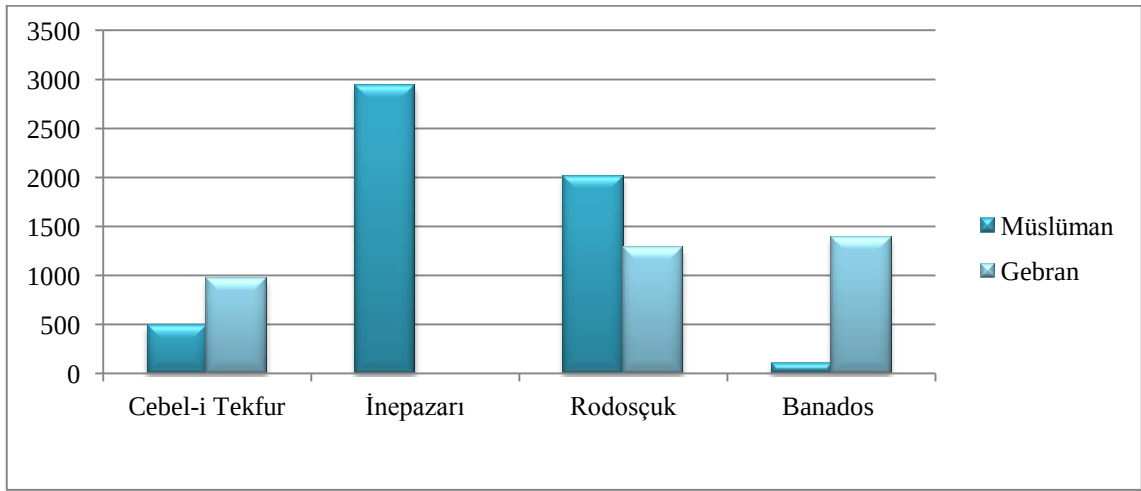
¹⁷⁴ Çayır köyü için bkz., BOA, TT 385, s. 278.

¹⁷⁵ Nusret Fakih köyü dışında Doğançı Yakup ve Ahir Mihal çiftlerindeki toplam çift sayısı 26, bennak sayısı 7 ve mücerred sayısı da 7'dir. Bu değerler göre toplam nüfusu 172'dir. Bkz., BOA, TT 385, s. 390.

¹⁷⁶ BOA, TT 385, s. 400-407.

¹⁷⁷ BOA, TT 385, s. 408-412.

1550 sonrası Banados merkezinde kaydedilen Müslüman mahalle sayısı 1, Gebran mahalle sayısı 4'tür. 1540 yılında yer alan Cami-i Toyka, bu tarihte de yer almamaktadır. Onun yerine Müslüman mahallesi olarak Cami-i Yusuf kaydedilmiştir.¹⁷⁸ Gebran mahallerinde ise 1540 yılında yer alan Papa Yorgi, 1550 sonrasında da varlığını korumuştur. Onun dışında kayıtlı olan Papa Duka, Papa Mirato ve Papa Yorgi Duka mahalleri yeni kurulmuş mahallerdir.¹⁷⁹ Müslüman mahallesi olan Cami-i Yusuf'taki nüfus 104'tür.¹⁸⁰ Gebran mahallelerindeki toplam nüfus ise 1395'tir.¹⁸¹ Tekirdağ'ın 1550 yılı sonrasına ilişkin nüfus bilgileri aşağıdaki grafiğe aktarılmıştır.



Grafik 2.4: 1550 Tarihi Sonrası Tekirdağ'a Ait Müslüman ve Gebran Nüfus Değerleri

Yukarıda yer verdiğimiz grafikten de anlaşılacağı üzere Cebel-i Tekfur ve Banados merkezlerinde Gebran nüfus daha fazladır. Bunun yanında İnepazarı ve Rodosçuk merkezlerinde de Müslüman nüfus daha fazladır. Gebran nüfusun fazla olmasını tabii ölüm ve doğum oranları dışında, merkezlere yönelik yerleşimlerin artmasına bağlayabilmekteyiz. Müslüman nüfusun Rodosçuk'ta fazla olmasını buraya yönelik yerleşimin devamına, doğum oranının artışı ve ölüm oranının azlığına bağlayabiliriz. Özellikle İnepazarı merkezinde Gebran nüfusun olmayışı buranın, Gebran nüfus açısından aktif bir merkez olmadığını göstermektedir. Çünkü İnepazarı

¹⁷⁸ BOA, *TT* 385, s. 418.

¹⁷⁹ BOA, *TT* 385, s. 418-422.

¹⁸⁰ Cami-i Yusuf mahallesinde toplam hane sayısı 20 olup, mücerred sayısı da 4'tür. Bkz., BOA, *TT* 385, s. 418.

¹⁸¹ 1550 sonrası kayıtlı Banados merkezindeki mahallerde kayıtlı toplam nefera sayısı 279 verilmesine rağmen, hesapladığımızda bu değer 323 çıkmaktadır. Ayrıca kayıtlanmış olan 11 tane de mücerred bulunmaktadır. Bkz., BOA, *TT* 385, s. 418-423.

merkezi Osmanlı öncesinde bir yerleşim yeri değildi. Bir köy iken 1420’lerde Çirmen sancak beyi Umur Bey’in katkılarıyla kurulan pazar yeri sayesinde gelişip, merkez haline dönüşmüştür.¹⁸² Bu sebeple ilk olarak merkeze yerleştirilen Müslüman nüfus olmuştur.

Tekirdağ’ın nüfusuyla ilgili değerlendirmeye aldığımız yukarıda ki 5 defterde de, Tekirdağ şehri kayıtlarda çoğunlukla nahiye olarak kaydedilmektedir. 1518 ve 1540 yıllarında kaza merkezi olarak yazılmıştır. Tekirdağ şehri 1469 yılında Cami, Doğançı ve Dervişler olmak üzere 3 mahalleye sahiptir. Lakin bu mahallelerin isimlerini daha sonraki kayıtlarda yer almamaktadır. Bunun sebebi mahallerin statüsünü kaybederek, köy halini alması olabilmektedir. Ayrıca ilk defter dışında diğer 4 defterde Tekirdağ merkezi olarak Rodosçuk zikredilmiş olup, Tekirdağ adı daha doğrusu Tekfurdağı ismi “Cebel-i Tekfur” olarak 1550 sonrasında kaydedilen TT 35 nolu defterde kullanılmıştır. Rodosçuk dışında İnepazarı ve Banados yerleşim merkezleri de Tekirdağ’ına bağlı olarak yazılmıştır. Tekirdağın merkezi Rodosçuk 1515 yılında 11 mahalleye sahiptir. Bunlardan 4’ü Müslüman, 7’si Gebran mahallesidir. 1540 yılında ise Müslüman mahalle sayısı 12’ye, 1550 yılında ise 17’ye çıkmıştır. Gebran mahalle sayısı ise 1540 yılında 11’e çıkarken, 1550 yılında 6’ya düşmüştür. Büyük ihtimal mahallelerde yaşayan nüfus merkezden ayrılmış olacak ki 5 mahalle birden ortadan kalkmıştır. Nüfus sayıları azaldığından diğer mahallelere aktarılmışlardır. 1550 yılında Müslüman nüfus 1560, 1540 yılında 1715 ve son olarak 1550 yılı sonrasında ise 2012’dir. Gebran nüfus 1515 yılında 1975, 1540 yılında 1550 ve 1550 yılı sonrasında 1283’tür. Müslüman nüfusta verdiğimiz yıllar içersinde artış sürerken, Gebran nüfusta 1540 yılında bir düşüş yaşanmıştır. Ama genel manada Rodosçuk en fazla nüfusa 1515 yılında sahip olmuştur. Bu tarihte mahallerdeki toplam nüfus 3535’tir. Rodosçuk’un nüfusu 1540 yılında 3265 ve son olarak 1550 yılı sonrasında da 3295’tir.

İnepazarı merkezi ise aslında 1515 yılında kaza merkezidir. Hatta Cami-i Köhne, Cami-i Cedid, İlyas Fakih, Keçeli ve Duacı olmak üzere 5 mahallesi ve pek

¹⁸² “Nefs-i İnepazarı hassa-yı mir-i alem Merhum Umur Bey Tekfurdağı tarafında pazar kurmak için merhum Sultan Mehmed tabe-serahû hazretlerinden yer talep itmiş merhum sultan dahi İnepazarda kurmak için üç pare mevkûf yer vermiş Emir yeri, İsa yeri, Savcı yeri asıl defterden bu defter üzerine kayd olmuş. Amma Balaban Paşa defterinde bu yerler için eşküncüsüne mültezim olmuş demiştir.” Bkz., BOA, MAD 35, s. 1b; Ateş, a.g.m., s. 361.

çok köyü vardır. 1518 yılına gelindiğinde bu durum değişir, kaza merkezi Tekirdağ olurken, İnepazarı'nda bu kazaya bağlı, 21 köyü olan nahiye olarak kaydedilir. Son olarak 1550 yılına gelindiğinde İnepazarı yine Tekirdağ kazasına bağlıdır. Cami-i Köhne, Cami-i Cedid ve İlyas Fakih mahalleleri tekrardan İnepazarı merkezinde kayıtlıyken, bunlara Kemerli mahallesi de eklenmiştir. 1518 yılında İnepazarı'na bağlı köylerde kaydedilen nüfus 200'dür. 1550 yılı sonrası İnepazarı'ndaki mahalle ve köylerinde kaydedilen nüfus ise 2941'dir.

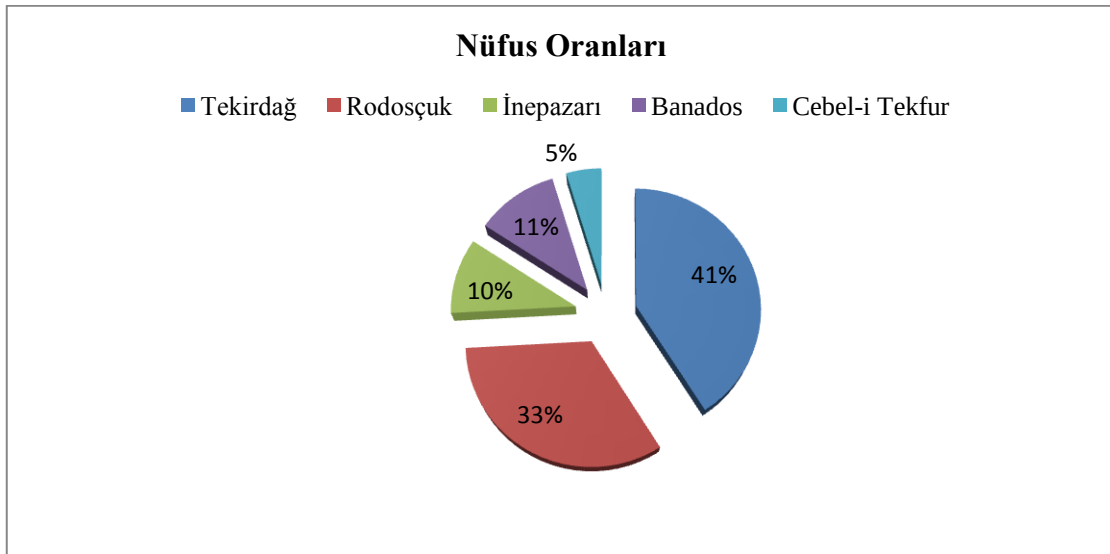
Banados merkezi, 1515 yılında ilk olarak Tekirdağ nahiyesi altında kayıtlanmıştır. Bunun öncesinde incelemeye aldığımız defterde geçmemektedir. Banados, Tekirdağ nahiyesine bağlı bir merkez olarak 6 Gebran mahallesine sahiptir ve Müslümanlarda bu mahallelerde Gebranlar ile birlikte yaşamaktadır. Fakat herhangi bir Müslüman mahallesi 1515 tarihinde mevcut değildir. 1540 yılına gelindiğinde ise bu durum değişir. Gebran mahalle sayısı 6'dan 12'ye yükselirken, bu mahallerin yanına bir de Müslüman mahallesi eklenir. 1515 yılında Müslüman nüfus 85, Gebran nüfus ise 1155'tir. 1540 yılında Müslüman nüfusu 100, Gebran nüfusu ise 700'dür. 1540 yılında Gebran mahalle sayısı artmasına rağmen nüfus sayısının az olması dikkati çekmektedir. Böyle bir durum nedeni mevcut olan mahallenin bölünüp yerine yeni mahallerin oluşturulması olabilmektedir. Bunun yanında Müslüman nüfus artmakla birlikte, bir de Müslümanlara ait bir mahalle de kurulmuştur. 1550 tarihi sonrasında Banados'taki Müslüman mahalle sayısı yine 1'dir. Fakat Gebran mahalle sayısı 12'den 4'de düşmüştür. Müslüman mahallesinin adı değişmekle birlikte nüfusunda da az bir artış yaşanmıştır. Bunun yanında Gebran mahalle sayısında azalma olmasına rağmen nüfusunda artış olmuştur. Bunun sebebi mahallelerin birleştirilip tek isim altında yazılmış olması olabilir. 1540 yılında 700 olan nüfus, 1550 sonrasında 1395'e çıkmıştır ki bu 1515 tarihindeki kayıtlı nüfustan bile fazladır.

Tablo 2.3: 1469-1515-1540-1550 Yılı Sonrasında Tekirdağ'daki Merkezler ve Mahalleler

Yıl	Merkez	Mahaller	
		Müslüman	Gebran
1469	Tekirdağ	Cami Doğancı Dervişler	
1515	Rodosçuk	Cami Nebi Reis Hacı Mehmed Hacı Hızır	Papa Hirosofila Papa Yorgi Papa Dimitri Papa Yanni Papa Senados Papa Din
	Banados		Papa Yorgi Papa Kuka Papa Arkelos Papa Duka Papa Mihal Papa Manol
1540	Rodosçuk	Cami-i Şerif Hacı Mehmed Hacı İsa Cami-i Cedit Hacı Hızır Şeyhi İskele Merhum Dizdarzade Hüseyin Çavuş Kemal Bey Nesimi Hoca Kapıcı Mehmed Bey Şahveli	Papa Piskopos Papa Piskopos Papa Adaliyot Papa Çemişki Papa Yanni Papa Kali Papa Manol Papa Kondomira Papa Hrispano Kosta Kali Kosta ma'a Hrispano Diğer Papa Manol Diğer
	Banados	Cami-i Toyka	Papa Piskopos Papa Yorgi Papa Konomo Dino Filaka Papa Manol Papa Maminad Papa Menasi Yanni Kostamonin Papa Yanni Papa Margilopulo Papa Komneno Papa Toyakina
		Cami-i Atik Cami-i Cedit	Hirtofilaka Hirtofila Papa Senadilos

1550 sonrası	Rodosçuk	Hacı İsa Çavuş Hüseyin Bey (Hacı Hızır) Dizdarzade Mehmet Bey Hoca Veli Çavuş Hüseyin Bey der- Leb-i Derya Şeyh (Nebi Oğlu) Hoca Bayezid (Çekeli) Ali Çelebi İbrahim Bey Abdi Hoca Yunus Bey Hacı Musa Can Paşa Kemal Bey	Papa İvlaki Papa Yorgi Mihal Piskopoz
	İnepazarı	Cami-i Köhne Cami-i Cedid İlyas Fakih Kemerli	-----
	Banados	Cami-i Yusuf	Papa Duka Papa Yorgi Papa Mirato Papa Yorgi Duka

Genel manada değerlendirdiğimizde Tekirdağ başlangıçta Çirmen sancağına bağlı bir nahiye merkezidir. Daha sonraki tarihlerde 1515 yılı hariç, 1518, 1540 ve 1550 yılı sonrasında kaza merkezi olarak yazılmıştır. 1515 yılında kaza merkezi İnepazarı olmasına rağmen Radosçuk ve Banados merkezleri Tekirdağ'ına bağlıdır. 1518 yılında İnepazarı da Tekirdağ'a bağlı olarak kayıtlıdır. 1540 yılı ve 1550 yılı sonrasında da Rodosçuk, İnepazarı ve Banados yine Tekirdağ'ına bağlıdır. Tekirdağ gelişimi sonraki yıllarda da devam etmiştir.



Grafik 2.5: Klasik Dönemde Tekirdağ ve Bağlı Merkezlerdeki Toplam Nüfus Oranları

Son olarak, Tekirdağ ve bağlı merkezleri incelediğimizde dikkat çekici olan nüfusla ilgili bir diğer unsur, nüfusa kayıtlı kişilerin taşıdığı isimlerdir. İncelediğimiz tahrir defterlerinde İslami isimlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Bunlar; Ali, Yusuf, Hamza, Hasan, Hüseyin, Mehmed, Süleyman, Musa, Şaban, Receb, Hızır, Ramazan ve Abdullah. Bu isimlerin yanında Piri, Devletşah, Cihanşah, Şirmerd, Seferşah gibi Fars kökenli isimlerde kullanılmaktadır. Ayrıca Çakır, Doğan, Atmaca, Sungur, Timurtaş, Turgud, Türüd, Turahan, Saruca, Calabverdi ve Oruç gibi Türkçe isimler de rastlanmaktadır.¹⁸³ Bunların yanında Hacı ismi de sıkça kullanılmıştır. Gebran nüfusunda ise Yorgi, Manol, Mihal, İstimad, Duka, Nikola, Kosta, Dimitri ve Yanni vb. isimler sıkça kullanılmaktadır.

2.3.2. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Tekirdağ Şehrini Ekonomisi

Tekirdağ, şehrinin ekonomik verilerini değerlendirirken, nüfusta olduğu gibi merkez Rodosçuk olmak üzere Banados, İnepazarı ve Cebel-i Tekfur şeklinde ele alacağız. Tekirdağ'ında 1469 yılında vergi geliri 62.873 akçe¹⁸⁴, 1515 yılında 130.064

¹⁸³ Tekirdağ şehrinde yaptığımız bu tespit başka çalışmalarda da gerçekleştirilmiştir. Bkz., İbrahim Sezgin, "Malkara Şehri (1475-1601)", *İlmi Araştırmalar*, 2. Sayı, İstanbul, 1996, s. 127.

¹⁸⁴ BOA, MAD 35, s. 1b-3b, 39b-109a.

akçe¹⁸⁵, 1540 yılında 179.435 akçe¹⁸⁶ ve son olarak 1550 yılı sonrasında hesaplanan vergi geliri ise 419.782¹⁸⁷ akçedir. Benzer tarihlerde yine Trakya'da yer alan bir diğer Osmanlı şehri Hasköy'de hesaplanan vergi miktarına baktığımızda 1469 yılında 31.263 akçe¹⁸⁸, 1515 yılında 194.575 akçe¹⁸⁹ ve 1550 yılı sonrasında ise 258.744 akçe¹⁹⁰ olduğunu görmekteyiz. 1469 yılında Tekirdağ'ın vergi gelirleri Hasköy'e oranla daha fazladır. Lakin daha sonraki tarihlere baktığımızda Hasköy'ün vergi miktarının Tekirdağ ve ona bağlı merkezlere göre daha fazla olduğunu görmekteyiz. Bu iki Osmanlı şehrine baktığımızda ekonomik açıdan aralarındaki oransal farklılık oldukça belirgindir. Ancak dikkat çekici olan unsur her iki şehirde gittikçe ekonomik açıdan daha da büyümekte olduğudur.

Tekirdağ'ın 1515 yılında elde edilen vergi gelirin yüzde 59'u Rodosçuk'tan, yüzde 34'ü Banados'tan ve son olarak yüzde 7'si kayıtlanmış doğancılık hizmetinde olanlara verilmiş köylerden alınan vergiler oluşturmaktadır. 1540 yılındaki gelirin yüzde 68'ini Rodosçuk ve yüzde 32'sini de Banados'tan gelen vergiler sağlamaktadır. 1550 yılı sonrasında elde edilen gelirlerin yüzde 39'unu Rodosçuk, yüzde 34'ünü İnepazarı, yüzde 15'ini Cebel-i Tekfur ve son olarak yüzde 12'sini Banados'tan gelen vergiler oluşturmaktadır. 1515, 1540 ve 1550 yılı sonrasında Rodosçuk ve Banados'taki vergi gelirleri Sultan Mehmet Han vakfına ait olarak gösterilmiştir. 1518 yılına ait olan Tekirdağ'a bağlı İnepazarı nahiyesinde kayıtlı olan yağciyan cemaati için verilmiş bir hisse değeri dışında her hangi bir ekonomik veri yazılmamıştır. Bu değer 1.610 akçedir. Verdiğimiz yıllara Tekirdağ'ı değerlendirdiğimizde, rakamların gittikçe arttığını görmekteyiz. Bu durum Tekirdağ'ın canlı ve büyümekte olan bir ekonomiye sahip olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki grafikte ekonomik büyümenin oransal olarak dağılımı gösterilmektedir.

¹⁸⁵ BOA, *TT* 50, s. 226-249.

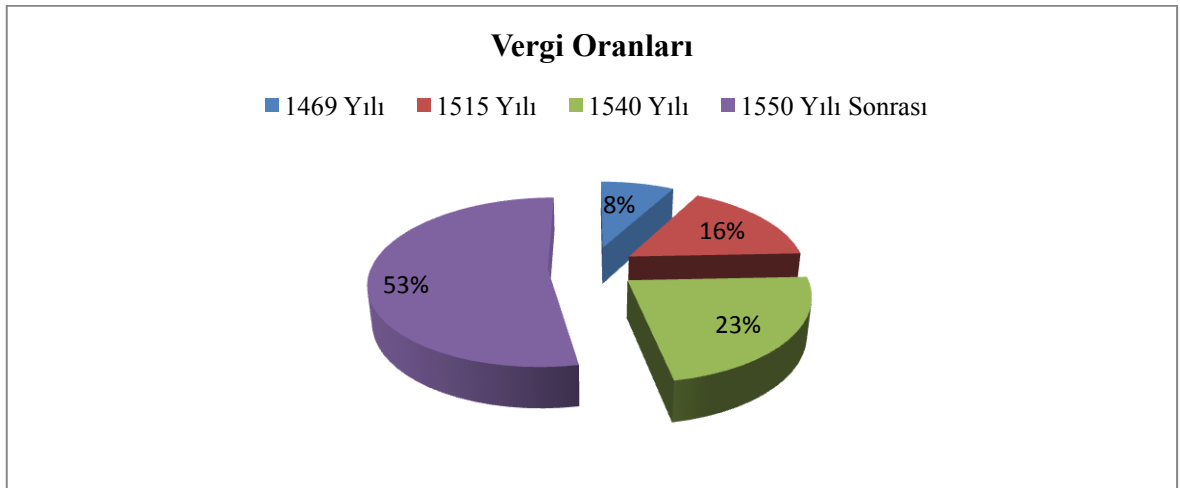
¹⁸⁶ BOA, *TT* 210, s. 208-228.

¹⁸⁷ BOA, *TT* 385, s. 26-31, 256-279, 390-424.

¹⁸⁸ BOA, *MAD* 35, s. 18a-23b.

¹⁸⁹ BOA, *TT* 50, s. 74-139.

¹⁹⁰ BOA, *TT* 385, s. 80-140, 346-371.



Grafik 2.6: Tekirdağ'ın 1469-1515-1540-1550 Yılı Sonrası Vergi Oranları

Tekirdağ'ın ekonomik büyümesi yıllara geçtikçe artış göstermiştir. Artışta Tekirdağ'a bağlanan merkezlerin etkisi büyüktür. Başlangıçta nahiye iken kendisine bağlanan Rodosçuk, İnepazarı ve Banados yerleşimleriyle büyüyen Tekirdağ, zamanla kaza olma özelliğini göstermiştir. Kendine bağlanan diğer merkezlerin ekonomik gelişimleri de Tekirdağ'ı etkilemiştir. Bu merkezlerdeki ekonomik gelirler Tekirdağ'a aktarılmıştır ve şehre canlı bir merkez olma özelliği sağlamıştır.

Tekirdağ'ın 1469 yılındaki ekonomik verilerine baktığımızda en çok tarımsal faaliyetin olduğunu görmekteyiz. Özellikle hububat ekiminde gendüm¹⁹¹ ve cev¹⁹² öne çıkan ürünlerdir. Bu iki üründen alınan toplam vergi 29.396 akçedir¹⁹³. Bu iki ürün dışında alef¹⁹⁴, gavres¹⁹⁵, segrek¹⁹⁶, mercimek, burçak, nohut ve piyaz¹⁹⁷ yetiştirilmektedir. Ayrıca bağ, bostan ekimi ile meyve, yemiş ve armut üretimi de bulunmaktadır. Çayırdan da vergi alınmaktadır. 1469 yılında bu bahsettiğimiz

¹⁹¹ **Gendüm:** Buğday, hinta. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1185.

¹⁹² **Cev:** Arpa, şaîr. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 485.

¹⁹³ Buğdaydan alınan toplam vergi 25.334 akçe, arpadan alınan toplam vergi ise 4.062 akçedir. Bkz., BOA, MAD 35, s.40b, 43b, 47b, 52a, 59b, 63b, 71b, 76a, 79b, 83b, 87a, 91a, 94a, 98a, 100a, 103b, 109a, 110b.

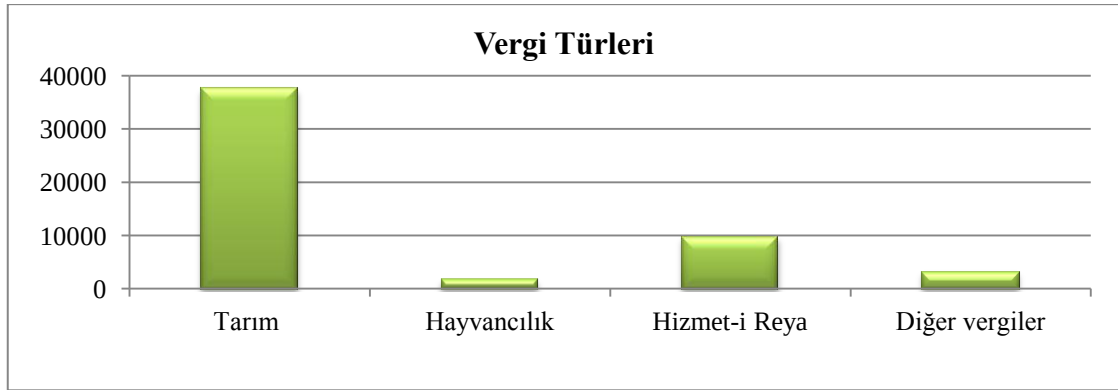
¹⁹⁴ **Alef:** Hayvan yemi, ot, saman, yulaf. Bkz., Develioğlu, a.g.e., s. 26.

¹⁹⁵ **Gavres:** Sığır yemi, kara darı. Bkz., Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, II. Kitap*, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları, 1990, s.182.

¹⁹⁶ **Segrek:** Keten tohumu, zeyrek. Bkz., *Yeni Tarama Sözlüğü*, düz. Cem Dilgiç, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s. 183, 375.

¹⁹⁷ **Piyaz:** Soğan. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 365.

ürünlerden alınan toplam vergi 41.087 akçedir.¹⁹⁸ Tarımsal faaliyetin yanında arıcılık ve hayvancılık da yapılmaktadır. Bu tarihte Tekirdağ'daki asel¹⁹⁹ ve kovandan alınan vergi 870 akçedir. Ganemden²⁰⁰ alınan vergi ise 947 akçedir. Segrek üretiminin olması, yağhanelerin varlığını, keten yağının çıkarıldığını ve kalan küспенin de bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.²⁰¹ Asiyab²⁰² olarak 8 tane kayıt vardır. Bazılarının vergisi buğday ve arpa ile hesaplanmıştır. Değirmenlerden alınan toplam vergi 1.782 akçedir.²⁰³ Bu alınan vergiler dışında “bad-ı heva”²⁰⁴ ve “hizmet-i reaya”²⁰⁵ vergileri de mevcuttur ve toplamda adı geçen vergilerden 10.164 akçe alınmıştır. Kıst-ı bâzâr²⁰⁶ ve niyabet²⁰⁷ vergileri de vardır fakat bunlar toplam vergi değeri içinde verildiğinden, ayrı olarak alınan vergi miktarını belirleyememekteyiz.²⁰⁸



Grafik 2.7: 1469 yılında Tekirdağ'daki Vergi Türleri ve Gelirleri

¹⁹⁸ Aslından tarımsal üretimden alınan vergi daha fazladır. Fakat defterin başlarında “öşr-i gendüm, cev, alef, gavres, bağ, meyva, asiyab, hidmet-i reaya, çayır ve resm-i ganem, kıst-ı bazar ve niyabet mukataa-yı satılurmuş fi sene..... 10.500” birlikte verilmiş olduğundan ürünler ve alınan vergileri hakkında net bir bilgi verememekteyiz. Bu verdiğimiz rakamda tam olarak anlaşılamamaktadır. Bu alınan vergiyi Tekirdağ'ın 1469 tarihindeki toplam vergi gelirine eklemiş bulunmaktayız. Bkz., BOA, MAD 35, s. 3b.

¹⁹⁹ Asel: Bal. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 927.

²⁰⁰ Ganem : Ağnam, koyun. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 970.

²⁰¹ Suraiya Faroqhi, “İstanbul’un İaşesi ve Tekirdağ-Rodoscuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar)”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 1979-1980 Özel Sayısı, Ankara, 1981, s. 150.

²⁰² Asiyab: Su değirmeni. Bkz., Develioğlu, a.g.e., s. 44; Yücel Öztürk, *Osmanlı Hakimiyetinde Keçe 1475-1600*, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 2000, s. 533.

²⁰³ BOA, MAD 35, s. 47b, 52a, 83b, 94a, 98a, 110b.

²⁰⁴ Bad-ı heva: Para cezası. Bkz., Öztürk, a.g.e., s. 534.

²⁰⁵ “Çift ve bennak resimleri daima hizmet-i reaya tabiri şeklinde zikredilir.” Bkz. İnalçık, a.g.m., s. 578.

²⁰⁶ Kıst: Hisse, pay, nasip. Parça parça ödenen bir boç ve sairenin her defada verilen kısmı, taksit. Bkz., Develioğlu, a.g.e., s. 517.

²⁰⁷ Niyabet: Bâd-ı hevâ demektir. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 522.

²⁰⁸ BOA, MAD 35, s. 3b.

Yukarıdaki grafikte yer alan vergi türlerine bağlı olarak, 1469 yılında Tekirdağ'da hesapladığımız vergi miktarı 62.873 akçedir. Tarımsal faaliyet daha fazladır. Bu durum nüfusun çoğunluğunun köylerde yaşıyor olmasıyla ilgilidir. Tarımsal faaliyet yanında hayvancılık faaliyetinin de yüksek olması beklenirdi. Fakat böyle bir durumun varlığından söz edemiyoruz. Tüm vergi unsurları içinde hayvancılık en az vergi elde edilen faaliyettir. 1469 yılı nüfus bilgilerinde Yörükler için bir kayıt rastlanmamaktadır. Bu durum hayvancılık faaliyetinin düşük olmasıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü Yörükler, ekonomik açıdan önemli miktarda devlete vergi ödemektedir. Yörükler üç şekilde vergilendirilmekteydi; hayvanlardan, hayvanlardan alınan ürünlerden ve insan gücünden. Başlıca ekonomik faaliyetleri de hayvan yetiştirmektir.²⁰⁹ Yörüklerin dışında, ekonomik anlamda tarımın öne çıkmasında etkili olan bir diğer unsur, Tekirdağ'ın İstanbul'un hububat ihtiyacını karşılıyor olmasıdır.²¹⁰ Bu ihtiyacı karşılama adına ekonomik faaliyet daha çok tarıma yönelik olarak gerçekleştirilmiş olabilmektedir. Çünkü hububat, halkın temel besin kaynağı olmasının yanında, kalabalık orduların iâşesi içinde stratejik öneme sahip olmaktadır.²¹¹

Tekirdağ'ın merkezi olan Rodosçuk'u üç dönemde de ele aldığımızda etkili olan ekonomik faaliyetin yine tarım olduğunu görmekteyiz. Tarımsal faaliyetten önce bu merkezde çift, bennak ve mücerreden 1515 yılında 2.534 akçe, 1550 yılı sonrasında da 191 akçe alınmıştır. 1515 yılında mevcut Gebran bir nüfus olmasına rağmen ispençe vergisi mevcut değildir.²¹² 1540 yılında ise ispençe²¹³ ve cizye²¹⁴ olarak 24.151 akçe, 1550 yılı sonrasında da 7.875 akçe ispençe kayıtlanmıştır. 1515 yılında buğday, arpa ve yulaftan elde edilen vergi miktarı 8.974 akçe, 1540 yılında 6.429 akçe ve 1550 yılı sonrasında ise 8.573 akçedir. Bu üç ürün her üç dönemde de yetiştirilmiştir. Bu ürünler dışında mercimek, darı, burçak ve kabluca²¹⁵ gibi ürünlerde vardır. Fakat bu ürünlerin çok fazla bir üretimi olmadığından ekonomik getirisi de çok olmamıştır. Dikkati çeken

²⁰⁹ Yörükler için bkz., M.Said Doğan-Cihangir Doğan, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 30. Sayı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 2004, s. 15-29.

²¹⁰ Faroqhi, a.g.m, s. 142.

²¹¹ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, 7. Baskı, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2007, s. 151.

²¹² Bu durumla ilgili olarak defterde "Cemaat-i mahsulat-ı karye-i Rodos ve Banados gayr-ı ez-cizye ve ispençe: 106.240" bilgisi verilmiştir. Bkz. BAO, *TT 50*, s. 243.

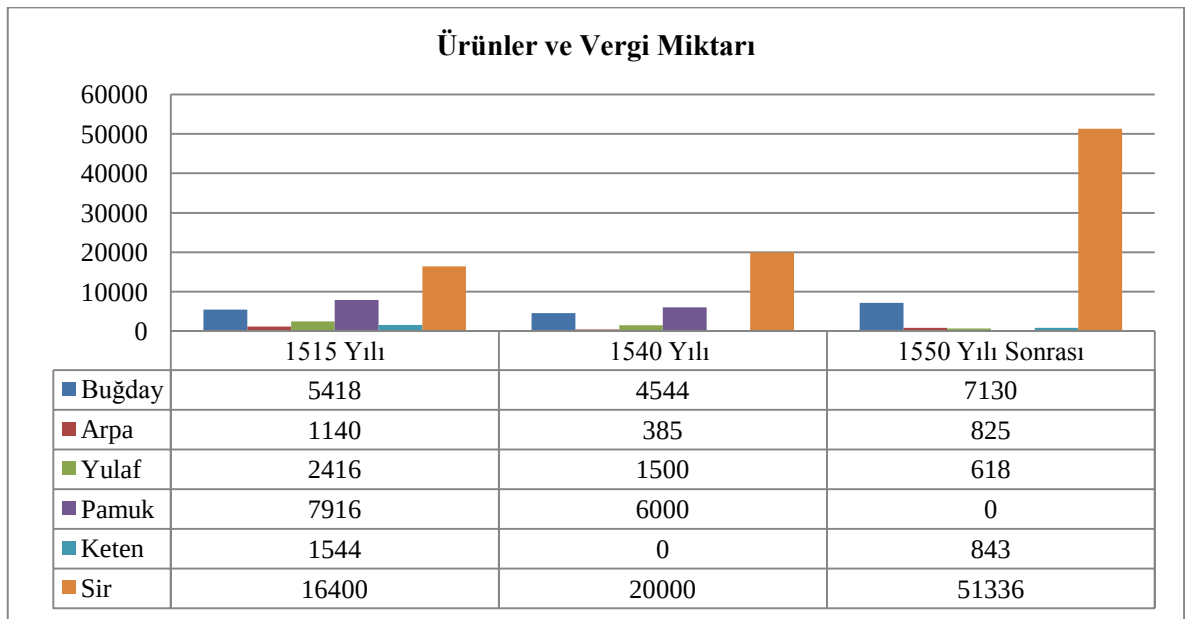
²¹³ **İспенçe**: Müslüman olmayan erkeklerden alınan vergidir. Bkz., Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, s. 352-353.

²¹⁴ **Cizye**: Müslüman olmayan teb'adan alınan vergidir. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 145.

²¹⁵ **Kabluca**: Buğday. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1013.

asıl ürün sir yani sarımsak olmuştur. Bu üründen 1515 yılında 16.400 akçe, 1540 yılında 20.00 akçe ve 1550 yılı sonrasında da 51.336 akçe vergi geliri elde edilmiştir ki bu buğday ve diğer tahıl ürünlerinden elde edilen gelirin oldukça üstündedir. Bu durum sarımsak ekiminin ve ekime bağlı üretimin oldukça fazla olduğunu göstermektedir.

Sanayi için hammadde kaynağı olan pamuk ve keten üretimi Rodosçuk'ta mevcuttur. Özellikle penbe yani pamuk üretiminden alınan vergi 1515 yılında 7.916 akçe iken 1540 yılında 6.000 akçeye düşmüştür. 1550 sonrasında da pamuk üretime dayalı herhangi bir vergi alınmamıştır. Bu da pamuk ekiminin bu tarihte yapılmadığını göstermektedir. Bağ ve bahçelerde, meyve üretimi yapılmaktaydı. Ancak üretimin az olmasına bağlı olarak devletin bu faaliyete yönelik aldığı vergiler düşüktür.



Grafik 2.8: 1515-1540-1550 Yılı Sonrası Rodosçuk'ta Yetiştirilen Ürünleri ve Vergi Miktarları

Rodosçuk'ta yetiştirilen ürünlere baktığımızda sarımsağın ilk sırada yer aldığını görmekteyiz. Günümüzde Tekirdağ'da yetiştirilen sarımsak, İstanbul'a sevk edilmektedir. Aynı durumun 1515, 1540 ve 1550 yılı sonrasındaki dönemde de olduğu düşünülebilir. Üretiminin sadece iç tüketim için değil, İstanbul'un ve ordunun ihtiyacını karşılamak amacıyla da gerçekleştirilmektedir. Her üç tarihte de buğday, arpa, yulaf

yetiştirilen ürünlerdir. Pamuk ve keten üretiminde dalgalanmalar mevcuttur. Bu dalgalanmalar, iç tüketime yönelik üretim yapılmasından kaynaklı olabilmektedir.

Hayvancılık faaliyetlerine baktığımızda tarıma nazaran daha az olduğunu görmekteyiz. 1515 yılında adet-i ağnamdan (koyun vergisi) alınan verginin 1.345 akçe, 1540 yılında 300 akçe olduğunu görmekteyiz. 1550 yılı sonrası için verilen bir rakam vardır ancak diğer vergi unsurlarıyla birlikte verildiğinden net bir rakam verememekteyiz.²¹⁶ Daha çok iç tüketimin olması ve tarım faaliyetine öncelik verilmesi nedeniyle, ağnam vergisi düşük olmuş olabilir. Arıcılık ve balıkçılık faaliyeti de vardır. Bunu kovan, küvare (petek) ve dalyan²¹⁷ üzerinden alınan vergiden anlamaktayız. Ayrıca balıkhanelerin varlığı da balıkçılık yapıldığının bir kanıtıdır. 1540 ve 1550 yılı sonrasında dalyandan ziyade balıkhanelerin mevcut olduğunu görmekteyiz. 1515 ve 1540 yılında balıkçılıktan alınan vergi her iki tarihte de 1.500 akçeyi geçmemektedir.

Rodosçuk'ta devletin tarım ve hayvancılık dışında bad-ı heva ve resm-i arus, ihtisab, niyebet-i şehir, beytü'l-mal²¹⁸, resm-i yük, naibü'l-mal ve resm-i kantar adında aldığı vergilerde mevcuttur. 1515 yılında bu vergilerden 15.933 akçe, 1540 yılında 50.000 akçe ve 1550 yılı sonrasında da yine 40.000 akçe civarı bir gelir elde etmiştir. Klasik dönem içinde Rodosçuk için dikkat çeken bir değer husus değirmenlerin varlığı olmuştur. 1515 yılında 10 tane olan değirmen sayısı 1540 ve 1550 yılı sonrasında 1'e düşmüştür. Şemhane (mumhane), bozahane, başhane²¹⁹ gibi imalathanelerde mevcut olmaktadır. İmalathanelerin varlığı burada sanayiye bağlı sektörlerinde var olduğunu göstermektedir. 1540 ve 1550 yılı sonrasında Rodosçukta kayıtlanmış ve kirada olan pek çok dükkan ve mahzen söz konusudur. 1540 yılında 150'ye yakın dükkan ve 60'ın

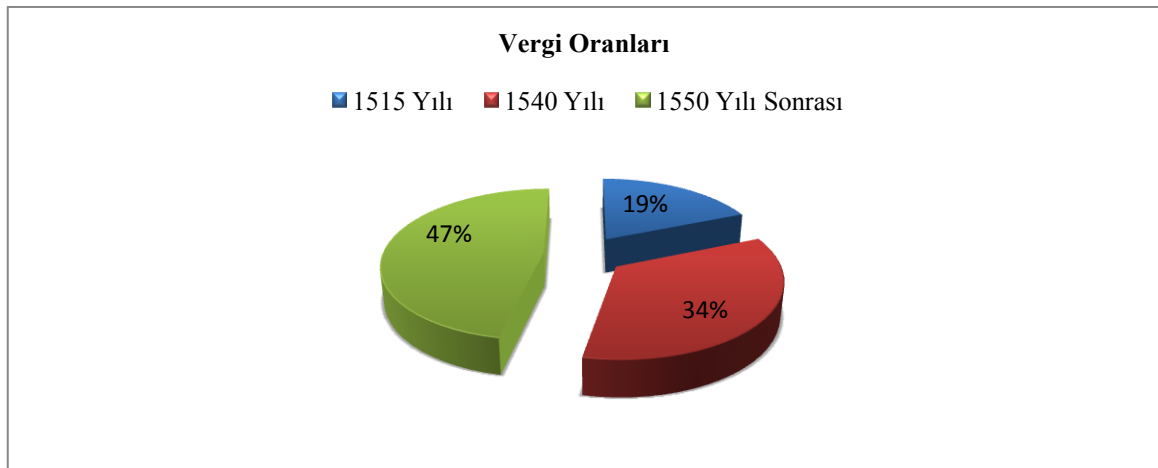
²¹⁶ 1550 yılı sonrası resm-i ağnam değeri için "Bad-ı heva ve ve niyabet-i şehir ve resm-i arus ve yük ve ve beytü'l-mal ve resm-i ve resm-i küvvare ve adet-i ağnam ve resm-i koçi ve balıkhane ve gayr-ı hu 20.000" Bkz., BOA, TT 385, s. 417.

²¹⁷ **Dalyan:** Balık ve benzeri deniz ürünlerini avlamaya mahsus sahipli yerler. Üç tarafı ağ ile örülen veya körfez ve dere ağzı gibi kendiliğinden kapalı olan ve bir tarafı balıkların girmesi için açık bırakılarak balıklar girince kapatılmak suretiyle yapılan av yeri. Bkz. Said Öztürk, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1996, s. 467; Şemseddin Sami, a.g.e., s. 869.

²¹⁸ **Beytü'l-mal:** Devlete ait hazine ve bu hazinenin bulunduğu bina için kullanılan bir tabirdir. Varisi bulunmayan, dolayısıyla da devlet hazinesine ait olan miras anlamı da vardır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 117-118.

²¹⁹ **Başhane:** Şehirde kesilen hayvanların baş ve ayaklarının toplanıp satıldığı yer. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 94.

üstünde de mahzen vardır. 1550 yılına gelindiğinde bu oranda azalma olmuştur. Şöyle ki dükkan sayısı 100'e ve mahzen sayısı da yaklaşık olarak 45'e düşmüştür. Mahzenlerin varlığı limanın gelişmişliğinin de bir kanıtı olduğundan²²⁰, bu tarihlerde Rodosçuğun oldukça aktif bir limana sahip olduğunu söyleyebilmekteyiz. Fakat limanlara gelen mallarda bir azalma olmuş olacak ki 1550 yılı sonrasında mahzenlerin sayısında azalma olmuştur. Çünkü limana gelen ürün ne kadar fazla olursa mahzene olan ihtiyaçta o derece artacaktır. Rodosçuk limanına yapılan sevkiyatın azlığı bölgenin o dönemde yaşamış olduğu bir kuraklığa ya da kaçakçılık faaliyetleri neticesinde sevkiyatın kayıt altına alınmamış olmasından kaynaklanabilir.



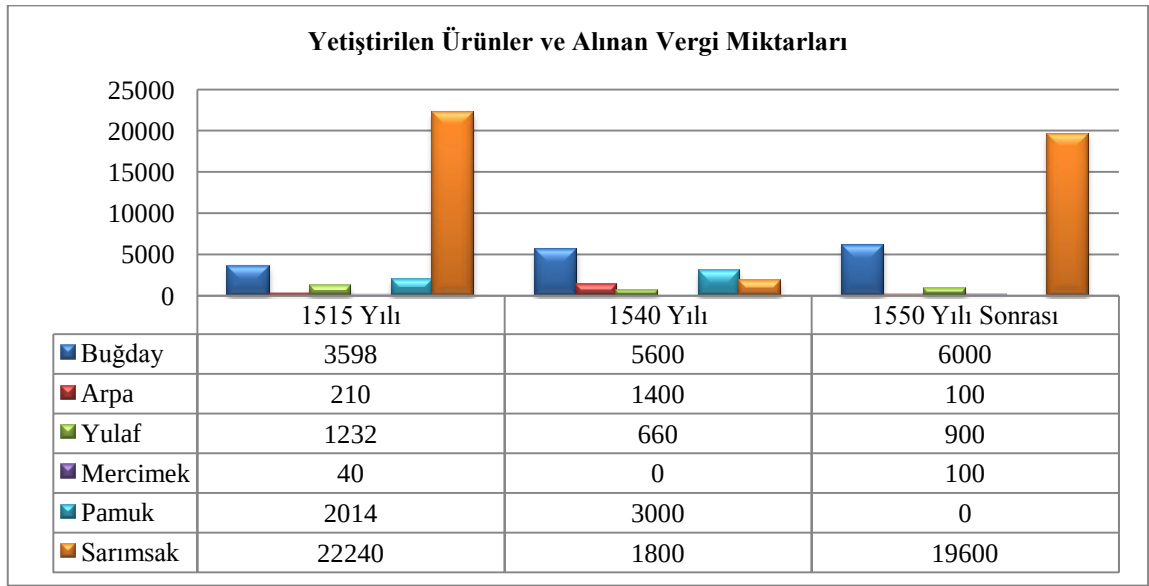
Grafik 2.9: Rodosçuk'un 1515-1540-1550 Yılı Sonrasındaki Vergi Oranları

Yukarıda yer alan grafikten de anlaşılacağı üzere Rodosçukta, 1515 yılında 66.440 akçe, 1540 yılında 121.542 akçe ve 1550 sonrasında da 165.150 akçe vergi geliri hesaplanmıştır. Elde edilen gelir düzenli bir artış göstermiştir. Tarım, hayvancılık ve sanayi dışında, işlek bir limana sahip olunması, gerçekleşen bu artışa bağlanabilmektedir. Sahip olduğu vergi gelirleriyle Rodosçuk, klasik dönemde Tekirdağ'a bağlı merkezler arasında ekonomi üzerinde en büyük paya sahip olmaktadır.

Tekirdağ'da ekonomik açıdan önemli olan bir diğer merkez Banados'tur. Bu merkez bu tün kayıtlarda Rodosçuktan hemen sonra yer almaktadır. Ekonomisinde en büyük pay tarıma aittir. 1515 yılında zirai ürünlerden yaklaşık olarak devlet 32.467

²²⁰ Faroqhi, a.g.m., s. 141.

akçe, 1540 yılında 16.600 akçe ve 1550 yılı sonrasında da 11.652 akçe vergi gelir elde edilmiştir. En çok yetiştirilen tahıl ürünleri buğday, arpa ve yulaftır. Bu ürünler dışında darı, kabluca, mercimek ve burçak gibi ürünlerde vardır. Fakat üretimlerinde bir devamlılık söz konusu değildir ve alınan vergilerde bu sebeple oldukça düşüktür. Keten ve pamuk üretimi 1515 ve 1540 yılında vardır ama 1550 yılı sonrasında gözükmemektedir. Az miktarda bağ, bahçe ve meyve de yetiştirilmektedir. Bu uğraş süreklilik göstermemekte ve alınan vergi oranları da düşük olmaktadır. Rodosçukta olduğu gibi sarımsak üretimi Banados'ta da fazladır. Bu üründen 1515 yılında 22.240 akçe, 1540 yılında 1.800 akçe ve 1550 sonrasında da 19.600 akçe vergi alınmıştır. Aşağıdaki grafikte, Banados'ta yetiştirilen bazı ürünlerden alınan vergilere ilişkin bilgiler yer almaktadır.



Grafik 2.10: 1515-1540-1550 Yılı Sonrası Banados'ta Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları

Yukarıdaki grafiğe baktığımızda Banados'ta sarımsak ve buğday en çok yetiştirilen ürünlerdir. Tekirdağ, İstanbul iâşesi için önemli bir merkez olduğundan bahsetmiştik. Bu sebeple de Rodosçuk'ta olduğu gibi buğday ve sarımsak Banados'ta da fazla yetiştirilmektedir. Banados'ta yetiştirilen ürünlerin İstanbul'a sevkıyatı muhtemeldir. Mercimek, gerek iç gerekse dış pazarda çok tercih edilen bir ürün olmadığından olsa gerek, bu ürüne ait vergi oldukça azdır.

Banados'ta hayvancılık faaliyetleri de mevcuttur. Küçükbaş hayvancılığının yanı sıra balıkçılık ve arıcılık da görülmektedir. Fakat bu faaliyetlerden alınan vergi oranları oldukça düşüktür. 1515 yılında adet-i ağnamdan 3.375 akçe, 1540 yılında 100 akçe ve 1550 yılı sonrasında da 50 akçe vergi geliri hesaplanmaktadır. 1515 yılında arıcılığa ait bir vergi kaydedilmemiştir. Ancak daha sonra ki tarihlerde 200 akçelik bir vergi kaydı vardır. Balıkçılık her üç tarihte de az miktarda vardır. 1515 yılında 700 akçe, 1540 yılında 500 akçe ve 1550 yılı sonrasında da 200 akçe hesaplanmıştır. Anlaşıldığı üzere Banadosta küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balıkçılık faaliyetleri üzerinden toplanan vergiler giderek azalmıştır. Bu durum hayvancılığa yönelik faaliyetin burada oldukça gerilediğinin bir kanıtıdır. Bunun yerine tarımsal faaliyetin tercih edildiği, tarımsal üretimden alınan vergilerin fazla olmasından da anlaşılmaktadır.

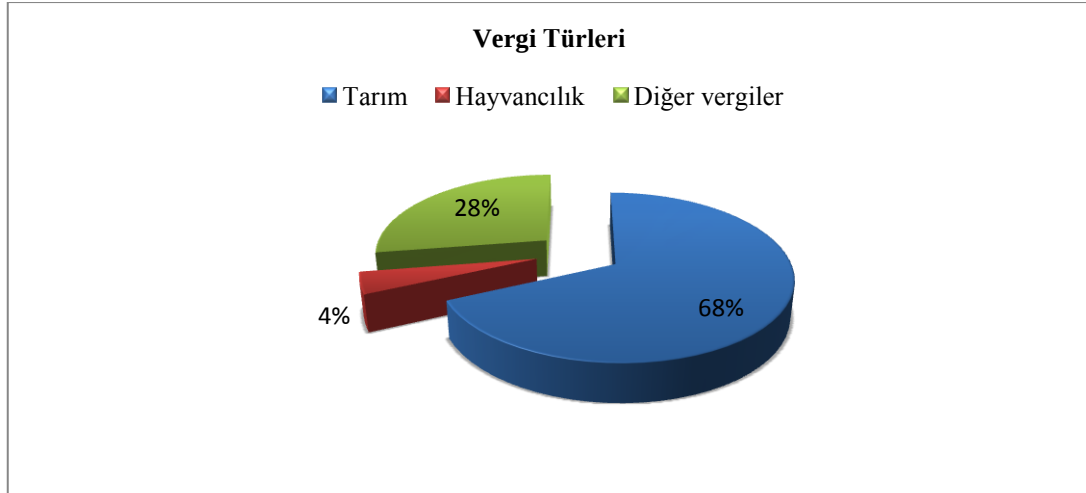
Tarım ve hayvancılık dışında devletin bad-ı heva ve resm-i arus, resm-i kantar, bac-ı araba, resm-i kapan ve yük, beytü'l-mal, tapu-yu zemin, cürm-ü cinayet vergileri de vardır. Bu tür vergilerden 1515 yılında 2.250 akçe, 1540 yılında 6.000 akçe ve 1550 yılı sonrasında da 6.000 akçe vergi geliri elde etmiştir. Fakat bu vergiler her dönemde devamlılık göstermemiştir. Örneğin 1515 yılında sadece resm-i arus, abd-ı abık ve cürm-ü cinayet vergileri kayıtlanmıştır. Raiyyet rüsûmundan ise 1515 yılında bennak ve mücerreden toplamamda 130 akçe vergi alınmıştır. İспенçe ve cizye değeri de vardır lakin bu yazılmamıştır. 1540 yılında resm-i çift olarak 100 akçe, ispençe olarak 5.900 akçe ve son olarak cizye için 1.703 akçe²²¹ yazılmıştır. 1550 yılı sonrasında ise resm-i çiftten 2.206 akçe ve ispençeden de 6.975 akçe vergi alınmıştır.

1515 yılında Banadosta kayıtlı olan değirmen sayısı 106 tanedir. Bu sayı 1540 yılında 2'ye düşmüş ve 1550 yılı sonrasında 4'e yükselmiştir. Değirmenlerin varlığı, yapılan hububat üretimi hakkında bize ipucu vermektedir.²²² Değirmenler

²²¹ Cizye miktarı olarak 1.703 akçe yazılmış olsa da, bu değer gerçekte 11.374 akçe hesaplanmaktadır. Bkz., BOA, *TT 210*, s. 222-227.

²²² Değirmenler için bkz., Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, çev. Emine S. Özcan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2006, s. 85-87; Ahmet Yiğit, "XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18. Sayı, 2007, s. 97-155; Doğan

hububatın öğütülmesinde kullanıldığından, çevre yerleşimlerden bu amaçla Banados'a geldiğini de söyleyebiliriz. Değirmen dışında Banadosta şemhane, mermerhane, hamam ve berberhane kayıtları da mevcuttur. Bunların bazıları mukataa²²³ olarak yazılmıştır. Devletin işletmeleri kiraya verdiği ve buradan gelir elde ettiği açıktır.

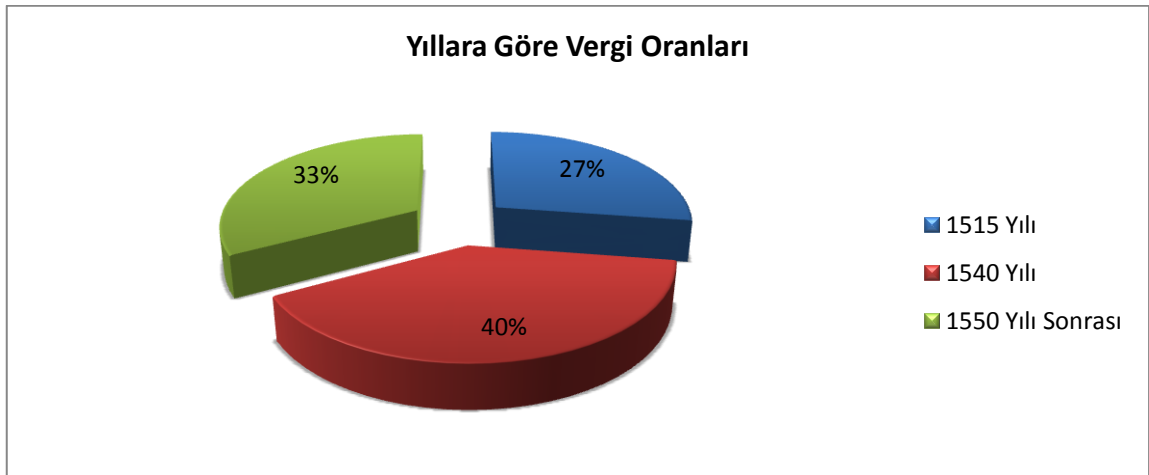


Grafik 2.11: Klasik Dönemde Banados'taki Vergi Türleri ve Oranları

Yukarıdaki grafikte Banados'un klasik dönemde 1515, 1540 ve 1550 yılı sonrasında vergi türlerini ve alınan vergi oranlarını yansıtmaya çalıştık. Oran olarak diğer vergilerin yüzdesi fazladır. Fakat bu vergi içerisinde ispençe, cizye, mukatta gibi çeşitli unsurlar yer aldığından, tek bir faaliyet alanı gibi düşünemiyoruz. Bu açıdan değerlendirdiğimizde Banados'ta tarımsal üretime dayalı ekonomi daha ön plandadır.

Yörük, "XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri ve Bezirhaneler", *Turkish Studies*, Volume 9/1 Winter2014, Ankara-Turkey, s. 637-655.

²²³ **Mukataa:** Arazinin kesime verilmesi, muayyen bir kira karşılığında birine bırakılması. Bağ, bahçe, arsa haline getirilen ekim toprağı için verilen vergi. Bkz. Devellioğlu, a.g.e., s. 679.



Grafik 2.12: Banados'un 1515-1540-1550 Yılı Sonrasındaki Vergi Oranları

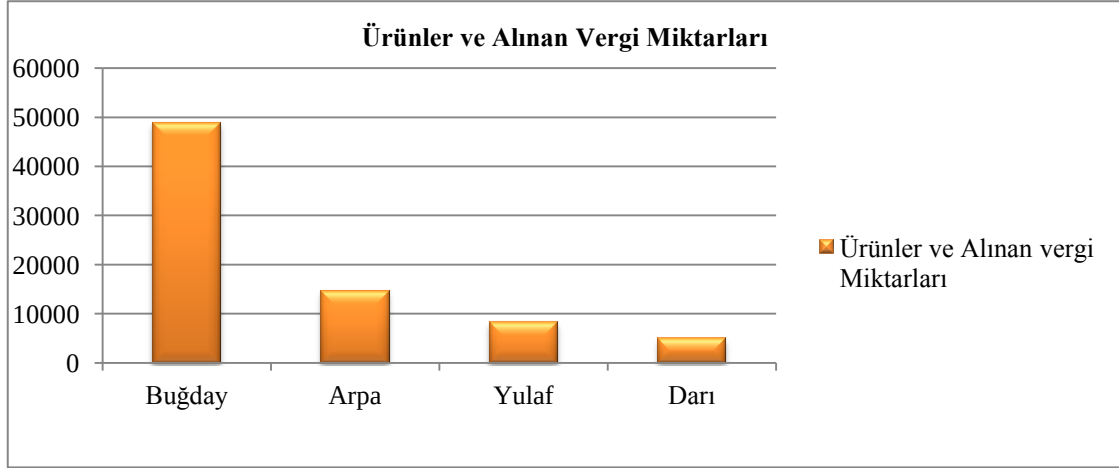
Tüm bu bilgiler neticesinde 1515 yılında Banados'tan 39.800 akçe, 1540 yılında 57.893 akçe ve son olarak 1550 yılı sonrasında da 47.858 akçe vergi geliri sağlanmıştır. Rodosçuk'a oranla Banados'daki ekonomik büyümenin istikrarlı olduğu söylenemez. Çünkü Banados'tan alınan vergi miktarı incelediğimiz her dönemde belirgin bir artış göstermemiştir. En fazla gelir 1540 yılına aittir. Çünkü bu tarihte tarım ve hayvancılık dışındaki diğer vergi kalemlerinden alınan vergi miktarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tekirdağ'a bağlı bir diğer merkez olan İnepazarı'nın ekonomik açıdan durumunu 1550 yılı sonrasında kayıtlanan bilgiler neticesinde ortaya koymaktayız. Çünkü 1518 yılında verilen kayıta sadece İnepazarı'na bağlı köylerin adları ve buranın 1.610 akçelik hisse değeri verilmiştir.²²⁴ Bu değer yağ ve bal mumu imalatının varlığı açısından önemlidir. Çünkü yağcılar bu ile meşgul olmaktadır. 1550 yılı sonrasında İnepazarı'nda resm-i çiftten 8.961 akçe, bennaktan 1.068 akçe ve mücerreden 558 akçe vergi alınmıştır. Genel itibariyle vergilerin çoğu tarımsal ürünlerden alınmaktadır. En fazla buğday, arpa, yulaf, kabluca ve duhneden vergi geliri sağlanmaktadır. Bunun dışında pamuk, keten, keten tohumu, susam, sarımsak, tütün, burçak, mercimek gibi ürünlerde mevcuttur. Fakat ürünlere ait üretiminin az olmasından dolayı, alınan vergi miktarı da düşüktür. Kayıtlı olan çayır, sazlık, otlak ve eşcardan²²⁵ 2.173 akçe, bağ,

²²⁴ M.C., 65, s. 40-41.

²²⁵ Eşcar: Ağaçlar. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 236.

bostan, meyve ve bahçeden 2.535 akçe, çiftlik, mezra ve zeminden de 9.222 akçe vergi geliri sağlanmıştır.

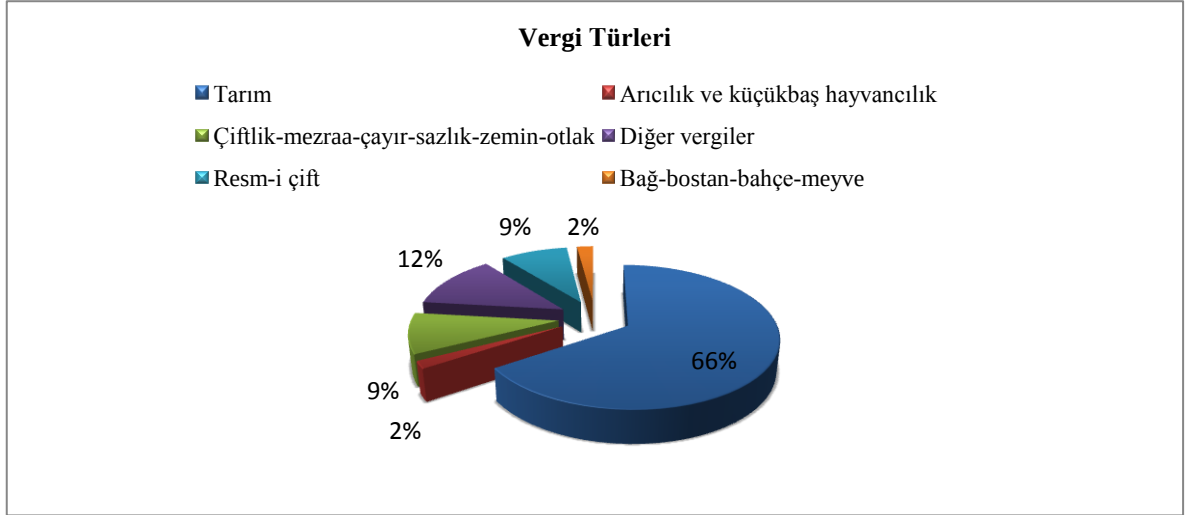


Grafik 2.13: 1550 Yılı Sonrasında İnepazarı'nda Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları

Yukarıdaki grafikten anlaşılacağı üzere, İnepazarı'nın 1550 yılı sonrasına ait tarımsal üretiminde buğday ön plana çıkmaktadır. Buğday ürünü hem iç tüketimde hem ihracatta önemli bir hububattır. Rodosçuk ve Banados'ta olduğu gibi İnepazarı'nda da yetiştirilen buğday, Tekirdağ limanlarından İstanbul'a gönderilmekteydi. Bu sebeple ihtiyacı karşılama adına İnepazarı'nda buğday üretimine ağırlık verildiğini söyleyebilmekteyiz. Buğday kadar olmasa da arpa, yulaf ve darıda benzer bir durum söz konusu olmaktadır.

Tarım dışında küçükbaş hayvancılık ve arıcılıkla da uğraşılmaktadır. Bu faaliyetler neticesinde alınan vergiler mevcuttur. Önemli olan bir husus bu tarihte kayıtlı olan değirmenlerin sayısının aynı tarihte kayıtlanmış olan Rodosçuk, Cebel-i Tekfur ve Banados'tan daha fazla olmasıdır. Yaklaşık olarak 29 tane değirmen mevcuttur. Değirmen sayısını, hububat üretiminin fazlalığına ve çevredeki yerleşimlerin İnepazarı'nı tercih etmesine bağlayabiliriz. Hububatın öğütülebilmesi için değirmenin varlığı gereklidir. Tarım, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık dışında, diğer vergilerden 15.164 akçe gelir elde edilmiştir. İnepazarı merkezinde yer alan bozahane, mermerhane, dükkanlar, 2 tane değirmen, imarete ait vergi gelirleri Selanik'teki Hüseyin Bey vakfı altında kayıtlanmıştır. Bu vakfa İnepazarı'ndan aktarılan toplam vergi geliri 17.500

akçedir.²²⁶ Tüm yapılan faaliyetler neticesinde İnepazarı'nda hesaplanan vergi miktarı 142.740 akçe olmuştur.²²⁷



Grafik 2.14: 1550 Yılı Sonrası İnepazarı'ndaki Vergiler Türleri ve Oranları

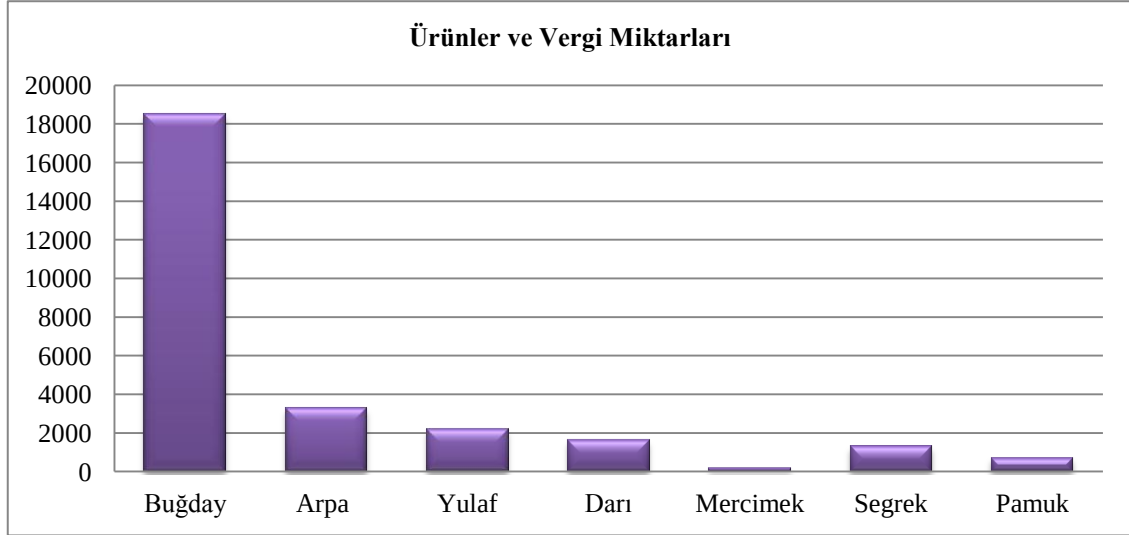
İnepazarı'nın, 1550 yılı sonrasındaki 142.740 akçelik geliri, yukarıdaki yer alan grafikte gösterilmiştir. Bu vergi türlerine baktığımızda tarımın daha ön planda olduğu açıktır. Diğer vergiler olarak yer alan birimde, hayvancılığa oranla daha fazla gelir sağlamaktadır. Fakat bu vergi içinde kirada olan dükkanlar, fabrika görevi gören değirmenler ve imalathaneler, mahzenler, bad-ı heva ve resm-i arus gibi vergiler yer aldığından, elde edilen vergi oranı da yüksek olmaktadır. Aynı tarihlerde Tekirdağ'a bağlı olan diğer bir merkez olan Banados'un vergi gelirlerine baktığımızda, İnepazarı'nın ekonomik açıdan daha aktif olduğunu söyleyebilmekteyiz. Çünkü vergi kalemlerinden elde edilen gelir daha fazladır.

Cebel-i Tekfur'un da ekonomik durumunu 1550 yılı sonrasında tutulan tahrir defterlerinden öğrenmekteyiz. Çünkü bundan önceki incelediğimiz defterlerde Cebel-i Tekfur adı geçmemektedir. Ekonomik verilere göre çift, bennak ve mücerreden 1.113 akçe, ispençe olarak da 4.725 akçe vergi geliri elde edilmiştir. Tekirdağ'a bağlı diğer merkezlerde olduğu gibi, Cebel-i Tekfur'da da öne çıkan ekonomik faaliyet tarımdır. En çok üretilen hububat, buğdaydır. Bu ürün dışında arpa, yulaf, darı, çavdar, segrek,

²²⁶ BOA, TT 385, s. 391.

²²⁷ BOA, TT 385, s. 29-30, 259-278.

mercimek ve pamuk gibi ürünlere üretilmektedir. Bağ ve bostanlar mevcut olup, meyve de yetiştirilmektedir.

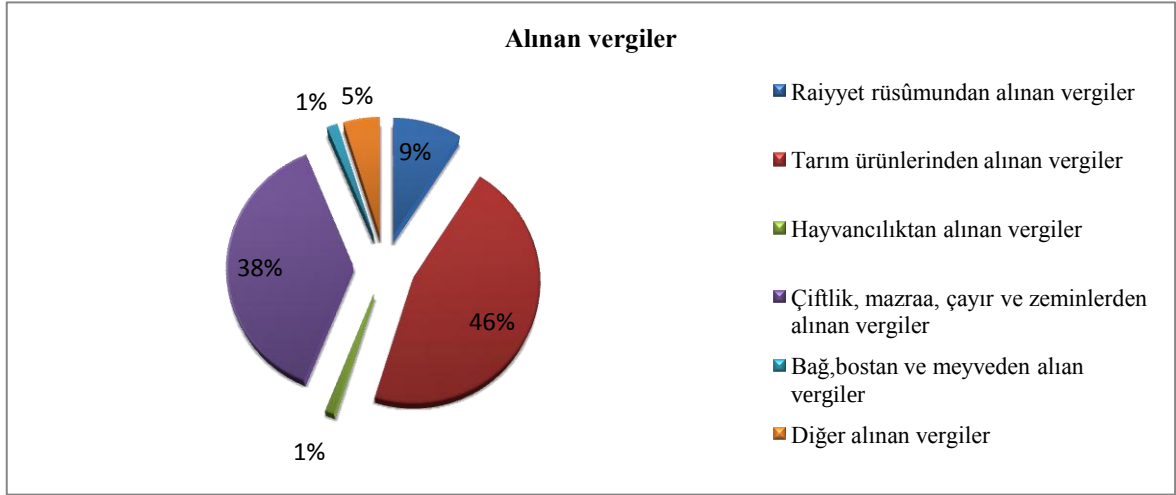


Grafik 2.15: 1550 Yılı Sonrasında Cebel-i Tekfur’da Yetiştirilen Bazı Ürünler ve Vergi Miktarları

Cebel-i Tekfur’un ekonomik tarımsal üretimine baktığımızda en çok yetiştirilen ürünün buğday olduğu açıktır. Rodosçuk, İnepazarı ve Banados’ta olduğu gibi burada yetiştirilen buğdayın bir kısmı merkezde yaşayanlarca tüketilirken, bir kısmı da İstanbul’un ihtiyacını karşılamak için gönderilmektedir. Çünkü buğday temel besin kaynakları açısından önde gelen bir üründür. Bu sebeple olacaktır, üretici kesim hububat üretimini tercih etmektedir. Arpa, yulaf ve darı gibi ürünlerde yetiştirilmektedir ama buğdayın nazaran üretimleri azdır.

Tarımsal üretim dışında Cebel-i Tekfur’da kayıtlı olan çiftlik, mezra ve çayırardan da devlet belli bir gelir elde etmektedir. Kovan, ağıl ve ağnam vergilerinin olması buradaki hayvancılık hakkında bilgi edinmemizi de sağlar. Tarıma göre hayvancılıktan alınan vergiler daha az hesaplanmaktadır. Hayvancılık daha az gerçekleştirilen bir uğraştır. İnsanlar tarımsal ürünlere daha fazla ihtiyaç duymuş olacak ki, tarımla uğraşmayı tercih etmişlerdir. Tarım ve hayvancılığa bağlı vergiler dışında, bad-ı heva, resm-i arus, cürm-ü cinayet ve beytü’l-maldan elde edilen vergi gelirleri de vardır. Kayıtlı olan 3 tane değirmen bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi harap olarak kayıtlanmıştır. Diğer ikisinden belli bir vergi alınmaktadır. Diğer vergi unsurlarıyla

birlikte verildiğinden, değirmenlerden alınan vergi miktarı hakkında net bir akçe miktarı yazamamaktayız. Toplam olarak bu tarihte Cebel-i Tekfur'da hesaplanan vergi geliri 64.034 akçedir.



Grafik 2.16: 1550 Yılı Sonrasında Cebel-i Tekfur'daki Ekonomik Faaliyetler ve Vergi Oranları

Cebel-i Tekfur'da en fazla vergi elde edilen ekonomik faaliyet tarımdır. Tarımsal üretimle daha çok köylü nüfus uğraşmaktadır. 1550 yılı sonrası nüfus kayıtlarında, Cebel-i Tekfur'da ağırlıklı olan nüfus da köylü nüfustur. Çünkü bu tarihte kayıtlı bir mahalleye rastlanmamaktadır. Gerek köylü nüfusun etkisi gerekse tarımsal üretime duyulan ihtiyaç, Tekirdağ'ın diğer merkezlerinde olduğu gibi burada da tarımsal faaliyeti ön plana çıkarmaktadır. Çiftlik ve mezralarda tarımsal üretimin yapıldığı yerler olduğundan, ekonomik açıdan yine tarımsal faaliyetin gelirlerini etkilemektedirler. Hayvancılık faaliyetleri genel itibariyle Tekirdağ'a ait tüm merkezlerde düşüktür. Bu durumun oluşması mevcut kayıtlı yörük sayısının azlığına, temel ihtiyaç maddesi olarak buğdaya gereksinim duyulmasına ve halkın tarımsal faaliyetlere daha yatkın olmasına bağlantılı olabilmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz gelirleri incelediğimizde, elde edilen vergi gelirlerinin çok da düşük olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri sahip olduğu arazi koşullarının dışında Tekirdağ, Marmara'da yer alan limanlardan biridir ve Via Egnatia yolunun Durazzo'dan (Dıraç ya da Durres) Selanik'e uzanan bir parçasıdır. XVI. yüzyılda Tekirdağ, ekonomik ve sosyal açıdan oldukça aktif

bir merkezdir ki bu durumunu Batı Rumeli'nin kaybına kadar devam ettirmiştir.²²⁸ Tekirdağ'ın en önemli işlevi, Trakya bölgesinde yetişen hububatı İstanbul'a iletmektir. Bu işlevi gerçekleştirirken mevcut hububatı sahip olduğu ambarlarda muhafaza etmekteydi. Bu sebeptendir ki 1540 ve 1550 yılı sonrasında kirada olan çok sayıda mahzen kaydedilmiştir. 1591-92 yılına ait bir fermanda, Lüleburgaz, Babaeski, Uzunköprü, Hayrabolu, Keşan, Malkara kasabalarında yetiştirilmiş olan hububatın, Tekirdağ üzerinden gönderilmekte olduğu yazılmıştır. Hatta ikinci bir belgede de Çorlu, Karıştıran, Kırklareli, Ereğli ve Vize'den Tekirdağ limanına hububatın geldiği kaydedilmiştir.²²⁹

Hububat dışında meyve, sebze, canlı hayvan, bal, peynir, yağ, aba ve keçe Tekirdağ limanına gelmekteydi. Ayrıca Samakov demirleri de limandan geçen mallar arasındadır. Bu demir üzerinde gerçekleşen ticaret sayesinde, kasabadaki demircilikte gelişmiştir. 1589-90 yılı civarına ait bir ferman, nal ve mih gibi malların İstanbul'da bulunmadığı halde, Tekirdağ'da bulunan bazı esnaf ve tüccarlarca taşraya satışının yapıldığı belirtilmiştir. Bu sebeple, İstanbul'daki nal ve mih gibi malların sayısını çoğaltmak amacıyla taşraya yapılan bu ticaret yasaklanmıştır.²³⁰ Ticaretteki bir diğer önemli ürünü tuz oluşturmaktaydı. Tuz Güney Marmara bölgesinden deniz yoluyla getirilerek, Tekirdağ limanında ve buradan da yük hayvanlarıyla kuzeye taşınmaktaydı. Bu ticaretin fazla pahalıya gelmemesi içinde genellikle kuzeye nakledilen tuz, gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Tuz dışında, Güney Bulgaristan'a Bursa'dan kestane ihraç edilmekteydi. Bu üründen de çoğu zaman vergi alınmamaktaydı. Tekirdağ, ürünlerin ve malların depolanıp dağıtılması dışında, İstanbul'da yer alan elçilik personelinin tahıl, et (domuz), sebze ve şarap satın aldığı bir merkez özelliği de taşımaktaydı.²³¹

Tekirdağ üzerinden gerçekleşen bu ticari faaliyet çoğu zaman yasal zeminde olmamaktaydı. İstanbul yolu üzerinde bir irtibat merkezi konumunda olan Tekirdağ,

²²⁸ İlber Ortaylı, "16. Yüzyılda Rodosto (Via Egnati'nın Marmara'daki Uzantısı)", *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 215.

²²⁹ Farooqi, a.g.m., s. 142, 144.

²³⁰ Farooqi, a.g.m., s. 143, 145.

²³¹ Ortaylı, a.g.m., s. 220-221.

Avrupa'ya yönelik kaçakçılık şebekesi içinde önemli bir yer tutmuştur. XVI. yüzyılda Osmanlı limanlarında spekülâtif istifçilik ve karaborsacılık oldukça yaygındı. Özellikle tereyağı ve süt ürünleri karaborsa malları olmaktadır.²³² Bunun dışında hububat kaçakçılığı da yaygındı. Devletin bunu engellemek amacıyla sıkça ferman yollama gereği duymuştur. 1564-65 yılına ait bir ferman neticesinde Marmara Denizindeki ulaşımı sağlayan Maydosluların, XVI. yüzyılın ikinci yarısından faaliyetlerini iyice arttırdıklarını görmekteyiz. Bu kişiler Tekirdağ, Marmara Ereğlisi veya Silivri'den satın aldıkları hububatı Anadolu'ya kaçırmaktaydılar.

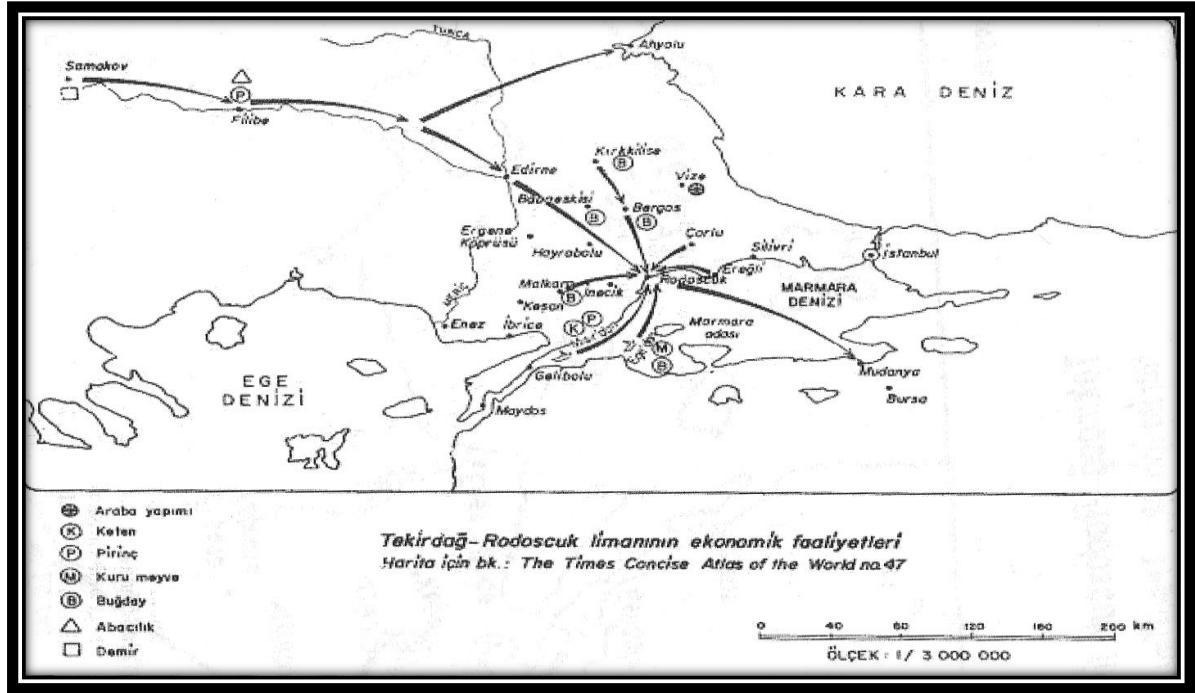
Hububat kaçakçılığı Saroz Körfezinde olduğu gibi rahat bir şekilde Marmara Denizde gerçekleşmemektedir. Lakin Tekirdağ limanında yer alan tüccarlar bu işi bir şekilde kolaylaştırmaktaydılar. İstanbul'un iaşesi için kurulan altyapıyı iyi bildiklerinden, kaçakçılıkta da bu altyapıdan faydalanmışlardır.²³³ Anadolu'da bulunan demir madenleri (Divriği, Van, Kığı, Bilecik, vs.) daha çok askeri ihtiyaçlar için kullanıldığından, Anadolu'daki sivil halk tarafından kullanılan demirler çoğunlukla Samakov'dan temin edilmekteydi. Bu sebeple Tekirdağ zaman zaman canlı bir demir kaçakçılığı merkezi konumuna da gelmiştir.²³⁴ Aşağıdaki haritada Tekirdağ'daki mevcut ticaret ağı gösterilmektedir.

²³² Ortaylı, a.g.m., s. 219.

²³³ Faruqi, a.g.e., s. 150-151.

²³⁴ Faruqi, a.g.e., s. 143.

Harita 2.1: Tekirdağ Şehrinin Ticaret Ağı²³⁵



Tekirdağ şehrindeki mevcut meslek gruplarına baktımızda karşımıza farklı sektörlere ait olan pek çok meslek çıkar. 1469 yılında ağırlı olarak kaydedilen meslek grubu askeri sınıfa dahil olan yamak ve müsellemliktir. 1336 kişi yamak ve 510 kişi de müsellemler olarak kaydedilmiştir. Bunun dışında yayabaşılık²³⁶ yapanda vardır. İmam,²³⁷ müezzin,²³⁸ hoca²³⁹ gibi din ve eğitim görevlisi olan kişi sayısı 29'dur. Dokumacılık sektörüne dahil olan derzi,²⁴⁰ hallaç²⁴¹ ve cullah²⁴² mesleğini icra edenlerin sayısı 35'tir. Alet imalatıyla uğraşanlardan demirci, çıkırıkçı,²⁴³ tirger²⁴⁴ sayısı ise 5'tir. Bunlar dışında farklı sektörlere ait olan kalaycı, boyacı, nalbant, nakkaş,²⁴⁵ dellak,²⁴⁶ hamamcı,

²³⁵ Faroqi, a.g.m, s. 146.

²³⁶ **Yayabaşı:** Yeniçeri ocağının kuruluşundaki en eski teşkilat olup cemaat ortaları diye anılan ve ocakta birden yüz bire kadar sıra numarası alan bugünkü bölük karşılı topluluğun kumandanı. Bkz. Ünal, a.g.e., s. 727.

²³⁷ **İmam:** Namazda kendisine iktida olunan, cemaate namaz kıldırın zat. Bkz. Şemseddin Sami, a.g.e., s. 162.

²³⁸ **Müezzin:**Ezan okuyan. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 711.

²³⁹ **Hoca:** Muallim, müderris yerine kullanılan bir tabirdir. Pakalın, a.g.e., 2. cilt, s. 845.

²⁴⁰ **Derzi:** Terzi. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 605.

²⁴¹ **Hallaç:** Pamuk ve yünü yay ve tokmakla kabartan, diten kimse. Bkz. Ünal, a.g.e., s. 288.

²⁴² **Cullah:** Çulha, dokumacı. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 154.

²⁴³ **Çıkırıkçı/Harrât:** Doğramacı. Bkz. Devellioğlu, a.g.e., s. 333.

²⁴⁴ **Tirger:** Ok yapan sanatkar. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 1110.

²⁴⁵ **Nakkaş:** Resim yapanlara verilen isim. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 511.

²⁴⁶ **Dellâk:** Hamamlarda müşterileri keseleyerek yıkayan kimse. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 616.

helvacı, çömlekçi ve çobanlık gibi meslekleri icra edenlerin sayısı bu dönemde 15 kişiyi geçmemiştir.

1515 yılında Tekirdağ merkezi olan Rodosçuk'taki mesleklere baktığımızda yamak, müselleme ve ulufecibaşı gibi askeri sınıfa dahil kişiler dışında çoban, çeşnigar²⁴⁷, hayyat²⁴⁸ ve berberlik gibi meslekleri icra edenler vardır. Toplamda bu meslek gruplarına dahil olan kişi sayısı 36 kişiyi geçmemektedir. Ayrıca 1540 yılına baktığımızda Rodosçuk'taki mesleklerin çeşitlendiğini görmekteyiz. Müslüman nüfusta berber, eşkıncı,²⁴⁹ nalbant, cullah, kasap, kalaycı, neccar,²⁵⁰ derzi, etmekçi (ekmekçi), sarraç,²⁵¹ debbağ,²⁵² bazergan,²⁵³ pabuçcu,²⁵⁴ boyacı, helvacı, somuncu, başmakçı,²⁵⁵ sabuncu, kantarcı²⁵⁶ ve tabbah²⁵⁷ olmak üzere farklı sektörlere ait meslekler bu dönemde yer almıştır. Bunların toplam sayısı ise 39'dur. Gebran nüfusa baktığımızda , çıkırıkçı, mermerci, etmekçi, kilerci, hayyat, boyacı, bakırcı, urgancı²⁵⁸ ve kasaplık gibi meslekleri görmekteyiz. Toplamda verdiğimiz mesleklerle uğraşanların sayısı 25'tir.

1550 yılı sonrasında Rodosçuk'taki Müslüman nüfusta yamak, subaşı,²⁵⁹ sipahi,²⁶⁰ silahdar,²⁶¹ çavuş,²⁶² reis,²⁶³ yeniçeri,²⁶⁴ müselleme, nalbant, boyacı, düğüncü,

²⁴⁷ **Çeşnigar**: Sofra hizmetlerini görenler hakkında kullanılan tabirdir. Bir kısmı padişahın şahsına mahsus pişecek yemeklerin levazımını hazırlar, bir kısmı da saray mutfağında pişen yemeklerin tevziinde hizmet ederlerdi. Bkz., Pakalın, a.g.e., 1. cilt, 330.

²⁴⁸ **Hayyat**: Terzi. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s.311.

²⁴⁹ **Eşkinci**: Genel olarak sefere yani harbe iştirak eden, savaşçı demektir. Bu tabir başta tımarlı sipahi olmak, geri hizmetlerde kullanılan müselleme, kızılca müselleme, yörük, yaya, tatar, canbaz vesairenin sefere gitmeleri hakkında kullanılır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 235.

²⁵⁰ **Neccar**: Dülger, doğramacı veya marangoz. Bkz., Ünal, a.g.e., 513.

²⁵¹ **Sarraç**: Eğer vs. at takımı yapan ve satan kimse. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 714.

²⁵² **Debbağ**:Tabak, sepici, deri terbiye eden kimse. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 170.

²⁵³ **Bazirgan**: Eskiden Musevi tüccarlar hakkında kullanılan bir tabirdi. Hristiyanlar için “çorbacı” ve “celebi” denirdi. Daha sonra ticaretle uğraşan tüccarlara bu isim verilir olmuştur. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 100.

²⁵⁴ **Pabuucu**: Mestle giyilen ökçesiz ayakkabı çeşitlerinden biri olan pabucu satan kimse. Bkz., Pakalın, a.g.e., 3. cilt, s. 748.

²⁵⁵ **Başmakçı**: Başmak denilen ayakkabıyı yapıp satan esnafa verilen addır. Bkz., Pakalın, a.g.e., 1. cilt, s. 167.

²⁵⁶ **Kantarcı**: Sekban fırınındaki vazifelerinden biri olup, fırına gelen unu tartıp teslim alır ve anbarcıya verirdi. Bkz. Ünal, a.g.e., s. 373.

²⁵⁷ **Tabbah**: Aşçı. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 875.

²⁵⁸ **Urgancı**: İnce halatları yani kalın ipleri yapıp satan işçi. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 197.

²⁵⁹ **Subaşı**: Şimdi zabıta ve daha ziyade belediye memurlarının gördükleri işleri gören ve kaza itibarı olunan kasabaların başında bulunan memurun unvanıdır. Bkz., Pakalın, a.g.e., 3. cilt, s. 259.

²⁶⁰ **Sipahi**: Osmanlı askerlik teşkilatında “tımar” namıyla öşür ve rüsumunu aldıkları araziye mukabil harp zamanlarında kendi hayvanları ve kanunen götürmeye mecbur oldukları cebelü leri ile birlikte sefere iştirak eden bir sınıf süvari askerine verilen addır. Bkz., Pakalın, a.g.e., 3. cilt, s. 230.

pabuççu, derzi, sarraç, kasap, somuncu, kürkçü, hamal ve hallaç gibi meslekler vardır ve bunların sayısı 60 kişiyi geçmemektedir. Gebran nüfusa baktımızda, çavuş, kürkçü, boyacı ve derzi mesleklerini yapanlar vardır. Fakat sayıları 8 kişiden fazla değildir. Bu meslekler dışında Müslüman ve Gebran nüfusta din ve eğitim görevlerini üstlenen kişilerde yer almaktadır. Osmanlı toplumunda mahalleler, çoğunlukla dini bir lider, serveti ve otoritesi için saydı duyulan kişilerin önderliğinde kurulmuştur.²⁶⁵ Özellikle Gebran nüfusta yer alan mahalleler, çoğu zaman dini bir lider adıyla kaydedilmiştir. Bu kişilerin isminin başına “Papa”²⁶⁶ unvanı getirilmiştir. Devlet ile Gebran nüfus arasındaki ilişkiler çoğu zaman bu kişiler tarafından yürütüldüğünden, mahallerinde bu kişilerin isimlerini aldığı görülmektedir.²⁶⁷ 1515 yılında Müslüman nüfusta imam, müezzin ve hatip²⁶⁸ olarak 6 kişi, 1540 yılında 17 kişi ve 1550 yılı sonrasında 2 kişi yazılmaktadır. Gebran nüfusta ise papa ve papaz adıyla 8 kişi, 1550 yılı sonrasında da 6 kişi kaydedilmektedir. 1540 yılı kayıtlarında da papa ismine rastlanmaktadır. Bunlar daha çok unvan mahiyetiyle olduğundan, 1515 ve 1550 yılı sonrasındaki statüye sahip değildirler. Mahalle isimleri bu kişilerin adlarıyla zikredilmemektedir.

Tekirdağ’a bağlı bir diğer merkez Banados’a baktımızda Gebran nüfusta 1515 yılında çoban, çenger, kapucu, demirci, kasap ve değirmenci gibi meslekler kayıtlanmıştır ve bu meslekleri icra edenlerin sayısı 12’dir. 1540 yılında Müslüman nüfusta imam, müezzin ve eşküncüye ait birer kayıt yer almaktadır. Gebran nüfusta, boyacı, kasap, reis ve hamal olarak kaydedilenlerin sayısı ise 7 kişidir. 1550 yılı sonrasına farklı meslek gruplarını yer almaktadır. Müslüman nüfusta yeniçeri, sipahi ve kasap olarak 7 kişi, Gebran nüfusta ise pabuççu, çoban, boyacı, kasap, demirci ve cullah

²⁶¹ **Silahdar:** Silahları muhafaza eden memur. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 953.

²⁶² **Çavuş:** Muhtelif işlerde kullanılmış olan memurlardan birinin adıdır. Bkz., Pakalın, a.g.e., 1. cilt, s. 832.

²⁶³ **Reis:** Osmanlı devletinde gemi kaptanlarına verilen unvan. Genel olarak deniz ümerasına da denirdi. Bkz. Ünal, a.g.e., s. 557.

²⁶⁴ **Yeniçeri:** Osmanlıların muvazzaf askerlerine verilen addır. Hükümdarın emri altında ve şahsına bağlı olduğu için “kapıkulu” da denirdi. Bkz., Pakalın, a.g.e., 3. cilt, s. 617.

²⁶⁵ Ömer Düzbakar, “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5. Sayı, Bursa, 2003, s. 99-100.

²⁶⁶ **Papa:** Rum papazlarının isimleri başına konur. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 338.

²⁶⁷ BOA, TT 50, s. 230-235; BOA, TT 385, s. 408-411.

²⁶⁸ **Hatib:** Camide hutbe okuyan ve bu vazife ile muzaf bulunan adam. Bkz., Şemseddin Şami, a.g.e., s. 584.

olarak 11 kişinin kayıtlı olduğunu görmekteyiz. Rodosçuk'ta olduğu gibi papa ve papaz olarak 1515 yılında 8 kişi, 1550 yılı sonrasın da 4 kişi kayıtlanmıştır.²⁶⁹

Banados dışındaki Tekirdağ merkezlerinden biri olan İnepazarı'nda ise 1518 yılında kayıtlı olan 40 hanelik nüfus yağcıyan cemaatine mensup olarak yazılmıştır. 1550 yılı sonrasında ise yağcı dışında yamak, müselleme, yeniçeri, sipahi, silahdar, hallaç, yörük ve küreci²⁷⁰ gibi farklı meslekleri icra eden 152 kişi kayıtlanmaktadır. Eğitim ve dini görevleri yürüten hatip, müezzin, imam ve hoca adıyla 19 kiş yer almaktadır. Aynı tarihte Cebel-i Tekfur'da kayıtlanmış olan meslekler ise hamal, orakçı, çoban, değirmenci ve derzidir. Bunlarında sayısı 6'yı geçmemektedir. Dini görevlisi olarakta 1 imam yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda Tekirdağ'a ilişkin olarak yukarıda yer verdiğimiz bilgiler yansıtılmaktadır.

Tablo 2.4: Osmanlı Klasik Döneminde Tekirdağ ve Merkezlerdeki Meslekler

Yıllar	1469	1515		1518	1540		1550 Sonrası			
Yerleşim Yeri	Tekirdağ	Rodosçuk	Banados	İnepazarı	Rodosçuk	Banados	Rodosçuk	Banados	İnepazarı	Cebel-i Tekfur
Yamak	1336	20					7		95	
Müselleme	510	8					1		18	
Yeniçeri							1	5	16	
Subaşı							4			
Çavuş							20			
Reis						1	8			
Silahdar							2		1	
Yayabaşı	3									
Eşküncü					1	1				
Sipahi							3	1	15	

²⁶⁹ BOA, *TT 50*, s. 237-241; BOA, *TT 385*, s. 418-422.

²⁷⁰ **Küreci:** Demirci ve madenci demektir. Askeri statüsüne dahil olup, avarız-ı divaniyeden muaftır. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 424.

Nakkaş	1									
Hamamcı	1									
Sobuncu					1					
Çoban	1	2	2					2		1
Berber		1			1					
Değirmenci			1							1
Kapucu			1							
Neccar					1					
Orakçı										1
Kantarcı					1					
Somuncu(?)					1		1			
Hamal						1	1			1
Yağcı- Küreci									1	

Klasik dönemde Tekirdağ şehrine baktımızda askeri ve dini görevliler dışında dokumacılık, dericilik, inşaat, temizlik, gıda, alet imalatı ve üretim gibi sektörlerle ait meslekleri yapan kişiler kayıtlanmıştır. Bu meslekler dışında mevcut ekonomik gelirlere baktımızda nüfusun çoğunluğunun tarım sektöründe çalışmakta olduğunu söyleyebiliriz. Hayvancılık faaliyetine bağlı olarak dericilikle uğraşan esnaf sayısı hakkında bilgi edinebilmekteyiz. Tekirdağ'da debbağ, pabuçcu, başmakçı ve sarraç gibi meslekleri icra edenlerin sayısı klasik dönemde 12 kişi geçmemektedir. Bu durum hayvancılık faaliyetinin azlığından kaynaklı olabilmektedir. Tekirdağ ile ilgili yukarıdaki tabloda verdiğimiz bilgiler neticesinde farklı sektörlerle ait iş kollarının olduğunu söyleyebilmekteyiz. Fakat genel itibariyle Osmanlı toplumunda ekonomi esas olarak tarımsal faaliyetlere dayandığından, köylerde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı devlet mülkiyetindeki topraklarda tarımla uğraşmaktadır.²⁷¹ Bu sebeple dericilik, ticaret, taşımacılık, bina yapımı, temizlik ve yiyecek sektörüne bağlı mesleklerle uğraşanların sayısı çok olmamaktadır.

²⁷¹ Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 32.

BÖLÜM III

3. KEŞAN ŞEHİRİ

3.1. Keşan Şehrini Coğrafyası ve Aldığı İsimler

Keşan, Trakya'nın bir parçası olarak, Trakya'nın önemli hareket noktalarından birisi konumundadır. 750.000 yılı aşan, önemli bir kültürel geçmişe sahip merkezdir.²⁷² Edirne ilinin 8 ilçesinden biri olup²⁷³, Edirne'nin güney yarısındadır. Korudağ sırasının, Doğu Trakya Yontukdüzü adı verilen aşınmış yaylanın ve Pelin yaylasının bir kısmını sınırları içinde bulundurmaktadır. Edirne, Çanakkale ve İstanbul'un Yunanistan'a ulaşan yollarının bağlantı noktasıdır. Avrupa'yı Anadolu'ya bağlayan yolun başında yer almaktadır. Edirne ile arasında 112 km, İstanbul'a 215 km ve Yunanistan'a 35 km mesafesi vardır. Batısında Enez ve İpsala, doğusunda Malkara, kuzeyinde Uzunköprü, güneyinde Gelibolu ve Saroz Körfezi yer almaktadır. Meriç Nehri boyunca uzanan ovanın doğu kenarında kurulmuş bir yerleşim yeridir.²⁷⁴

Şemseddin Sami Keşan'ın, Edirne vilayetine bağlı Gelibolu sancağında, Gelibolu'nun 55 km kuzeyinde bir kaza merkezi olduğu bilgisini vermektedir. Keşan kazasının batıdan Enez ve İpsala, kuzeyden Cısr-i Ergene, doğudan Malkara, güneyden Şarköy kazaları ile çevrili olduğu aktarmaktadır. Arazisinin arızalı olmasının yanında güzel ova ve vadilere sahip olduğunu, miyâh-ı câriyesi (akarsuları) batıya doğru akıp, Meriç ırmağına döküldüğü bilgisini vermektedir.²⁷⁵

²⁷² Bektaş, a.g.m., s.24.

²⁷³ Besim Darkot, "Edirne", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, 2. Baskı, TTK, Ankara, 1993, s. 11.

²⁷⁴ http://www.kesan.bel.tr/menu_detay.asp?kid=5&akid=14&akid2=&id=29; http://www.kesan.gov.tr/default_b0.aspx?content=195

²⁷⁵ Şemseddin Sami, "Keşan", *Kâmusu'l Âlam*, c. 5, Mihran Basımevi, İstanbul, 1889, s. 3863.

Keşan'ın bilinen ilk ismi Zorlanis'tir. Batı Anadolu üzerinden gelerek, M.Ö. 40. yüzyıla 30. yüzyıl arasında Doğu Trakya'da yaşamış olan Luviler, Keşan şehrinin bulunduğu yerleşim yerinde kurdukları köyün adını “Zorlanis” olarak adlandırmışlardır.²⁷⁶ 10. yüzyıldan itibaren kayıtlarda “Zorlanis” yerine “Rhusion” adının kullanıldığı görülmektedir. Rhusion'un yanı sıra Osmanlı Dönemine kadar “Rhousion, Roussion, Roussa, Rhysion, Rousio” şeklinde yazılanları da olmuştur.²⁷⁷ Rhoussion'un “sulak, nemli veya çiğ kaplı bir yer” anlamı vardır.²⁷⁸

10. yüzyıldan itibaren Makedonya toprakları sınırları dahilinde, günümüzde ise Yunanistan sınırları içerisinde bulunan Topeiros şehrinin, Keşan şehriyle karıştırıldığı olmuştur.²⁷⁹ Fakat daha sonradan bunun yanlış olduğu anlaşılmıştır. Osmanlı Devleti'nin fethi sonrasında “Keşan” ismi kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca “Kisson, Kissos” adlarında zikredilmiştir.²⁸⁰ “Keşan” Farsça bir kelime olup, sözlükteki karşılığı “çeken”dir.²⁸¹ Rivayet edilene göre Osmanlı Devleti, Rumeli fütuhatına giriştiğinde bölgede kendine lojistik destek sağlamak amacıyla bir grup yürüğü bu bölgeye yerleştirmiş ve bunlara “Top Keşan Yörükleri” adını vermiştir. Daha sonra bu isim zamanla değişime uğrayarak günümüz “Keşan” adına dönüşmüştür.²⁸² Keşan isminin yanı sıra “Rus Köy” adının kullanıldığı da olmuştur.²⁸³

3.2. Osmanlı Devleti'nin Fethi Öncesi Keşan Şehrinin Tarihi

A. Müfid Mansel'in eserinden yararlanılarak verilen bilgiler neticesinde, Keşan'da ilk yerleşenlerin, şehre “Zorlanis” adını da vermiş olan Luvi Türkleri'nin

²⁷⁶ Hilmi Dinçer, *Keşan Tarihi*, Can Matbaacılık, Çorlu, 2012, s. 33, 38.

²⁷⁷ Beksaç, a.g.m., s. 29.

²⁷⁸ Beksaç, a.g.e., s. 29.

²⁷⁹ Soustal, a.g.e., s. 480.

²⁸⁰ Beksaç, a.g.m., s. 29.

²⁸¹ Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1169.

²⁸² Dinçer, a.g.e., s. 33.

²⁸³ Evliya Çelebi B. Derviş Mehmed Zilli, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, haz. S.A. Kahraman-Y. Dağlı-R. Dankoff, 5. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.168; Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 114; Sezgin, *17. Yüzyılda Keşan Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, s. 245.

olduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁴ M.Ö. 7. yüzyıldan sonra Keşan ve çevresindeki bölgenin dahil olduğu Trakya toprakları üzerinde Trak kabilelerinin iskanı baş gösterir. M.Ö. 547'den itibaren Gelibolu üzerinde Atina hakimiyeti yaşansa da, Keşan bölgesinde böyle bir durumun varlığı söz konusu olmamıştır.²⁸⁵ M.Ö. 513 yılında I.Darius yönetiminde Persler, İstanbul Boğazı'ndan Trakya'ya geçerek, batıda İskitler üzerine sefer düzenlemişlerdir. Sefer sonunda Trakya ve Makedonya Pers egemenliğine girmiştir.²⁸⁶ M.Ö. 450-445 tarihleri arasında Atinalıların faaliyetleri sonucu Persler, Güney Trakya'da Gelibolu ve çevresinden, çıkartılmışlardır.²⁸⁷

Perslerin Trakya'dan çıkmasının ardından, bölgede Trak Devletleri ortaya çıkmaya başlamıştır. M.Ö. 5. yüzyılda, federatif özellikte ve kabile ittifakları şeklinde oluşan, Trak krallıklarının oluşma süreci başlamıştır. Traklar, Odris Krallığı kurarak Trakya bölgesindeki egemenlikleri ve bölgeye yönelik saldırıları devam ettirmişlerdir. Günümüz Keşan ve çevresi, Hebryzelmiş (M.Ö. 390-384) döneminde önem kazanmıştır. Çünkü Hebryzelmiş, Keşan'a yakın bir yerleşim olan İpsala'yı (Kypselas) krallığın başkenti yapmıştır.²⁸⁸

M.Ö. 358 yılında Odris Krallığı üçe bölünmüştür. Büyük bir Balkan devleti kurmak isteyen II. Philip tarafından bu üç krallık hakimiyet altına alınarak, Trakya toprakları Makedonya Krallığına bağlanmıştır.²⁸⁹ Büyük İskender (M.Ö. 326-300) döneminde Odrisler, M.Ö. 326 yılında III. Seuthes önderliğinde ayaklanmışlar ve tekrardan bağımsızlıklarını kazanmışlardır. M.Ö. 323 yılında İskender'in ölmesi sonrası, Trakya bölgesinde kurulan devletler, Odrisler ve diğer Trak kabileleri arasında mücadeleler baş göstermiştir.²⁹⁰ M.Ö. 280 tarihinden sonra Trakya'ya yönelik Galat saldırıları başlamıştır.²⁹¹ Özellikle M.Ö. 278 yılında Trakya'nın güneyine yönelik Galat saldırıları en şiddetli dönemini yaşamıştır. Galatlar, Trakya'da varlığını 60 yıl kadar sürdürececek bir imparatorluk kurmayı başarmışlardır. Trakya bölgesi daha sonra

²⁸⁴ Dinçer, a.g.e., s. 38.

²⁸⁵ Beksaç, a.g.m., s. 25.

²⁸⁶ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, s. 255; Beksaç, a.g.m., s. 25.

²⁸⁷ Beksaç, a.g.m., s. 25; Mansel, a.g.e., s. 300.

²⁸⁸ Beksaç, a.g.m., s. 26.

²⁸⁹ Çevik, a.g.e., s. 13; Dinçer, a.g.e., s. 38; Mansel, *İlkçağlarda Edirne*, s. 22.

²⁹⁰ Beksaç, a.g.m., s. 26.

²⁹¹ Mansel, a.g.m., s. 22-23; Mehmet Ali Kaya, "Keltlerin Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, 13. Sayı, 2012, s. 3.

Romalılar, Makedonyalılar, Odrisler ve diğer Trak kabileleri arasındaki mücadelelere sahne olmaya devam etmiştir. M.Ö. 133 yılından sonra Gelibolu Yarımadası ve çevresinde Roma baskısı hissedilme başlanmıştır. Keşan ve çevresindeki bölgede Roma etkisi kendisini gösterir. M.Ö. 42 yılında Güney Trakya'nın yönetimi Traklar'ın elindedir.²⁹² Fakat M.Ö. 15 yılında ortaya çıkan Besoi ayaklanması sonucu, otonom idarecilerinin bazıları öldürülmüş ve Gelibolu'ya kadar tüm Güney Trakya işgal edilmiştir. Bu isyan hareketleri ve yaşanan karışıklıklar sonrası tüm Trakya gibi Keşan'ın içinde yer aldığı bölge, 46 yılında Roma İmparatoru Claudius (41-54) tarafından Roma'ya bağlı eyalet toprağı olmuştur.²⁹³

Trakya bölgesi 3. yüzyıla kadar Roma egemenliğinde sakin bir hayat sürdürmüştür. 323 yılında Trakya'daki Sarmat saldırıları, bölgede kalıcı etkiler yaratmıştır.²⁹⁴ 372-378 yılları arasında bölgede Ostrogotlar, Vizigotlar ve diğer bazı grupların saldırılarına maruz kalır. Bu yaşanan saldırıların sonrasında, 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca, Keşan'ın dahil olduğu bölge Doğu Roma İmparatorluğu'nun idaresinde kalmıştır.²⁹⁵ 527 tarihinde Trakya'da Slav işgali yaşanır. Bu tarihten sonra Keşan'ın da yer aldığı bölgedeki kaleler onarıma alınır hatta bazıları yeniden inşa edilir. 558 yılında Trakya Kutigur ve 626 yılında da Avar saldırılarına maruz kalır. 8. ve 10. yüzyıllar arasında bölge de Doğu Roma ile Bulgarlar arasında yaşanan savaşlar ön plana çıkar. Trakya'nın güneyinde yer alan şehirleri de yaşanan mücadelelerden etkilenmiştir.²⁹⁶

1083 yılından sonra Trakya'ya giren Peçenekler, 1088 yılı sonbaharında Keşan yakınlarındaki Polypotos (Polbaton) Kalesi önlerine kadar gelmişlerdir.²⁹⁷ 1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi sonrası Trakya'nın tamamında olduğu gibi Keşan'ın yer aldığı güney kesimi de Latinlerin eline geçer. 1205 yılında Latinlerin Bulgarlara yenilmesi sonrasında iki taraf arasında savaşlar devam eder. 1206 yılında gerçekleşen

²⁹² Beksaç, a.g.m., s. 27-28.

²⁹³ Mansel, a.g.m., s. 23; Beksaç, a.g.m., s. 28.

²⁹⁴ Beksaç, a.g.m., s. 28. Ayrıca Sarmatlar için bkz., İlhami Durmuş, "Sarmatlar", *Türkler Ansiklopedisi*, 1. Cilt, Ankara, 2002, s. 637-647.

²⁹⁵ Soustal, a.g.e., s. 65-66; Mansel, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 47-48; Beksaç, a.g.m., s. 28; Çevik, a.g.e., s. 21-22.

²⁹⁶ Beksaç, a.g.m., 29; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti*, s. 107-109; Eyice, a.g.m., s. 41; Yücel, a.g.m., s. 187-188.

²⁹⁷ Beksaç, a.g.m., s. 29; Çevik, a.g.e., s. 28; Dinçer, a.g.e., s. 39.

Keşan önlerindeki Rhusion Savaşı'nda Kumanlarla ittifak kuran Bulgarlar, Latinleri yenilgiye uğratırlar.²⁹⁸ Bölge Bulgarlar ile Latinler arasındaki mücadelelerden ağır zararlar almıştır. İznik Prensi III. Ioannes Vatatzes zamanında Bizanslılar, 1220'lerde Trakya'ya girerek sahilde yer alan şehirleri ele geçirmeyi başarmıştır. 1261'de İstanbul'daki Latin hakimiyetinin son bulmasının ardından İznik'te yer alan Bizans İmparatorluğu, eski başkente yerleşmiştir.²⁹⁹ Keşan'ın da içinde yer aldığı topraklar tekrardan Bizans hakimiyetine girmiştir.

13. yüzyıl itibariyle de Metropolitlik olan Keşan, taşıdığı değer açısından Ortaçağ boyunca yapılan toplantılar da temsilcisini bulundurmuş ve alınan kararların belgesinde yer almıştır. 1354-1355 yılları arasında Bizans İmparatorluğu içerisindeki iç savaşlardan Trakya'da etkilenmiştir.³⁰⁰ Osmanlıların bölgeye yönelik akınları sonrası pek çok Trakya şehri gibi Keşan'da, Osmanlılar tarafından fethedilmiştir.

3.3. Keşan Şehrini Osmanlı Devleti Tarafından Fethi

Keşan'ın fethi ile ilgili olarak ağırlıklı olan görüş fethin I. Murat zamanında gerçekleştiği şeklindedir. Aşıkpaşazade eserinde, Hacı İlbeyi'nin Dimetoka hisarını ele geçirdiğini, diğer yandan Gazi Evrenos'un da Keşan hisarını alıp, İpsala'yı da almaya zorladığını belirtmektedir.³⁰¹ Neşri ise, 1360/61 tarihinde Dimetoka'nın fethi sırasında Gazi Evrenoz 'un Keşan Hisarı'nı alırken, İpsala'yı da muhasara ettiği bilgisini vermektedir.³⁰² Oruç Bey Tarihinde, Hacı İlbeyi'nin 1358-59 yılında Dimetoka'yı, sonrasında Evrenoz Bey'in Keşan'ı, İpsala'yı ve Fere'yi fethettiği yazmaktadır.³⁰³ 1299-1512 yıllarını kapsayan Anonim Osmanlı Kroniğinde ise Hacı İlbeyi'nin 1363-64 yılında Dimotaka'yı fethettiğinde, Evronoz Bey'in Keşan vilayetini alıp, İpsala'yı da almak için mücadele ettiği şeklinde bilgi verilmektedir.³⁰⁴ Hammer, I. Murat'ın saltanatında Avrupa'da edinilmiş toprakları korumakla görevlendirilen Hacı İlbeyi ve

²⁹⁸ Beksaç, a.g.m., s. ; Kayapınar, *II. Bulgar Krallığı*, s. 237-238.

²⁹⁹ Ostrogorsky, a.g.e., s. 391, 415-416; Demirkent, a.g.m., s. 144; Eyice, a.g.m., s. 53-55. .

³⁰⁰ Beksaç, a.g.m., s. 29.

³⁰¹ Aşıkpaşazade, a.g.e., s. 96,325.

³⁰² Neşri, a.g.e., s. 89-90.

³⁰³ Oruç Bey Tarihi, *Üç Osmanlı Tarihi*, s. 37.

³⁰⁴ Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), a.g.e., s. 27.

Evrenoz'un parlak başarılarına imza atarak, ilk olarak İpsala ve Malkara arasındaki Keşan Kalesi'nin, ikinci olarak da Dimetoka'nın alındığını yazar.³⁰⁵ Yine bazı kaynaklarda Osmanlı ordularının sol kolunu kumanda eden Evrenoz ve Hacı İlbeyi'nin kuvvetleriyle Malkara, Keşan, İpsala, Dedeâğaç ve Dimota'yı zaptettiği, bu başarıların I. Murat'ı cesaretlendirerek Edirne'ye geçmeye teşvik ettiği bilgisi verilmektedir.³⁰⁶ Keşan şehrinin fethiyle alakalı 1359-60, 1360-61 ve 1363-64 tarihlerinin yanında 1362 yılını kabul edenlerde vardır.³⁰⁷

Keşan'ın, I. Murat'ın saltanatında değil de Orhan Gazi zamanında Süleyman Paşa tarafından fethedildiği şeklinde bilgi verenlerde mevcuttur.³⁰⁸ Enveri eserinde konuyla ilgili olarak, Süleyman Paşa'nın gazilerle harekete geçerek Malkara, Dimetoka, Keşan ve Edirne'yi fethettiğini yazmaktadır.³⁰⁹ Bu sebeple fethin Süleyman Paşa tarafından düşünülmektedir. Ancak yapılan çalışmalar sonucu Edirne'nin fethinin I. Murat'ın saltanatı döneminde 1361 yılında gerçekleştiği netlik kazanmıştır.³¹⁰ Enveri'ye benzer bir bilgiyi Evliya Çelebi de vermiştir. Keşan'ın, Orhan Gazi ve oğlu Süleyman Paşa tarafından Eceovası, İpsala, Enez, Bolayır ve Gelibolu'nun fethiyle birlikte gerçekleştirilmiştir.³¹¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, her iki bilgiyi doğrular şekilde Süleyman Paşa'nın Gelibolu yarımadasının en dar yeri olan Eksamiliyi geçtikten sonra, Doğu Trakya'ya ayak basarak Malkara ve Keşan'ın aldığını yazmaktadır.³¹² Fakat Enveri'den farklı olarak Evliya Çelebi ve İ. Hakkı Uzunçarşılı Keşan'ın daha sonraları I. Murat zamanında tekrardan fethedildiği bilgisini vermektedirler.

Evliya Çelebi konuyla ilgili olarak, I. Murat zamanında, Edirne'nin feth edildiği 1359-60 senesinde,³¹³ Osmanlı donanmasıyla Koron şehrini feth eden Gedik Ahmet Paşa'nın, Keşan şehrini muhasara ederek, yedi gün içersinde Ceneviz elinden alarak, hisarına Hersekoğlu Ahmet Paşa'nın görevlendirildiği bilgisini aktarmaktadır.³¹⁴ İ.

³⁰⁵ Hammer, a.g.e., s. 56-57.

³⁰⁶ Osmanlı Ansiklopesi, "Murat Hüdavendigar (1361-1389)" Maddesi, *Hanedan*, 12. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 30; Zinkeisen, a.g.e., s. 167.

³⁰⁷ E. Berksaç, a.g.m., s. 29; Osmanlı Ansiklopedisi, Murat Hüdavendigar ..., s. 30.

³⁰⁸ Tekindağ, a.g.m., s. 192.

³⁰⁹ Enveri, a.g.e., s. 23.

³¹⁰ İncalcık, "Edirne", s. 137-159.

³¹¹ Evliya Çelebi, a.g.e., 5. Kitap, s. 146.

³¹² Uzunçarşılı, a.g.e., s. 144.

³¹³ Evliya Çelebi, a.g.e., 2. Kitap, 1999, s. 26

³¹⁴ Evliya Çelebi, a.g.e., 5. Kitap, s. 168.

Hakkı Uzunçarşılı ise, Süleyman Paşa'nın vefatı sonrası I. Murat'ın hükümdar olduğunu yazmaktadır. Rumeli'ye geçme safhasında düşmanın taarruzları sonucu yaşanan gerilemenin, Evrenoz ve Hacı İlbeyi'nin faaliyetleri sonucu durdurulduğunu, Evrenoz Bey'in bu esnada Keşan ve İpsala'yı aldığını, sonrasında da Edirne üzerine yürümekte olan Türk kuvvetlerinin sol koluna tayin edilerek Doğu Makedonya'daki Sırp kuvvetlerinin taarruzlarını önlemek için görevlendirildiği bilgisini vermektedir.³¹⁵

Yukarıda yazdığımız bilgiler neticesinde fethin Süleyman Paşa tarafından değil de I. Murat zamanında gerçekleştiği düşüncesi daha kabul edilebilirdir. Keşan şehri fethin ardından diğer Osmanlı yerleşimlerinde olduğu gibi belli bir iskan siyasetine tabi tutulmuş, Osmanlı vergi ve hukuk sistemine dahil edilmiştir. XVI. yüzyılın ilk yarısında Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliği'nin Paşa Sancağı'na bağlı olan Keşan, yüzyılın ikinci yarısında Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliği'nin Gelibolu Sancağı kazaları arasında yer almaktaydı.³¹⁶ XVII. yüzyıla gelindiğinde Keşan'ın Rumeli Eyaleti'ne³¹⁷, yüzyılın sonlarına doğru da Gelibolu Sancağı'na bağlı olarak görülür. Tanzimat sonrasında da, Edirne Vilayeti'nin Gelibolu Sancağı'na bağlı bir kaza olarak yer alır.³¹⁸ Günümüzde ise Edirne'ye bağlı bir ilçedir.

3.3.1. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Keşan Şehrinin Nüfusu

Keşan şehrinin nüfusunu değerlendirirken ele aldığımız ilk defter Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde yer alan, H. 861/M. 1456 tarihli 89 numaralı defterdir.³¹⁹ Bu tarihte Keşan nahiye olarak kaydedilmiştir. Toplam kayıtlı olan köy sayısı 56 tanedir. Bunların 10 tanesi zeamet³²⁰ hassı, 41 tanesi tımar ve 5 tanesi de vakfa ait

³¹⁵ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 497.

³¹⁶ İbrahim Sezgin, a.g.m., s. 245.

³¹⁷ Evliya Çelebi bu konuyla alakalı olarak “*Hala Rumeli eyaletinde veziria’azamların tarafından hakimi var, zira hass-ı veziria’zamdır kim (...) aded akçe iltizamdır ve yüz elli akçe kazadır ve nahiyesi cümle seksen pâre ma’mûrkurâlardır kim vâli-i vilâyet tarafından ve âvân-ı bî-amânın şûr-ı şerriden emin bir hass-ı kemîndir.*” bilgisini verir. Bkz., Evliya Çelebi, a.g.e., 5. Kitap, s. 168.

³¹⁸ Sezgin, a.g.m., s. 245.

³¹⁹ Defterin tarihi için der-kenârlara bakarak bir bilgi vermekteyiz. Elde edilen en eski tarih H. 861/M.1456 yılına ilişkindir. Bkz., İB. AK, *M.C.* 89, s. 21; Irene Beldiceanu-Steinherr, “Osmanlı Tahrir Defterlerinde Seyyid Ali Sultan: Heterodoks İslam’ın Trakya’ya Yerleşmesi”, *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 56.

³²⁰ **Zeamet:** Büyük tımar. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 684.

olarak yazılmıştır. Padişah hassı olan köylerin nüfusuna baktığımızda;³²¹ Rus köyünde 362,³²² Sekitlü köyünde 326,³²³ Ericeklü köyünde 188,³²⁴ Köse Ahmedlü köyünde 121,³²⁵ Bey köyünde 145,³²⁶ Süleyman Reis diğer adı Çeltükçi köyünde 97,³²⁷ Evren diğer adı Kara Hisarlu köyünde 192,³²⁸ Barağı köyünde 30,³²⁹ Kırımlu köyünde 54 olduğunu görmekteyiz.³³⁰ Padişah hassı olarak yazılan bu köyler dışında Dula adında bir köy daha vardır. Fakat bu köy için boş, تنها, sahipsiz yer manasında olan hâli tabiri kullanılmıştır.³³¹ Bu köy altında Saruhan Çiftliği mezrası kaydedilmiştir. Bu mezranın nüfusu ise 50 olarak hesaplanmaktadır.³³² Zeamet olarak verilen köylerin sonunda genel bilgiler verilmiştir. Buna göre; 9 kura,³³³ 1 hali, 197 çiftli,³³⁴ 89 bennak,³³⁵ 5 adem,³³⁶ 7

³²¹ M.C., 89, s. 58-60.

³²² Rus köyünde bu tarihte 44 çiftli, 23 bennak, muna'zilu 2 çift 1 bennak kaydedilmiştir. Geri kalanları 1 kethüda-yı zaim, 1 hizmetkâr-ı zaim, 1 tımarcı, 1 müezzin, 2 katip, 5 asl-ı divan ve 1 tane de yayaderundur. Burada çift ve bennak olarak geçenleri 5 ile çarpmış, geri kalanları da çıkan sonuçla toplamış bulunmaktayız. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 362'dir. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 58.

³²³ Sekitlü köyünde bu tarihte 42 çiftli, 22 bennak ve 1 tane de avarızdan muaf çift kaydedilmiştir. Bunun dışında da 1 tane adem (adam) yazılmıştır. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 236 olmuştur. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 58.

³²⁴ Ericeklü köyünde bu tarihte 25 çiftli ve 12 bennak kaydedilmiştir. Bunun dışında 1 adem, 1 fertut (ihtiyar, yaşlı) ve 1 kiçi (genç) yazılmıştır. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 188'dir. İB. AK, M.C. 89, s. 58.

³²⁵ Köse Ahmedlü köyünde bu tarihte 20 çiftli ve 4 bennak kaydedilmiştir. Bunun dışında 1 katip ve 1 imam yazılmıştır. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 121'dir. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³²⁶ Bey köyünde bu tarihte 20 çiftli ve 8 bennak kaydedilmiştir. Bunun dışında 1 adem, 2 bive ve 1 tane de Ece ovasından gelen kişi yazılmıştır. Bu değerlere göre elde ettiğimiz nüfusu 145'tir. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³²⁷ Süleyman Reis (Çeltükçi) köyünde bu tarihte 9 çiftli, 5 bennak ve çeltük ekenler adı altında da 3 çiftli ve 2 bennak kaydedilmiştir. Bunun dışında 2 bive yazılmıştır. Bu değerler ışığında elde ettiğimiz nüfusu 97 olmuştur. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³²⁸ Evren (Kara Hisarlu) köyünde bu tarihte 24 çiftli, 12 bennak ve 2 çift yörük kaydedilmiştir. Bunun dışında 1 imam ve 1 de kiçi yazılmıştır. Bu değerler ışığında hesapladığımız nüfusu 192 olmuştur. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³²⁹ Barağı köyünde bu tarihte 4 çiftli ve 2 bennak yazılmıştır. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 30'dur. Ayrıca bu köyle alakalı olarak fazlasının esami defterine kaydedildiği bilgisi not düşülmüştür. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³³⁰ Kırımlu köyünde bu tarihte 9 çiftli ve 1 bennak kaydedilmiştir. Bunun dışında 1 kayyum (cami hademesi), 1 mekatip, 1 ulufeci ve 1 yağcı yazılmıştır. Bu göre hesapladığımız nüfusu 54 olmuştur. Bkz., M.C., 89, s. 59.

³³¹ Dula köyü için bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³³² Saruhan Çiftliği mezrasında bu tarihte 7 çiftli, 1 bennak ve 2 tane de Harala raiyyetinden olan çift kaydedilmiştir. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfusu 50 olmuştur. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 59.

³³³ **Kura:** Köyler, kasabalar. Bkz. Devellioğlu, a.g.e., s. 527.

³³⁴ **Çift:** Çift ve çiftli. Bir çiftlik genişlikte arazi parçasını tapu ile tasarruf eden köylüdür. İnalçık, Raiyyet Rüşumu, s. 81.

³³⁵ **Bennak:** Çiftliği olmayan, evli raiyyete denir. Fakat bennaklar nim (yarım) çiftten az yerleri ekip biçenlerdir. Bu durumda bennak, evli ve nim çiftten az yer tasarruf eden Müslüman raiyyet demektir. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 106.

³³⁶ **Adem:** Adam. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 10.

çiftlü 1 bennak haymana³³⁷, 1 avarızdan muaf,³³⁸ 2 mükâtip,³³⁹ 2 müezzin, 1 hizmetkârî zâim,³⁴⁰ 1 fertut,³⁴¹ 2 çiftlü 1 bennak mûna'zilu,³⁴² 1 tımarcı, 1 yaya Eceoavali, 2 bive, 2 çift, 3 çiftlü 2 bennak çeltük ekenler, 1 çiftlü 5 bennak asl-ı divan, 2 çift yörük ve 1 müselleme yamakçı vardır. Bu verilen bilgilere göre hesaplanan nüfus 1.577'dir.³⁴³

Tımar adı altında kayıtlanmış köy sayısı 41'dir. Bunlar; Kayacık, Yericcek Ali, Küçük Hamza, Yer Bulan, Küçük Çizal, Musa Bey, Kılıç, Korucı, Devletlü Kabaagaç, Mavri (Keşan Köy), Karlı, Keşan, Çizallar, Türkmen, Abdulca, Saru Ali İli, Ballu, Paşa Yiğit, Yaya Halil (Samed Köy), Doğancı İnebey, Kızılca, Yapıldak, Ak Kulaç, Kızkapan, Artukça, Hırsal, Kayagıllu(?), Anahorya, Kiçi Umur, Bakmeflu(?), Sevindik, Karbuna, Kaya Beyazıd (Karaca Kaya), Düşbudak, Kasım, Magariz(?), Mercan, Dökegence (Kiligöz Köy), Çukur Ören, Şah Melik ve Doğancı İdris'dir.³⁴⁴ Kasım köyü harap olarak yazılmıştır.³⁴⁵ Bu köyler dışında kayıtlı Doğancı İdris köyü altında çiftlik tasarrufunda olan 3 kayıt daha yer almaktadır.³⁴⁶ Tımar adı altında kayıtlı bu köy ve çiftliklerde hesaplanan nüfusu 4.223'dür. Mavri³⁴⁷ ve Anahorya³⁴⁸ köylerinde Gebran nüfus mevcut olmakla birlikte toplam nüfusu 319'dur.

³³⁷ **Haymana:** Sipahi tımarına hariçten hariçten gelen ve kimsenin yazılı raiyyeti olmayan kişilere denir. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 310.

³³⁸ **Avarız:** Avârız-ı divânîye ve tekâlîf-i örfiye, 16. yüzyılın sonlarına kadar, fevkalâde zamanlarda alınan ve miktarları doğrudan divân-ı hümayûn tarafından tespit edilen bir vergi türüdür. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 63.

³³⁹ **Mükâtip:** Mektup yazan, mektuplaşan. Kölesini kitâbete kesmiş olan köle sahibi. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 499.

³⁴⁰ **Zâim:** Zeamet sahibi demektir. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 741.

³⁴¹ **Fertût:** Pek ihtiyar, pîr, kocamış, bunak. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 261.

³⁴² **Mûna'zil:** İni'zâl eden, ayrılan, elini eteğini çeken. Azledilen, memurluktan çıkarılmış olan. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 726.

³⁴³ Zeamet altındaki köyler yazılmadan önce Nahiye-i Keşan altında cebelû yani dağlı 18 çift yazılmıştır. Gerek bu sayıyı gerekse köylerde ve kayıtlanmış olan Saruhan Çiftliği mezarındaki nüfusunu dahil ettiğimizde nüfusunun en fazla 1.655 olduğunu görmekteyiz. Yine de bizim bu tarihte zeamet altında kayıtlı nüfus için kabul ettiğimiz değer toplamda ulaştığımız 1.577 sayısıdır. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 58- 60.

³⁴⁴ İB. AK, M.C. 89, s. 60-69.

³⁴⁵ “Karye-i Kasım harap bulunur deyu Balaban Paşadan anlara kayd olmuş dahi kıst-ı vardır. Hacet olunursa aşağıda görüle. Hassaha-yı hullide mülk-i hu Çakır Bey elindedir. Raiyyet; çiftlü 17, bennak 14, bive 2, müselleme 1. Hasıl haracıyla ve ispençesiyle Çakır Bey adem alurmuş. El- bakiye mukataa satılmış. 1300” . Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 66.

³⁴⁶ İB. AK, M.C. 89, s. 68.

³⁴⁷ Mavri (Keşan) köyünde bu tarihte 4 çiftlü, 2 bennak, 34 çiftlü 13 bennak gebr kayıtlıdır. Bunların dışında 2 tane de asl-ı divan bulunmaktadır. Bu değerlere göre elde ettiğimiz nüfusu 267'dir. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 62.

³⁴⁸ Anahorya köyünde bu tarihte 3 çiftlü, 3 bennak, 2 çift asl-ı divan, 7 çiftlü 3 bennak ve 2 bive Gebran kayıtlanmıştır. Bu değerlere göre köyde hesaplanan nüfusu 92'dir. Köyün %52'sini Gebran ve % 48'ini müslüman nüfus oluşturmaktadır. Bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 64.

Toplamda tımar olarak kayıtlanan köyler ve çiftlikler altında Müslüman nüfus içersinde; 439 çiftlü, 159 bennak, 20 adem, 2 kiçi, 1 bive çiftlü, 11 çiftlü 1 bennak asl-ı divan, 1 oğlan, 5 çiftlü 1 bennak tımarcı, 4 çiftlü 3 bennak muna'zilu, 65 çiftlü 6 bennak yörük, 3 doğancı çiftlü, 1 çiftlü 2 bennak adem, 7 bive, 1 korucu³⁴⁹ çiftlü, 1 korucu, 7 haymana, 4 fertût, 5 çiftbozan,³⁵⁰ 9 çiftlü Tatar, 1 müselleme, 1 müselleme çiftlü, 1 dilenci, 1 abdal, 1 hizmetkâr, 3 çiftlü 3 bennak süvari, 1 eşküncü süvari, 1 yağcı, Azadegan Todoriçe Bey 4 çiftlü 6 bennak, canbaz³⁵¹ ma'a yörük 5 çiftlü 1 bennak, Cemaat-i Şah Veli Bey 6 çiftlü 2 bennak, 1 doğancı muaf çiftlü, Edirne'den olan 1, azade süvari 1, Boğdan çiftlü 2, 1 Harala ve Ece Ovasında oturan 1 kişi kayıtlanmıştır. Ayrıca çift olduğu bilinen ama okunamayan 8 ve çift olmayan 5 kişi daha yer almaktadır.³⁵² Kızkapın köyünde de diğerlerinden farklı olarak hane sayısı 11 yazılmakla birlikte buna ek olarak 1 adem, 2 bive ve okunamayan 3 kişi daha kayıtlanmıştır.³⁵³ Gebran nüfusu baktığımızda 11 çiftlü, 5 bennak, 2 bive, 2 asl-ı divan, çift olduğu bilinen 34 ve bennak olduğu bilinen ama okuyamadığımız 13 kişi kayıtlanmıştır.

Vakfa bağılı olarak kayıtlanan köy sayısına baktığımızda bunun 6 olduğunu görürüz. Bunlar; Sinekçiler, Hasan Fakih (Kadı Köy), Ali Seydi, Ak Berkar (Alemdar Yeri), Sofu Süleyman ve Kiçi Umur'dur.³⁵⁴ Ayrıca Keçelü Şeyh (Nispet Pınarı) ve İsmail Bey adlı 2 çiftlikte yer almaktadır. Bu köy ve çiftliklerde kayıtlı reayaya baktığımızda 88 çiftlü, 31 bennak, 4 adem, 2 yörük çiftlü, 1 divane, 1 müezzin, çift olduğu anlaşılan ama tam olarak okunamayan 9, bunun dışında da 2 kişi daha görülmektedir.³⁵⁵ Bu bilgiler ışığında hesaplanan nüfusu 658'dir. 1456 yılı içersinde değerlendirmeye aldığımız Keşan şehrinde ağırlıklı olarak nüfusun Müslüman olduğunu

³⁴⁹ **Korucu:** Yeniçerler içinde uzun müddet hizmet edip artık sefere bilfiil iştirak edemeyecek kadar ihtiyarlayan, lakin henüz emekli edilmeyen kıdemli yeniçeriler. Bir diğer manası, has ahıra bağılı mera ve çayıruları beklemekle mükellef olanlar. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 410.

³⁵⁰ **Çiftbozan Akçesi:** Toprağını üst üste üç sene ekmeyip boş bırakan veya çiftliği terk eden köylüden sahib-i arz denilen sipahinin aldığı bir cins vergidir. Bu durumda çiftbozan da bu verginin alındığı köylüdür. Bkz., Ünal, a.g.e., s. 171.

³⁵¹ **Canbaz:** Osmanlıların ilk devirlerinde teşkil olunan askeri kuvvetlerden birinin adı idi. Farsça bir kelime olan canbaz "can ile oynayan, canını tehlikeye koyan" demektir. Atpazarında at alıp satanlara da canbaz denilmekte idi. Bkz., Pakalın, a.g.e., 1. Cilt, s. 256-258.

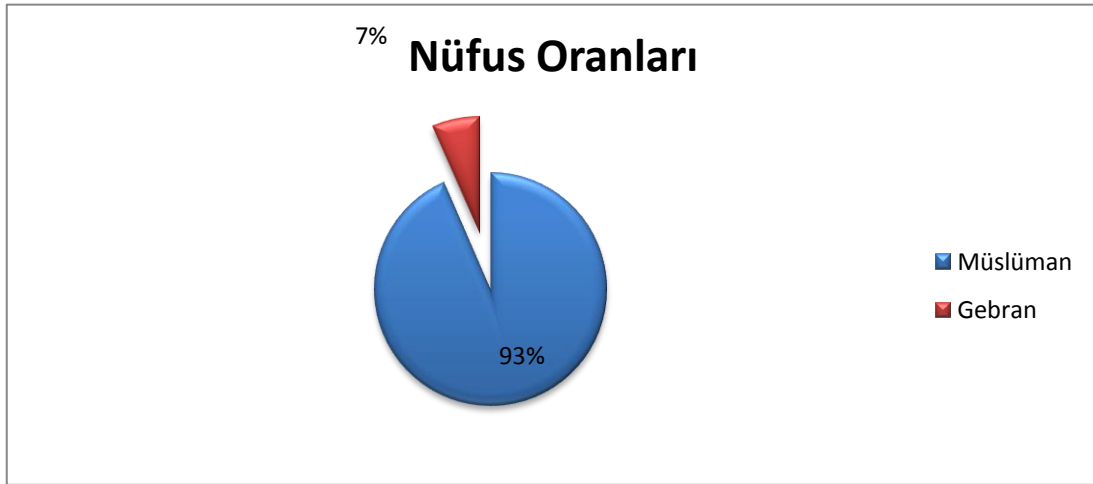
³⁵² İB. AK, M.C. 89, s. 60-69.

³⁵³ İB. AK, M.C. 89, s. 64.

³⁵⁴ Kiçi Umur köyü başta tımar olarak geçen köyler içinde de yer almaktadır. Vakfa ait olarak kayıtlanan köyle aynı köydür. Muhtemelen pay edilmiştir. Bkz., M.C., 89, s. 65, 71.

³⁵⁵ İB. AK, M.C. 89, s. 69-71.

görmekteyiz. Gebran nüfus Müslüman nüfusa oranla bu dönemde azınlıkta kalmaktadır. Bir diğer önemli hususta bu tarihte kayıtlanmış olan yörük unsurunun varlığıdır. Yörüklerle ilişkin çok sayıda kayıt yer almaktadır. Yörüklerin bir kısmının çiftli olarak kaydedilmesi, bunların yerleşik hayata geçtiğini ve tarımla uğraştığını göstermektedir.



Grafik 3.1: 1456 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları

Keşan'ın 1456 yılı nüfus oranlarına baktığımızda ağırlıklı olan nüfusun Müslüman nüfus olduğunu görmekteyiz. Keşan tam olarak bir şehir mahiyetinde olmadığından, nüfus köylerde yaşamaktadır. Kayıtlı olan herhangi bir mahalle bu tarihte yoktur. Bu da yerleşiminin dağınık olduğunu göstermektedir. Nüfusun % 65'i tımara ayrılan köylerde, %25'i padişah hassı olarak ayrılan köylerde ve %10'u da vakfa ait köylerde yaşamaktadır. Genel itibariyle Keşan'ın 1456 yılındaki nüfusu 6.258'dir.

Keşan şehrinin H. 924/M. 1518 tarihine ilişkin bilgilerini yine Muallim Cevdet Yazmaları bölümünde yer alan 65 numaralı defterden elde etmekteyiz.³⁵⁶ Keşan 1518 yılında nahiye olarak kayıtlıdır. Bu nahiye içersinde de yağcıyan ve küreciyan nüfus yer almaktadır. Kepeçe, Karakazlu, Tedoriçe, Doğancı, Kilice, Peykari, Kurt Baba, Hüseyin Köy, Gündeklü, Kızkapanlu, Musa Bey, Yenice, Kozcu, Mahmudlu ve Küçük Hamza olmak üzere 15 köy vardır. Bu köylerdeki toplam nüfusu ise 275'tir.³⁵⁷ 1518 yılına ait olarak Keşan nüfusuyla alakalı net bilgiler veremesek de, bu tarihte yağ ve balmumu

³⁵⁶ Defterin tarihi için bkz., İB. AK, M.C. 65, s. 1.

³⁵⁷ İB. AK, M.C. 65, s. 76-78.

üretiminin yanı sıra demircilik faaliyetiyle uğraşan bir cemaatin varlığından söz edebilmekteyiz. 1518 yılında aynı bölgede yer alan Tekirdağ'a bağlı İnepaşarı merkezinde kayıtlanmış bir yağciyan cemaati vardır. Fakat bu merkezde köy sayısı 21 olmasına rağmen, yağciyanlara ait nüfus 200'dür.³⁵⁸ Bu durum Keşan'da yağ ve balmumu işiyle uğraşan nüfusun daha fazla olduğunu göstermektedir.

H. 925/M. 1519 tarihli TT 77 numaralı tapu tahrir defterinde³⁵⁹ de nahiye olarak kayıtlı Keşan şehrinde toplam 31 köy yer almaktadır. Bu köyler; Doğancı İnebey, Bey, Süleyman Reis, Evren (Kara Hisar), Sekidlü, Ericeklü, Köse Ahad, Devletlü Kabağağaç, Hayrolcu (Sindel), Paşa Yiğit, Düşbudak, Çukur Viran, Yoğurtçu, Mercan, Şah Melik, Korucu, Muzal, Hüseyin, Türkmen, Sinekçiler, Hamid Fakih³⁶⁰, Danişmedlü (Akpınar), Rus, Akpınar, Kırımlu, Dula, Beylü, Mavro, Kırakuna(?), Arnavud ve Sofi Süleyman'dır.³⁶¹ Bu köylerdeki toplam Müslüman hane sayısı 470, mücerred sayısı 204 ve Gebran hane sayısı ise 134'tür. Köylerdeki toplam nüfus 3.224'tür. Gebran nüfus Rus, Akpınar,³⁶² Kırımlu, Dula, Beylü, Mavro ve Kırakuna köylerinde yaşamaktadır. Dula,³⁶³ Mavro³⁶⁴ ve Karakuna³⁶⁵ köylerinde ağırlıklı olan nüfus Gebran nüfustur. Bu köyler dışında Makaroz(?)³⁶⁶, İkiz Pınarı³⁶⁷ ve İdris (Doğancı Ali)³⁶⁸ adlı üç mezraa,

³⁵⁸ İB. AK, M.C. 65, s. 40-41.

³⁵⁹ Defterin başındaki bazı sayfalar eksiktir. Buna rağmen defter için verilmiş bir tarih mevcuttur. Bkz., Beldiceanu, a.g.m., s. 56.

³⁶⁰ Hamid Fakih köyü Danişmedlü (Akpınar) köyüne tabi olarak eski defterde bir pare yer olarak tasarruf edilmiştir. Bu iki köyün bilgileri birlikte verilmiştir. Köylerdeki hane sayısı 14, mücerred sayısı ise 15'tir. Bu bilgilere göre köylerdeki nüfusu 85'tir. Bkz., BOA, TT 77, s. 390.

³⁶¹ BOA, TT 77, s. 377-397.

³⁶² Rus köyü ve Akpınar köyünün bilgileri birlikte verilmiştir. Bu iki köy için hane sayısı 49, mücerred sayısı 52 ve Gebran sayısı ise 4 verilmiştir. Bu bilgilere göre her iki köydeki nüfusu 317'dir. Bkz., BOA, TT 77, s. 391-393.

³⁶³ Dula köyündeki hane sayısı 3, mücerred sayısı 5 ve Gebran hane sayısı ise 5 olarak kayıtlanmıştır. Bu bilgiler ışığında köydeki toplam nüfusu 45'tir. Bkz., BOA, TT 77, s. 392-393.

³⁶⁴ Mavro köyündeki hane sayısı 6, mücerred sayısı 1 ve Gebran hane sayısı 36 olarak kayıtlanmıştır. Bu bilgilere göre köydeki toplam nüfusu 211'dir. Bkz., BOA, TT 77, s. 394.

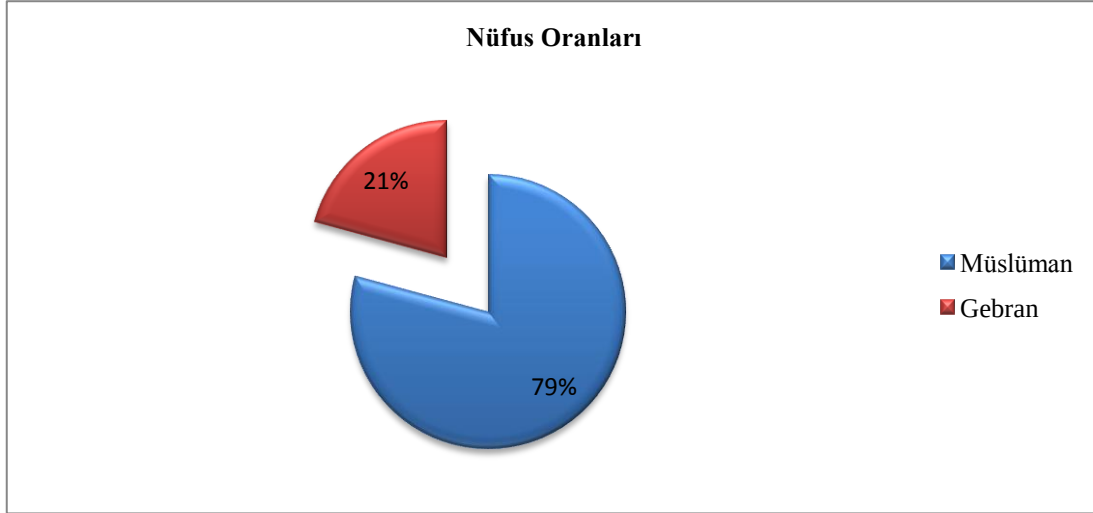
³⁶⁵ Kırakuna? Köyündeki hane sayısı 9, mücerred sayısı 2 ve hane Gebran sayısı ise 78'dir. Bu bilgilere göre köydeki toplam nüfusu 437'dir. Bkz., BOA, TT 77, s. 395-396.

³⁶⁶ *Mezraa-yı Makaroz? Harab olmuş hasıl-ı koz ve emrud ve koyun ve ve yirmi koz ağacı ve kışlak-ı ağnam bir iskele çoğu dahi var imiş. Bolayıra odun taşırlarmış. Gelibolu beyi dahil edermiş.* Bkz., BOA, TT 77, s. 385.

³⁶⁷ *Mezraa-yı İkiz Pınarı iki pare mezraa imiş. Vakf-ı evladlık üzere tasarruf iderler imiş. Sahibi vakfın neslinden kimesne kalmayub vakıfta dahi yazılmış. Şimdi hariç ez-defter bulmağı yazıldı deyu defter-i atikde kayd olunmuş. Amma hibe dahi el-vaki tayin oldukça katiyyen ziraat olunmaz ve hem mahuf buyurdular. Ber mucceb-i defter-i köhne.* Bkz., BOA, TT 77, s. 385.

³⁶⁸ *Mezraa-yı İdris nam-ı diğer Doğancı Ali sabıkan Mehmed Şah nam kimesne vakfiyet üzere Akpınar nam mezraasına bedel ki Hazret-i ahmed Paşa bin Hersekzade mülkine ilhak olunmuşdur. Bade hu mezkur Mehmed Şah fevt oluncak oğlu Emir Şaha virilmiş. Ber-karar sabıka vakfiyet üzere mutasarrıf ola deyu. Bu*

Sadık³⁶⁹, Mahmud Fakih³⁷⁰, Köpek Şeyh³⁷¹ ve Doğancı Yusuf³⁷² adında da dört çiftlik kayıtlanmıştır. Çiftlik ve mezralardaki nüfus ise 108'dir.



Grafik 3.2: 1519 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere 1519 tarihinde Keşan şehrinin nüfusu 1456 tarihinde olduğu gibi ağırlıklı olarak Müslüman'dır. Bu tarihte Müslüman nüfusu 2.554 iken Gebran nüfusu 670'tir. Nüfusun %79'u Müslüman ve % 21'i ise Gebran nüfustan oluşmaktadır. 1456 yılındaki köy ve nüfus sayısı bu tarihte yoktur. 1456-1518 yılları arasında Keşan'da nüfusun azalmıştır. Bunun sebeplerini kesin olarak bilememekle birlikte, 1494 ila 1503 seneleri arasında Anadolu'da yaşanan veba salgının

mezrada diğer iki mezradan farklı olarak vergi alınan unsurlar ve mevcut reaya sayısı verilmiştir. Buna göre mezranın hane sayısı 8, yağcı sayısı 1 ve mücerred sayısı 4'tür. Mezradaki toplam nüfus değeri ise 45'tir. Bkz., BOA, TT 77, s. 396.

³⁶⁹ Çiftlik-i Sadık Koca Hafız Bey satun almış. Elinde mülk-i yazısı ve kadı asker hücceti vardır ve Sultan Beyazıd Han merhumdan mukarrarnamesi vardır. Mezkur Koca Hafız Bey dahi Ohride bina ettiği zaviyesine vakf itmiş vakıfnamesi görüldü. Bu çiftlikte Azadegan ve Azadegan-ı Hızır Bey cemaati kayıtlanmıştır. Bu çiftlikteki toplam hane sayısı 11, mücerred sayıs da 1 olarak verilmiştir. Bu bilgilere göre toplam nüfusu 56'dır. Bkz., BOA, TT 77, s. 388.

³⁷⁰ Çiftlik-i Mahmud Fakih maruf vakf-ı çiftlik-i mezbur Mahmud Fakih neslinden Mehmede vakfiyet üzere mefruz kılınmış. Bu çiftlikte verilen hane sayısı 1 ve mücerred sayısı da 2'dir. Toplam nüfusu 7'dir. Bkz., BOA, TT 77, s. 388.

³⁷¹ Çiftlik-i Köpek Şeyh demekle maruf vakf-ı çiftlik-i sabıkan Halil Şeyh oğlu Yusuf'a vakfiyet üzere virulub tasarruf ider imiş ki ayandeye ve ravendeye hizmet ider bade-hu mezkur Yusuf fevt oluncak Timurhana virulub ol dahi fevt oluncak oğlu Umura virulub mezkur Umur dahi fevt oluncak karındaşı Turguda virilmiş. Ber-karar-ı sabık mutasarrıf ola deyu. Bkz., BOA, TT 77, s. 389.

³⁷² Çiftlik-i Doğancı Yusuf der tasarruf-ı Doğancı İsa Bali hariçden ekerler. Hariç ez-defter. Bkz., BOA, TT 77, s. 390.

bıraktığı etkiye,³⁷³ buraya yapılan yerleşimlerin azlığına, şehirde yaşayanların bölgeyi terk etmesine bağlayabiliriz. Köylerdeki nüfusun azalmasına bağlı olarak, köy statüsünü kaybeden yerleşimlere, 1518 tarihinde rastlayamayız.

H. 929/M. 1522 tarihli 120 numaralı³⁷⁴ Kiptiyanlara (Çingen) ait cemaat defterinde diğer önceki defterlerden farklı olarak Keşan kaza olarak kayıtlanmıştır. Bu kazada yer alan Hasan bin Ramazan veled-i Mustafa adına kayıtlı cemaatte 146 nefer-i müslim ve 5 bive, 59 hane-i Gebran ve 10 bive yer almaktadır.³⁷⁵ Cemaatteki Müslüman nüfusu 735, Gebran nüfusu ise 305'tir. 1522 tarihindeki bilgiler, Keşan'ın genel nüfusu açısından yorum yapmamız açısından yeterli değildir. 1522 yılında yer alan nüfus bilgileri Çingenlere ait olduğundan, nüfusun tamamını kapsamaktadır. Aynı tarihte Çingenlere ait Dimetoka'daki Mustafa bin Göçeri cemaatinde 411,³⁷⁶ Eski Zağra'da yer alan Evrenos veled-i Matheros(?) cemaatin de 666 nüfus³⁷⁷ yer almaktadır. Bu durumda Keşan şehrinin bu iki yerleşime nazaran daha fazla Çingen nüfusu barındırdığını söyleyebilmekteyiz.

Keşan şehrinin 1526 yılına ilişkin nüfus bilgilerini TT 136 numaralı tapu tahrir defterden elde etmekteyiz.³⁷⁸ Bu tarihte Keşan yine nahiye olarak kayıtlanmıştır. Defterimiz icmal defteri olduğundan Keşan'daki mevcut nüfustan ziyade bu tarihte Keşan'a bağlı köylerin adını öğrenmekteyiz. Toplamda 23 köy yer almaktadır. Bunlar; Sekidlü, Ericeklü, Gülizade(?), Paşa Yiğit, Evren (Hisar), Bey, Mozal, Devletlü Kabağağaç, Hasan, Düşbudak, Paşa Yiğit, Yörükciyan, Sinekçiler, Köpek Şeyh, Osman Fakih (Gazanfer), Rus, Kırımlu, Dula, Sekbanlu, Mavreka, Arnavud, Sofu Süleyman ve Karayuna(?) köydür. Bu köyler dışında Kırağı, Çukur Viran, İkiz Pınarı ve İdris (Doğancı Ali) mezraları ile Sadık ve Mahmud Fakih çiftlikleri bu tarihte Keşan'a bağlı bulunmaktadır.³⁷⁹

³⁷³ Karamürsel, a.g.e., s. 21.

³⁷⁴ BOA, TT 120, s. 1.

³⁷⁵ BOA, TT 120, s. 43-47.

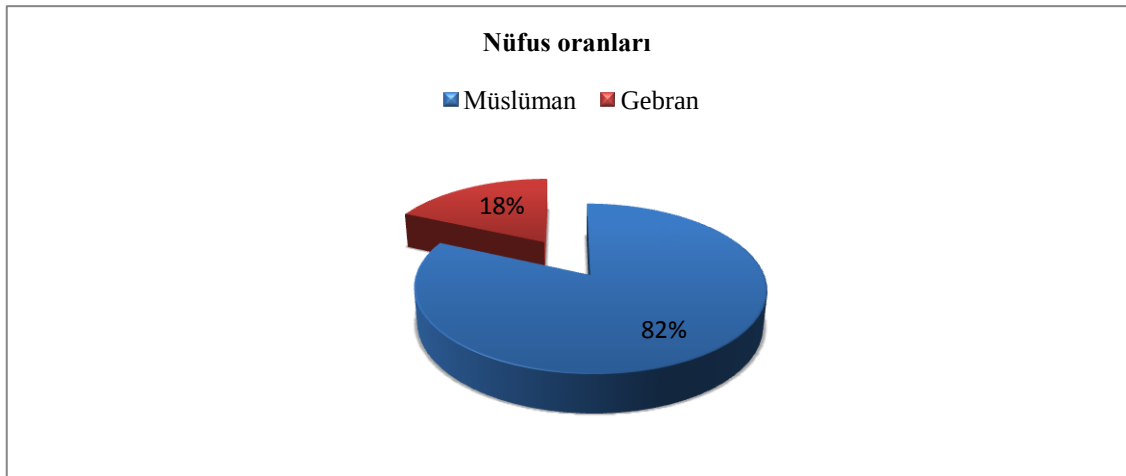
³⁷⁶ BOA, TT 120, s. 47-48.

³⁷⁷ BOA, TT 120, s. 66-68.

³⁷⁸ Defterin yazıları silik olduğundan tam olarak okunamamaktadır. Daha önceden bu defterle yapılmış olan çalışmalardan, bu defter için verilen tarihin H. 932/M. 1526 olduğu görülmektedir. Bizde bu çalışmamızda bu tarihi kabul etmekteyiz. Bkz., Beldiceanu, a.g.m., s. 57.

³⁷⁹ BOA, TT 136, s. 79-82.

1530 tarihine baktığımızda Keşan kaza merkezi olarak kayıtlı olup, Mevcut köy sayısı da 29'dur.³⁸⁰ Bu köyler; Abdulca (Sendel), Akpınar (Samed Fakih/Danişmendlü), Arnavud, Beneklü (Siğillü), Barağı, Bey, Doğancı İnebey, Dola, Düşbudak, Ericeklü, Evren, Hasan (Hüseyin), Kara Hisarlu (Evren), Karabuna, Kırıklı (Kırımlı), Korucu, Köse Ahad, Mavruk, Mercan, Mozal, Paşa Yiğit, Rus, Seğidlü, Sinekçiler, Sofu Süleyman, Süleyman Reis, Şah Melik, Türkmen ve Yoğurtçu'dur. Bu köyler dışında Akpınar, Çukur Viran, Doğancı Ali, Eğnid pınarı ve İdris mezraları ile Doğancı Yusuf, Köpek Şeyh, Sadık ve adlarında üç mezra kayıtlıdır. Keşan'da 1530 tarihinde 724 neferan, 693 hane-i avarız, 474 hane-i müslim 99 mücerred, 114 hane-i Gebran 6 mücerred ve 31 hane-i gayr-ı ez- avarız kayıtlanmıştır.³⁸¹ Bu bilgilere göre 1530 yılında mevcut olan toplam nüfus 3.160'tır.



Grafik 3.3: 1530 Yılında Keşan'daki Müslüman ve Gebran Nüfus Oranları

Yukarıdaki grafikten anlaşılaçağı üzere, 1530 yılındaki mevcut nüfusun çoğunlunu Müslümanlar oluşturmaktadır. Nüfusun %82'si Müslüman, %18'i ise Gebran'dır. 1526 yılında 23 köy yer alırken, 1530 yılına geldiğimizde bu sayının 29'a çıktığını görmekteyiz. 1530 yılındaki nüfus, 1519 yılındaki nüfusa yakın bir değer hesaplanmaktadır. 1519 yılında 3.224 iken 1530 yılında bu değer 3.160'tır. Bu farkın sebebi 1519 yılındaki köy sayısının 29 olmasıdır. Keşan'daki köy sayısının artması buraya yönelik yerleşimlerinde arttığını göstermektedir. Fakat sebebini tam olarak

³⁸⁰ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s. 48, 88-122.

³⁸¹ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s. 48; Aziz Nazmi Şakir Taş, *Adrianopol'den Edirne'ye*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 296.

bilememektedir. Tabi nüfus artışı dışında, devletin buraya insanlar yerleştirmiş olma ihtimali söz konusu olabilmektedir.

Keşan şehrinin 1531 yılına ait nüfus bilgilerini 170³⁸² ve 191³⁸³ numaralı tapu tahrir defterlerinden elde etmekteyiz. Aynı tarihe ait bu iki müselleme defterinde nahiye olarak yer alan Keşan, Beğendik ve Küçük Koruklu olmak üzere iki köye sahiptir. Bu köyler “Kurd” isimli kişinin tımarındadır. Beğendik köyünde, her iki defterde hane sayısı 14, mücerred sayısı 1 olarak yazılmıştır.³⁸⁴ Küçük Koruklu köyünde ise her iki defterde hane sayısı 22, mücerred sayısı 8 olarak kayıtlanmıştır.³⁸⁵ Köylerde hesaplanan nüfus her iki defterde de 189’dur. 1531 tarihinde Malkara ve Kızılağaç Yenicesi nahiyelerinde yer alan müselleme nüfus, Keşan’daki müselleme nüfustan azdır. Malkara’da nüfus 122,³⁸⁶ Kızılağaç Yenicesi’nde ise 108’dir.³⁸⁷ Bir diğer merkez olan Yanbolu’da ise müselleme nüfusun 510 olarak hesaplanmaktadır.³⁸⁸ Bu verdiğimiz bilgiler neticesinde 1531 yılında Keşan’da kayıtlı olan müselleme nüfusun Malkara ve Kızılağaç Yenicesinden fazla, Yanbolu’ya göre az olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Keşan ile ilgili değerlendirmeye aldığımız H. 947/M. 1540 tarihli 202 numaralı bir başka cemaat defterinde³⁸⁹, Hasan bin Ramazan, Tatar bin Mustafa, Kani veled-i Lala ve Kara Hasan veled-i Mustafa adlı kişilerin cemaatinden olan 151 nefera ve 7 bive kayıtlanmıştır.³⁹⁰ Bu cemaatlerdeki toplam nüfusuna baktığımızda, bu değer 762 olarak hesaplanmaktadır. Yine 1540 tarihine ait olan 206 numaralı defterde³⁹¹, 1531 tarihinde olduğu gibi Kurd adlı kişinin tımarında olan Beğendik ve Küçük Koruklu

³⁸² Defterin tarihi için bkz., BOA, *TT 170*, s. 6.

³⁸³ Defterin tarihi için bkz., BOA, *TT 191*, s. 4.

³⁸⁴ BOA, *TT 170*, s. 23; BOA, *TT 191*, s. 14.

³⁸⁵ BOA, *TT 170*, s. 24; BOA, *TT 191*, s. 14-15.

³⁸⁶ Malkara’da kayıtlı olan Miracık köyünde hane sayısı 23, mücerred sayısı 17 olarak verilmiştir. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfus 122’dir. Bkz., BOA, *TT 170*, s. 15-16; BOA, *TT 191*, s. 15-16.

³⁸⁷ Kızılağaç Yenicesi’nde kayıtlı olan Karacasu köyünde hane sayısı 21, mücerred sayısı 3 olarak verilmiştir. Bu değerlere göre hesapladığımız nüfus 108’dir. Bkz., BOA, *TT 170*, s. 16-17; BOA, *TT 191*, s. 15-16.

³⁸⁸ Yanbolu’da yer alan Tuğrul, Bozacı, Kara Viran, Yenici ve Paşa Çelebi köylerinde toplam hane sayısı 93, mücerred sayısı 45 olarak hesaplanmaktadır. Bu bilgilere göre elde ettiğimiz nüfus değeri 510’dur. Bkz., BOA, *TT 170*, s. 14-19; BOA, *TT 191*, s. 7-10.

³⁸⁹ Defter silik olduğundan tam olarak okunamamaktadır. Bu sebeple daha öncen yapılmış çalışmalardan yararlanarak bu tarihi kullanmaktayız. Bkz., *370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I*, s. 15.

³⁹⁰ BOA, *TT 202*, s. 63-67.

³⁹¹ Defterin tarihi için bkz., BOA, *TT 206*, s. 2.

köyleri karşımıza çıkar. Daha önceki tarihe oranla nüfusta az da olsa bir artış olduğu görülür. Beğendik köyünde hane sayısı 17, mücerred sayısı da 3'e çıkarken, Küçük Koruklu köyünde ise hane sayısı 24 olurken mücerred sayısı ise 1'e düşmüştür.³⁹² Bu değerler göre her iki köy için hesapladığımız toplam nüfus 209'dur.

Keşan şehrinin 1542 yıllarına ilişkin bilgilerini 220 numaralı defterden elde etmekteyiz. Bu tarihte yine nahiye olarak kaydedilen Keşan'da 18 köy ve 3 mezra vardır. Köyler; Mercan, Akdaş Çelebi (Sofu Süleyman), Paşa Yiğit, Evren (Kara Hisar), Bey, Mavrak(?), Sekidlü, Erceklü, Köse Ahad, Abdulca, Doğancı İnebey, Murad Hamza, Devletlü Kabağağaç, Yoğurtçu, Dişbudak, Hüseyin, Doğancı Yusuf ve Şah Melik 'dir. Mezralar; Şabanlu (Şah Melik), Saru Meşe (Hisarlu) ve koca Sendel'dir. Köy adları dışında nüfusa ilişkin her herhangi bir bilgi edinememekteyiz. Bu defterden köy ve mezralardan elde edilen vergi miktarları konusunda bilgi sahibi olmaktayız. Bu da bu tarihte nüfusa ilişkin değerlendirme yapmamızı engellemektedir. Fakat 1456 'da 56, 1519'da 31, 1526'da 23 ve 1530'da 29 olan köy sayısının, 1542 yılında 18 olduğu görülmektedir. Bu durumu yerleşim yerinin nüfusunun azalmasına bağlı olarak köy özelliğini kaybetmesine, köylerin birleştirilmesine bağlayabiliriz.

1543 yılında geldiğimizde Keşan'a ait olan eşküncülerin kaydının tutulduğu 226 ve 230 numaralı yörük defterlerinden³⁹³ yararlanmaktayız. 226 numaralı deftere göre kayıtlanmış yamak sayısı 20 iken³⁹⁴, 230 numaralı deftere göre bu sayı 60'tır.³⁹⁵ İlk defterde hesapladığımız nüfus 125 iken³⁹⁶ ikinci defterde hesapladığımız nüfus 315'dir.³⁹⁷ 1543 yılında Keşan'da, Tanrıdağı yörüklerine ait olarak 10 ocaklık bir mıntıka da mevcuttur. Ayrıca yine aynı tarihte Vize yörüklerine ait 1 ocaklık mıntıka da

³⁹² BOA, TT 206, s. 17-19.

³⁹³ Defterlerin tarihleri için bkz., BOA, TT 226, s. 3; BOA, TT 230, s. 7.

³⁹⁴ BOA, TT 226, s. 55.

³⁹⁵ BOA, TT 230, s. 97-98.

³⁹⁶ Bu defter de yekün denilip, yamak sayısı için 20 yazılmıştır. Lakin yazılan yamaklara baktığımızda arada kayıtlanan 5 mim yani mücerredin olduğunu görmekteyiz. Üste yazan 5 tane de eşküncü bulunmaktadır. Bu sebeple direk hane sayısı verilme de eşküncü ve yamakların sayısını toplayıp, 5 ile çarpıp, mücerred olarak yazılan yamakları da ekleyerek bu nüfusunu elde etmekteyiz. Bkz., BOA, TT 226, s. 55.

³⁹⁷ Bu defter de yamak sayısı olarak baktığımızda, sayısı 20 olarak verilen üç adet yamak kaydı bulunmaktadır. Bunların içinde mim yani mücerred olarak 15 kayıt yer almakla birlikte, 15 tane de eşküncü kaydı vardır. Mücerredlerin kayıtlanması sebebiyle burada hesap yaparken, eşküncü ve yamak sayılarını toplayıp, 5 ile çarpıp, üzerine kayıtlanmış 15 mücerredi eklemiş bulunmaktayız. Bu sebeple elde ettiğimiz nüfusu budur. Bkz., BOA, TT 230, s. 97-98.

bulunmaktadır.³⁹⁸ Bu tarihte Keşan daha önceki bilgilerde olduğu gibi yine nahiye olarak kayıtlıdır. 1543 yılına ait bilgiler, Keşan nüfusunun geneli için bir değerde bulunmamıza yeterli olmamaktadır. Ancak yörüklerle ait ocakların yer alması bölgede göçebe unsurların varlığına ve hayvancılık faaliyetlerinin olabileceğine dair görüş sunmamızı mümkün kılmaktadır.

1555 yılına ait olan 299 numaralı deftere göre³⁹⁹, tımara kayıtlı olan köy sayısı 2'dir. Bu köyler 1531 ve 1540 yılına ait kayıtlarda da yer alan Beğendik ve Küçük Koruklu köyleridir. Beğendik köyünde kayıtlı hane sayısı 14, mücerred sayısı 1'dir. Küçük Koruklu köyünde ise hane sayısı 31, mücerred sayısı ise 2'dir.⁴⁰⁰ Bu bilgiler neticesinde, bu köylerdeki toplam nüfusu 228'dir. Ayrıca bu iki köy dışında kayıtlanmış olan bir de "Meralı" adlı mezra da yer almaktadır. Son olarak değerlendirmeye aldığımız defter H. 964/M. 1556 tarihli olan 303 numaralı defterdir.⁴⁰¹ Yörük kaydının tutulduğu bu defterde kayıtlı olan yamak sayısı 20 olarak verilmiştir.⁴⁰² 1556 tarihi için verebileceğimiz nüfusu 105'tir.⁴⁰³ Vize yörüklerine ait olan 1 ocaklık bir mıntıkaya 1557 yılında rastlanmaktadır.⁴⁰⁴ Aşağıda yer alan tabloda, Keşan'ın yukarıda vermiş olduğumuz tarihlerde yer alan köylerin isimlerine yer vererek, köylerin devamlılıkları hakkında bir görüş oluşturmaya çalıştık.

Tablo 3.1: Klasik Dönemde Keşan'da Yer Alan Köylerin İsimleri

KÖYLER	1456	1518	1519	1526	1530	1531	1540	1542	1555
Rus	+		+	+	+				
Sekitlü	+		+	+	+			+	
Ericeklü	+		+	+	+			+	

³⁹⁸ Gökbilgin, a.g.e., s. 70, 84.

³⁹⁹ Defterin tarihi için bkz., BOA, *TT* 299, s. 1.

⁴⁰⁰ BOA, *TT* 299, s. 14-15.

⁴⁰¹ Defterin tarihi için bkz., BOA, *TT* 303, s. 2.

⁴⁰² BOA, *TT* 303, s. 65.

⁴⁰³ Bu defterde yamak dışında yazılmış olan 5 tane eşküncü kaydı bulunmaktadır. Bunun dışında yamak içinde mim yani mücerred olarak kaydedilen 3, eşküncüler içinde de 1 tane isim yer almaktadır. Bu sebeple nüfusu hesaplarken mücerred olmayan eşküncü ve yamakları toplayıp, 5 ile çarpıp, mücerred olarak yazılanlarla toplamış bulunmaktayız. Elde ettiğimiz nüfusu bu sebeple 105'tir. Bkz., BOA, *TT* 303, s. 65.

⁴⁰⁴ Gökbilgin, a.g.e., s. 84.

Köse Ahmedlü	+								
Bey	+		+	+	+			+	
Süleyman Reis (Çeltükçi)	+		+		+				
Evren (Kara Hisarlu)	+		+	+	+			+	
Barağı	+				+				
Kırımlu	+		+	+	+				
Dula	+		+	+	+				
Kayacık									
Beğendik						+	+		+
Küçük Koruklu						+	+		+
Kayacık	+								
Yericek Ali	+								
Küçük Hamza	+	+							
Yerbulan	+								
Küçük Çizal	+								
Musa Bey	+	+							
Kılıç	+								
Korucu	+		+		+				
Devletlü Kabağağaç	+		+	+				+	
Mavri (Keşan)	+								
Karlı	+								
Keşan	+								
Çizallar	+								
Türkmen	+		+		+				
Abdulca (Sendel)	+		+		+			+	
Saru Ali İli	+								
Ballu	+								
Paşa Yiğit	+		+	+	+			+	
Yaya Halil (Samed)	+								
Doğancı İnebey	+		+		+			+	

Kızılca	+								
Yapıldak	+								
Akkulaç	+								
Kızkapan	+	+							
Artukça	+								
Hırsal	+								
Kayagıllu(?)	+								
Anahorya	+								
Kiçi Umur	+								
Bakmeflu(?)	+								
Sevindik	+								
Karabuna	+				+				
Kaya Beyazıd (Karaca Kaya)	+								
Düşbudak	+		+	+	+			+	
Kasım	+								
Magariz(?)	+								
Mercan	+		+		+			+	
Dökegence (Kiligöz)	+								
Çukur Ören	+								
Kepeçe		+							
Karakazlu		+							
Tedorice		+							
Doğancı		+							
Kilice		+							
Peykari		+							
Kurt Baba		+							
Gündecli		+							
Yenice		+							
Kozcu		+							
Mahmudlu		+							

Küçük Hamza		+							
Şah Melik	+		+		+			+	
Doğancı İdris	+								
Doğancı Yusuf								+	
Kasım	+								
Sinekçiler	+		+	+	+				
Hasan Fakih (Kadıköy)	+								
Ali Seydi	+								
Akberkar (Alemdar Yeri)	+								
Sofu Süleyman (Akdaş Çelebi)	+			+	+			+	
Çukur Viran			+						
Yoğurtçu			+		+			+	
Muzal			+		+				
Hüseyin (Hasan)		+	+	+	+			+	
Hamid Fakih			+						
Danişmedlü (Akpınar-Samed Fakih)			+		+				
Akpınar			+						
Beylü			+						
Mavreko			+	+					
Karayuna(?)				+					
Karakuna			+						
Gülizade(?)				+					
Mozal				+					
Yörükciyan				+					
Köpek Şeyh				+					
Osman Fakih (Gazanfer)				+					
Sekbanlu				+					
Arnavud				+	+				
Benaklı (Siğillü)					+				
Köse Ahad					+			+	

Mavruk					+			+	
Murad Hamza								+	

Tablodan da anlaşılacağı üzere köyler, verilen her tarihte kayıtlı gözükmemektedir. Bunda 1530-1556 yılları arasındaki defterlerin müselleme ve cemaatlara ait kayıtların yer almasının etkisi büyüktür. Bizim genel itibariyle bir karşılaştırma yapmamızı engellemektedir. Fakat Keşan'ın 17. yüzyıldaki köylerine baktığımızda Rus, Kızkapan, Türkmen, Bey, Dişbudak, Kayacık, Kılıç Köy, Musa Bey, Mercan, Yapıldak, Tedoriçe, Danişmendlü, Siğili gibi köylerin varlıklarını devam ettirdiklerini görmekteyiz. Köy sayısı 17. yüzyılda 47'e çıkmıştır.⁴⁰⁵ Keşan, 15. yüzyılın ikinci yarısında 56,⁴⁰⁶ 16. yüzyılın başlarında 31⁴⁰⁷ ve 17. yüzyılda 49 köye sahiptir. Köy sayısının artmasını Keşan'a yönelik yerleşimin artmasına bağlayabilmekteyiz. 14. yüzyıl sonu ile 15. yüzyılın başlarında yaşanan Anadolu'daki veba salgını neticesinde Osmanlı Devleti'ndeki nüfus bundan oldukça etkilenmiştir. 15. Yüzyıldaki nüfus azlığını buna bağlayabilmekteyiz. Bu yüzyılda nüfus büyük oranda toparlanmaya çalışmıştır. Bu sebeptendir ki 17. yüzyılda bir nüfus artışı yaşanmaktadır. Nüfus artışına paralel olarak, yerleşim yerleri artmış olabilmektedir. Nüfusta yaşanan artışı doğum oranının artması, ölüm oranının azalması ya da şehre yönelik gerçekleşen göç hareketine de bağlayabiliriz.

Keşan şehri, genel itibariyle nahiye olarak kayıtlanmış olup, sadece 1522 ve 1540 tarihli cemaatlara ait defterlerde kaza merkezi olarak geçmektedir. Çoğunlukla müselleme kayıtları yer almaktadır. Bu nedenle Keşan'ın geri hizmette istihdam edilen kişilerin, yerleşim yerlerinden birisi olduğunu söyleyebilmekteyiz. 1456-1556 yılları arasında, Keşan'da kurulmuş herhangi bir mahalle ismine rastlamamaktayız. Bu durum Keşan'da daha çok dağınık köy yerleşmesinin mevcut olduğunu göstermektedir. Köylerde Müslüman ve Gebran unsurlar bir arada yaşamaktadır. Nüfusun çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktadır.

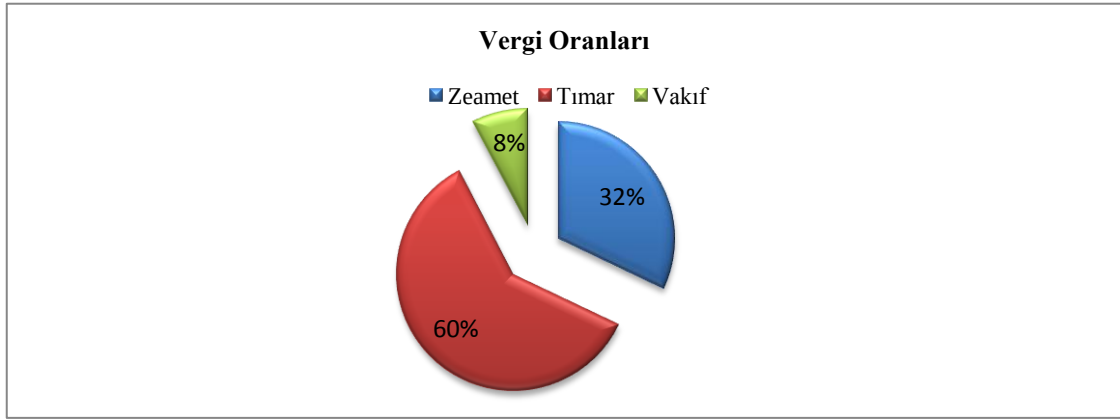
⁴⁰⁵ Sezgin, a.g.m., s. 246-248.

⁴⁰⁶ Köyler için bkz., İB. AK, M.C. 89, s. 58-71.

⁴⁰⁷ Köyler için bkz., BOA, TT 77, s. 377-397.

3.3.2. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Keşan Şehrinin Ekonomisi

Keşan'ın ekonomisiyle alakalı değerlendirmemiz 1456, 1519, 1526, 1530 ve 1542 tarihlerini kapsamaktadır. Çünkü bu tarihlere ait veriler daha ayrıntılıdır. Keşan'da 1456 yılında 73.432 akçe, 1519 yılında 84.989 akçe, 1526 yılında 66.228 akçe, 1530 yılında 77.683 akçe ve 1542 yılında da 59.270 akçe vergi geliri elde edilmiştir. Vergi gelirleri düzenli bir artış içinde olmamaktadır. 1456 yılındaki 73.432 akçelik gelirin, 44.307 akçesi tımara, 23.540 akçesi zeamete ve 5.585 akçesi de vakfa aittir. Aşağıdaki grafik bu vergilere ilişkin oranlara yer vermektedir.



Grafik 3.4: 1456 Yılında Keşan'ın Vergi Oranları

Grafikte de görüldüğü üzere 1456 yılındaki gelirin %60'ı tımara ait köylerden, % 32'si zeamet adı altında yer alan köylerden ve %8'i de vakfa ait köylerden elde edilmektedir. Aynı tarihte Keşan'ın batısında yer alan İpsala'da vergi geliri 99.996 akçe'dir. İpsala'nın merkezinden 50.900 akçe, tımar olarak kayıtlı köylerinden 30.069 akçe ve vakıf altında kayıtlanan köylerden 19.027 akçe vergi geliri hesaplanmaktadır.⁴⁰⁸ Bu durum Keşan'ın, İpsala'ya göre daha az bir vergi gelirine sahip, ekonomik açıdan daha küçük bir merkez olduğunu ortaya koymaktadır. 1456 yılında Keşan'da toplamda 55 değirmen kaydı mevcuttur. Değirmenlerde buğday ve arpa öğütülüp, un haline getirilmektedir. Bu sebeple, bu tarihte Keşan'da tarımsal üretimde buğday ve arpanın önemli yer tuttuğunu söyleyebilmekteyiz. Fakat elimizde yetiştirilen ürünlere dair bir kayıt olmadığından, ortaya net bir bilgi koyamamaktayız. Ayrıca değirmenlerin 1456

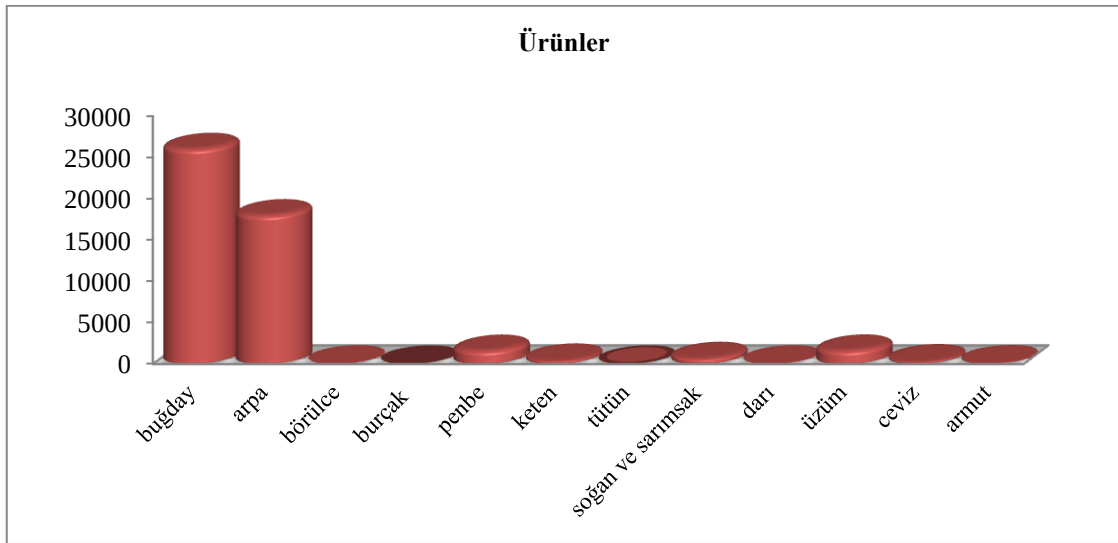
⁴⁰⁸ İB. AK, M.C. 89, s. 49-57.

yılında fazla olmasını, çevre yerleşimlerin mahsulünü öğretmek için Keşan'ı tercih ettiğine dair bir yorumda bulunabilmekteyiz.

1518 yılı için değerlendirebileceğimiz ekonomik veri Yağciyan ve Küreciyan cemaatine ait olan 1.240 akçelik hisse miktarıdır. Yağ ve balmumu imalatı, demir ve maden işiyle uğraşan bir zümrenin varlığı, Keşan'da mevcuttur. Aynı dönemde Tekirdağ'a bağlı İnepazarı merkezinde bu hisse değeri 1.610'dur. Normalde hane sayısı Keşan'da daha fazla olmasına rağmen verilen hisse değeri İnepazarı'na göre daha azdır. Keza İnepazarı'nda hane sayısı 40, Keşan'da ise hane sayısı 55 olarak verilmiştir.⁴⁰⁹ Bu durumu Keşan'da yapılan imalatın daha az olmasına bağlayabilmekteyiz.

1519 yılında Keşan ekonomisiyle alakalı olarak daha ayrıntılı bilgiler vermekteyiz. Bu tarihte mevcut vergi miktarı 84.989 olarak hesaplanmaktadır. Bu verginin büyük çoğunluğu tarımsal ürünlerden alınmaktadır. En çok vergi alınan ürün gendüm (buğday) ve cev (arpa)dır. Bu iki üründen toplanan vergi miktarı 44.004 akçedir. Bu iki ürün dışında nohut, bakla, mercimek, börülce, burçak ve erzen (darı) ürünlerine ait vergilerde mevcuttur. Lakin vergi miktarları toplamda 736 akçeyi geçmemektedir. Sanayi için de bir hammadde kaynağı olan pamuk, keten ve susam gibi ürünlerde vardır. Bunların üretimi az olduğundan olsa gerek toplam vergi miktarları 2.987 akçedir. Duhandan(tütün) alınan vergide yer alır. Ancak bu miktar çok düşüktür. Keşan'da üzüm, ceviz ve armut gibi meyvelerden alınan vergi miktarı ise 1.981 akçedir. Bostan, koz (ceviz) ağacı ve koruluk olarak verilen kayıtlarda hesaplanan vergi miktarı 546 akçedir.

⁴⁰⁹ İB. AK, *M.C.* 65, s. 40-41, 76-77.



Grafik 3.5: 1519 Yılında Keşan’da Yetiştirilen Ürünler ve Vergi Miktarları

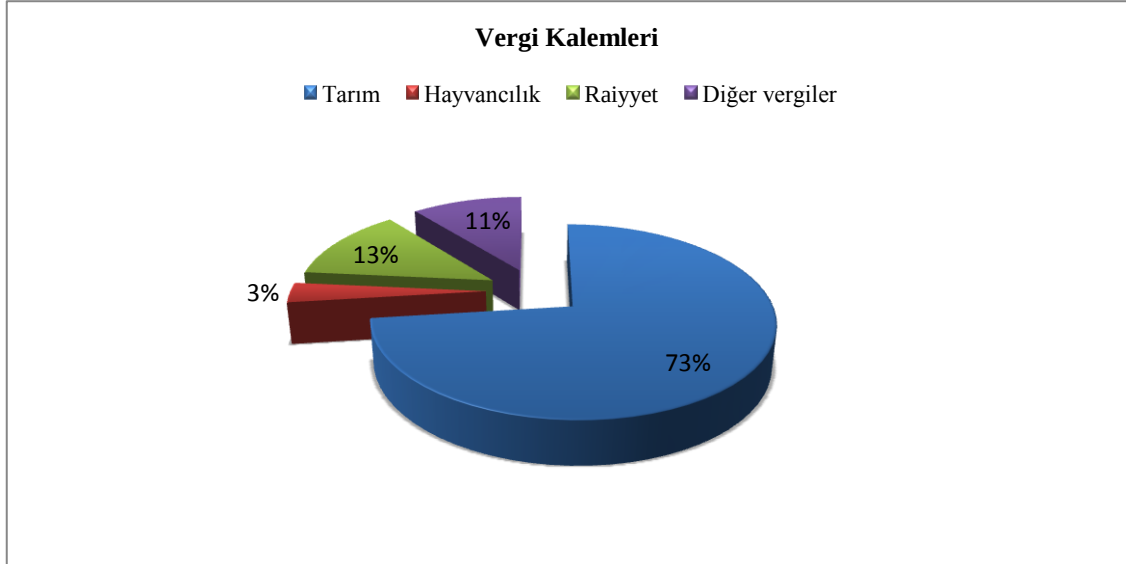
Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere en fazla yetiştirilen hububat buğday ve arpadır. Bu iki ürün gerek halkın gerekse ordunun ihtiyacı açısından temel besin ihtiyacı olduğundan Keşan’da üretimi de fazladır. Tarımsal faaliyetler dışında Keşan’da hayvancılığa bağlı olarak toplanan vergi miktarı 2.388’dir. Bu hayvancılık faaliyeti içinde küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve az miktarda yund (kısarak) vardır.⁴¹⁰ Raiyyet adı altında çift, bennak ve mücerred olarak yazılan kişilerden alınan vergi miktarı toplamda 8.891 akçedir. Raiyyet vergisinden başka bad-ı heva, niyabet ve arus, boyunduruk, beytü’l-mal ve mal-ı gaybi, yave ve kaçgun, ihtisab ve bac-ı pazar adıyla alınan vergiler de yer almaktadır. Bunlardan toplanan vergi miktarı da 2.575 akçeyi geçmemektedir. Bac-ı pazar vergisinin yer alması önemlidir.⁴¹¹ Çünkü pazar kurulmasına bağlı olarak alınan bu vergi, Keşan’ın çevresindeki yerleşimler için bir merkez olduğunu göstermektedir.⁴¹² Göl, sazlık, çayır ve yaylak için alınan vergilerin yanında Kepeci Sendel ve Saru Meşe (Hisarlık) adlı mezralardan alınan belirli bir vergi de vardır. Lakin bu miktarda düşüktür. Bir diğer vergi unsuru Keşan’da değirmenlerdir. Bu tarihte 68 tane asiyab kayıtlanmıştır. Bunlardan 35 tanesi asiyab-ı bad, 25 tanesi asiyab-ı dolab, 6 tanesi asiyab-ı ferace ve 2 tanesi sadece asiyab olarak yazılmıştır. Bunların içinden 12

⁴¹⁰ BOA, TT 77, s. 377-397.

⁴¹¹ BOA, TT 77, s. 378-397.

⁴¹² Levent Kayapınar, “Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre Dimitsana’nın Demografik Yapısı”, *A.İ.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11. Sayı, Bolu, 2005, s. 147.

tanesi de haraptır.⁴¹³ Toplam vergi miktarları da 2.136 akçedir. Aşağıdaki grafikte Keşan'da vergi elde edilen kalemlere ait vergi oranlarına yer verilmiştir.



Grafik 3.6: 1519 Yılında Keşan'daki Vergi Kalemleri ve Oranları

Grafikten de anlaşılacağı üzere Keşan'da 1519 yılında etkin olan ekonomik faaliyet tarımdır. Hayvancılık faaliyeti vardır ama bu tarıma nazaran daha az tercih edilmektedir. Bunu hayvan sayısındaki azlığın yanı sıra hayvancılıkla uğraşan yörüklerin yerleşik hayata geçmesine bağlayabilmekteyiz. Çünkü 1456 yılında ki kayıtlarda yörüklerin yerleşik yaşama geçtikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple daha sonra ki yıllarda da aynı durumun oluşmuş olması mümkündür. 1456 yılında 73.432 olan vergi geliri, 1519 yılında 84.989 akçe hesaplanmaktadır. Keşan yakın merkezlerden biri olan İpsala'da 1519 tarihi için hesaplanan vergi miktarı 111.975 akçedir.⁴¹⁴ Örneğin yine Trakya bölgesinde yer merkezlerden biri olan Ergene'de vergi miktarı 388.313 akçe hesaplanmaktadır.⁴¹⁵ Bu iki merkezin vergi gelirlerine baktığımızda Keşan'ın daha küçük bir ekonomiye sahip olduğu ortadadır. Keşan'ı kendi gelirleri açısından değerlendirdiğimizde, 1456 yılı sonrası dönemde ekonomik açıdan büyümekte olan bir merkez olduğunu da söyleyebilmekteyiz.

⁴¹³ BOA, TT 77, s. 377-379,381-383,385-387, 389, 392-393, 396.

⁴¹⁴ BOA, TT 77, s. 341-376.

⁴¹⁵ BOA, TT 77, s. 225-292.

1522 yılına ilişkin elimizdeki ekonomik veri, Hasan bin Ramazan ve Mustafa cemaatine aittir. Bu cemaate Müslümanlar 8.146 akçe vergi verirken, Gebranlar ispençe adıyla 1.410 akçe vergi vermektedirler. Bu vergi dışında bad-ı heva, cürm-ü cinayet ve resm-i arus adıyla alınan 1.120 akçelik vergi miktarı da mevcuttur. Bu cemaat adı altında verilen toplam vergi miktarı 6.798 olmuştur.⁴¹⁶ Keşan'da kayıtlı başka bir cemaat olmadığından karşılaştırma yapamamaktayız. Ama aynı tarihte Dimetoka'da yer alan Mustafa bin Göçeri cemaatine 2.320 akçe,⁴¹⁷ Edirne'deki Mehmed veled-i Karaca cemaatinde 5.140 akçe, bir diğer cemaat Mehmedi veled-i Mastala(?) da 4.698 akçe vergi miktarı hesaplanmaktadır.⁴¹⁸ Bu cemaatlere oranla Keşan'da yer alan cemaatin daha fazla geliri olduğunu söyleyebilmekteyiz.

1526 yılına ilişkin ekonomik değerlendirmemiz diğer önceki verilere oranlara daha kısıtlıdır. 1526 yılında Keşan'da hesaplanan vergi miktarı 66.228 akçedir.⁴¹⁹ Bu verginin büyük çoğunluğu evkaf⁴²⁰ ve emlak⁴²¹ adı altında, bir kısmı da tımar olarak verilmiş yerleşimlere aittir. Evkaf ve emlak adı altında kayıtlı olan köy, çiftlik ve mezralarda hesaplanan vergi miktarı 45.532 akçe⁴²² iken tımar olarak kaydedilen köy ve mezralarda 20.696 akçedir.⁴²³

⁴¹⁶ Hasan bin Ramazan ve Mustafa adlı kişiye adlı cemaatte hesaplanan vergi miktarı 10.776 olmasına rağmen yazılan miktar 6.798 akçedir. Bkz., BOA, *TT 120*, s. 43-46..

⁴¹⁷ BOA, *TT 120*, s. 47-78.

⁴¹⁸ BOA, *TT 120*, s. 49-52.

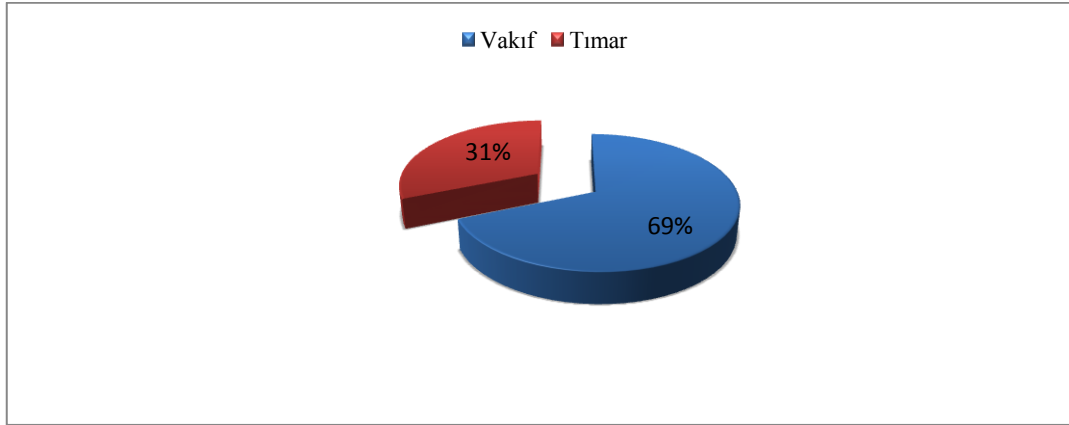
⁴¹⁹ BOA, *TT 136*, s. 79-82.

⁴²⁰ **Evkaf**: Vakıf. Bkz., Şemseddin Sami, a.g.e., s. 212.

⁴²¹ **Emlak**: Ev, tarla, bağ, bahçe vesaire gibi sahip olunan mal ve mülk. Bkz., Devellioğlu, a.g.e., s. 218.

⁴²² *TT 136*, s. 80-82.

⁴²³ *TT 136*, s. 79-80.



Grafik 3.7: 1526 Yılında Keşan’da Vergi Gelirinin Dağılımı

Yukarıdaki grafikte yer aldığı vakıf adı altında kaydedilen yerleşimlerin, tımar olarak verilen yerleşimlere oranla daha fazla bir gelire sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen 66.228 akçelik gelirin %69’u vakfa, % 31’i de tımara aittir. 1456 yılında 73.432 akçe, 1519 yılında 84.989 akçe olan vergi gelirin 1526 yılında 66.228 akçeye düştüğü görülmektedir. Bu düşüşle alakalı olarak kesin bir yorumda yapamamaktayız. Çünkü 1526 yılına ilişkin bilgiler çok ayrıntılı değildir. Tarımsal üretimin, imalatın ve diğer vergi kalemlerindeki faaliyetin azlığı, vergi oranının düşüklüğünün sebebi olabilmektedir. Ama genel itibariyle 1526 yılında ekonomik bir küçülmenin yaşandığı açıktır.

1530 yılına Keşan’da kaydedilen vergi miktarı 77.683 akçedir. Bu verginin 3.936 akçesi padişah hası, 29.755 akçesi tımar ve 43.992 akçesi de evkaf ve emlak olarak yazılmıştır.⁴²⁴ Aynı tarihte İpsala kazasında vergi miktarının 168.800 akçe,⁴²⁵ Kızılağaç’ta 246.365 akçe,⁴²⁶ Dimetoka’da 616.136 akçe⁴²⁷ ve Edirne’de 2.718.727 akçe⁴²⁸ olduğu görülmektedir. Bu merkezler ve sahip olduğu gelirlere baktığımızda, Keşan’ın gelirin oldukça az olduğunu söyleyebilmekteyiz. 1526 yılına göre vergi miktarı yükselmiş olsa da Keşan’ın çevre yerleşimlere göre daha küçük bir ekonomiye

⁴²⁴ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s. 48.

⁴²⁵ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s. 50.

⁴²⁶ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s.48-49.

⁴²⁷ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s.46-47.

⁴²⁸ 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530) I, s.45.

sahip olduğu açıktır. Kendi gelirleri açısından baktığımızda daha önceki yıla oranla bir gelişme olduğu da ortadadır.

1531 yılı için Keşan'da hesaplanan vergi miktarı 3.258'dir.⁴²⁹ Bu vergi miktarı Keşan şehrinin tamamına ilişkin değildir. Kurt adlı tımar sahibi altında verilen Beğendik ve Küçük Koruklu köylerine aittir. Bu kayıt, aynı tarihli 170 ve 191 numaralı tapu tahrir defterlerinde de aynı şekilde yer almaktadır. Toplam vergi miktarından tutun mevcut ürünler ve bu ürünlerden alınan vergiler dahi aynıdır. En çok vergisi alınan ürün buğdaydır. Bu ürün dışında yulaf, pamuk, keten, arpa, susam, bakla, burçak ve nohut gibi ürünlerde mevcuttur. Ancak alınan vergi miktarları yüksek değildir. Bu ürünlerden alınan toplam vergi miktarı 2.245 akçedir. Az da olsa arıcılık faaliyeti vardır. Bunu alınan kovan vergisinden anlamaktayız. Bağ ve bostan üzerinden alınan vergilerde mevcuttur. Raiyyet olarak hesaplanan vergi miktarı ise 785 akçedir. Son olarak bir diğer vergi unsuru bad-ı heva, cürm-ü cinayet ve resm-i arustur. Bu vergilerinde miktarı düşüktür. Harap olduğundan vergi alınmayan 1 tane de değirmen mevcuttur. Keşan şehrinin bu tarihte geneli için temel bir yargıda bulunamamak da daha önceki yıllar içinde verdiğimiz ürünlerin bu tarihte mevcut olduğu tespiti yapabilmekteyiz. Ana ekonomik faaliyet yine tarımdır.

1540 yılı için iki ayrı veri değerlendirmekteyiz. İlki Hasan bin Ramazan, Tatar veled-i Mustafa, Kani veled-i Lala ve Kara Hasan veled-i Mustafa adıyla kaydedilen cemaatlere aittir. Bu cemaatler altında verilen hasıl 5.874 akçeden fazladır. Müslümanlardan alınan vergi miktarı 2.874 akçe, Gebranlardan alınan ispençe miktarı 1600 akçeden fazla ve bad-ı heva, cürm-ü cinayet ve resm-i arus adıyla alınan vergi miktarı da 1.292 akçedir.⁴³⁰ İkinci verimiz Kurt adlı tımar sahibi altında verilen daha önceden de değindiğimiz Beğendik ve Küçük Koruklu köylerine aittir. Bu iki köy için hesaplanan toplam vergi miktarı 3.350'tir.⁴³¹ 1531 yılına oranla az da olsa bir artış yaşandığı görülmektedir. 1540 yılında da en başta gelen ürün buğdaydır. Buğday dışında arpa, yulaf, pamuk, tütün, susam, nohut ve bakla da vardır. Bu ürünlerden alınan

⁴²⁹ BOA, *TT 170*, s. 13-14; BOA, *TT 191*, s. 1415.

⁴³⁰ Bu cemaatin yer aldığı defterdeki bilgilerin bazıları silik olduğundan okunamamaktadır. Bu sebeple okuduğumuz sayılar üzerinden bir miktar yazmaktayız. Bkz., *TT 202*, s. 63-67.

⁴³¹ BOA, *TT 206*, s. 17-18.

toplam vergi miktarı 2.601 akçeden fazladır. Üzüm bağları ve bostan üzerinden alınan vergide mevcuttur. Yine Kurt Bey'e ait olan çayır ve meşe korusundan alınan vergi de vardır. Hayvancılık faaliyeti arıcılıktır. Tarım ve hayvancılık dışında raiyyet rûsûmundan, niyabet ve resm-i arus adlı vergilerle birlikte, 1 tane rüzgar değirmeninden alınan vergi de yer almaktadır.⁴³² Ama bu vergilere ait miktarlar düşüktür. Bu bilgiler Keşan'ın 1540 yılına ait ekonomik durumunu ortaya koymamız için yeterli imkanı sağlamamaktadır.

1542 yılında Keşan'ın vergi gelirlerinin 12 yıl öncesine oranla oldukça düştüğünü görmekteyiz. 1530 yılında 77.683 akçe olan vergi miktarı, 1542 yılına gelindiğinde 59.270 akçeye düşmüştür.⁴³³ Bu tarih için vergisi alınan unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi veremesek de toplam tutar için bilgi verebilmekteyiz. Buna göre bu toplanan verginin 53.923 akçesi tımara ve 5.347 akçesi de padişah haslarına aittir. 1542 yılında Keşan'a yakın merkezlerden İpsala'da 130.117 akçe,⁴³⁴ Kızılağaç'ta 147.618 akçe⁴³⁵ ve Dimetoka'da 296.751 akçe⁴³⁶ vergi geliri hesaplanmaktadır. Gerek Keşan gerekse verdiğimiz diğer merkezlerdeki vergilerin 1530 yılına oranla oldukça düşük olduğu ortadadır. Bu sebeple 1542 yılında genel bir ekonomik sıkıntının varlığı açıktır. Fakat bu konu hakkında gerekli bir bilgiye sahip değiliz.

1555 tarihinde, daha önceki tarihlerde de yer alan tımar sahibinin değişmiş olduğu Beğendik ve Küçük Koruklu köyleri için verilen bilgiler mevcuttur. Bu köylerin tımar sahibi Feridun adlı kişi olmuştur. Bu köylerden elde edilen vergi miktarı da 3.120 akçedir. Diğer önceki bilgilere ek olarak bu tarihte mukataa olarak kayıtlanmış olan Meralı mezrasına ait vergi de yer almaktadır.⁴³⁷ Buğday en ana üründür. Bunun dışında arpa, yulaf, pamuk, susam, nohut, burçak ve bakla gibi ürünlerde yetiştirilmektedir. Üzüm bağları ve bostana ait vergiler bu tarihte de yer alır. Arıcılığın yanı sıra ağıl üzerinden alınan vergi de vardır. Râiyyet rûsûmu ve kayıtlı olan yine 1 tane rüzgar değirmeninden alınan vergiler yer alır. 1531 ve 1540 yıllarından farklı olarak, Keşan'da

⁴³² BOA, *TT* 206, 17-18.

⁴³³ BOA, *TT* 220, s. 43-48.

⁴³⁴ BOA, *TT* 220, s. 35-41.

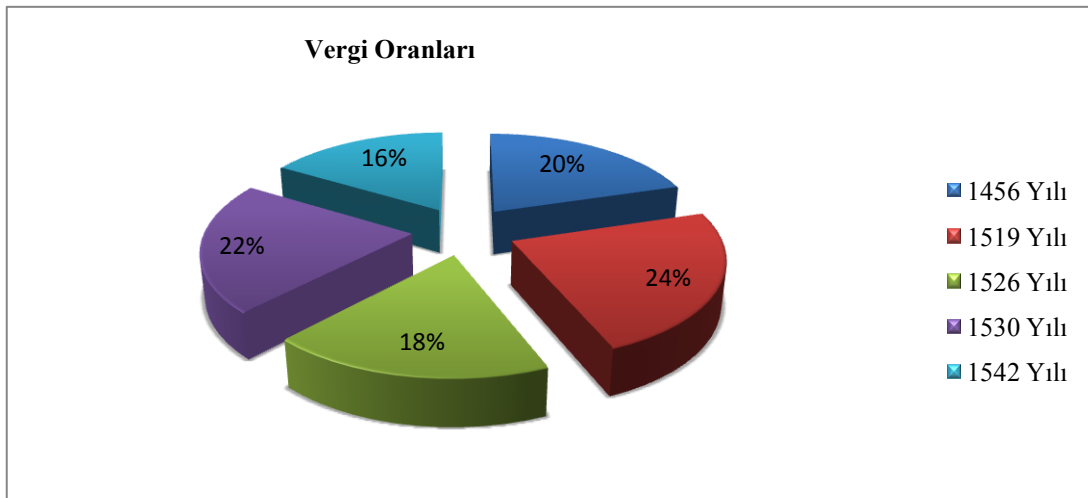
⁴³⁵ BOA, *TT* 220, s. 67-73.

⁴³⁶ BOA, *TT* 220, s. 11-26.

⁴³⁷ BOA, *TT* 299, s. 14-15.

yer alan bu köylerde niyabet ve resm-i arus vergisinin olmadığı görülmektedir. Niyabet ve arus vergisinin olmayışı, bu tarihte Beğendik ve Küçük Koruklu köylerinde evlenen ve para cezası alan bir kimsenin bulunmadığını göstermektedir.

1543 ve 1556 yılına ilişkin bilgileri birlikte değerlendirmekteyiz. Çünkü bu tarihlerde yörük defterlerinden edinilen bilgiler kısıtlıdır. Sadece kayıtlanmış olan yamak sayısı ve bu yamaklar üzerinden elde edilen hasıl verilmiştir. 1543 yılına ait ilk kayıta bu miktar 1.000 akçe⁴³⁸ ve ikinci kayıta da bu miktarın 3.000 akçe⁴³⁹ olduğu görülmektedir. Bu aynı tarihe ait bilgilerin farklı olmasının sebebi yörük defterine kayıtlanan eşkünci ve yamak sayısındaki farklılıktır. İlk defterde 20 yamak, ikinci defterde ise 60 yamak yazılmıştır. Bu da aradaki vergi farkının sebebini ortaya çıkarmaktadır. 1556 tarihinde ise Keşan nahiyesi için verilen yamak sayısı 20 olup, hasılı da 1.000 akçe olarak yazılmıştır.⁴⁴⁰ Aşağıdaki grafikte Keşan'ın vergi gelirleriyle alakalı olarak bilgiler yansıtılmaktadır.



Grafik 3.8: Keşan'ın 1456-1519-1526-1530-1542 Yıllarındaki Vergi Oranları

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere Keşan'ın ekonomik durumu düzenli bir artış içinde değildir. Bir dalgalanma söz konusudur. Genel itibariyle Keşan'ın ekonomik durumuna ilişkin bilgilere baktığımızda en etkili faaliyetin tarım olduğu

⁴³⁸ BOA, TT 226, s. 55.

⁴³⁹ BOA, TT 230, s. 97-98.

⁴⁴⁰ BOA, TT 303, s. 65.

açıktır. Bunda yetiştirilen ürünlerin yanı sıra belirli tarihler de verilmiş olan değirmenlerin sayısı, buradaki tarımsal üretim konusunda da fikir vermektedir. Hububat ekiminin daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Verilen buğday ve arpa miktarları bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Hayvancılığının tarıma göre oldukça az olduğu da ortadadır. Sanayi için çok net bilgiler verememekteyiz. Fakat pamuk, keten ve susam gibi ürünlerin varlığı, yağ ve mum imalatı yapan, demir ve maden üretimiyle uğraşanlara ait bilgilerin varlığı, sanayi faaliyetinin de olduğu yönünde bizde fikir uyandırmaktadır. Keşan'daki kara ticaretine ait olarak daha geç dönemlere için verilmiş bilgiler bulunmaktadır. Özellikle buradaki değirmenlerin varlığı daha ileriki dönemlerde, Osmanlı ordusunun ihtiyaçları neticesinde, un sevkiyatı Keşan üzerindeki mevcut kara ticareti üzerinden gerçekleştirilmekteydi.⁴⁴¹

Günümüzde bir kavşak noktası özelliği taşıyan Keşan, Edirne-Gelibolu ve İstanbul-İpsala yollarının kesiştiği merkez konumundadır. Ünlü coğrafyacı Strabon'dan yararlanılarak verilen bilgiler neticesinde, Adriyatik Denizi'nin doğu kıyısındaki Avinya veya Draç şehirlerinden başlayıp, Selanik, Meriç nehrini geçerek, Keşan ve İstanbul kadar uzanan Via Egnatia'nın güzergahının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Roma ve Bizans döneminde olduğu gibi, Osmanlı döneminde de bu yol, merkez ile taşra bağlantısı için önemliydi. Sol Kol olarak adlandırılan bu yol, aslında İstanbul'dan başlamaktaydı. Fakat idari kolaylık için şehrin batısında kalan Tekirdağ'ın başlangıç olarak kabul edildiği bu yol, Malkara üzerinden Keşan'a ulaşmaktaydı. Keşan'dan da Ipsala'ya ve oradan da Meriç nehri üzerinden Ferecik'e devam etmekteydi.⁴⁴² Bu yol haberleşme ve askeri sevkiyat açısından önemli olmakla birlikte ticari faaliyetler açısından da önem taşımaktaydı. Keşan'da bu yol üzerindeki bir merkez olduğundan, bu yoldan faydalanmaktaydı.

Keşan şehrindeki mesleklere bakacak olursak müselleme, yamak, yamak-ı müselleme, küreci, sipahi, yeniçeri, yayaderun, tımarcı, süvari, eşkücü, eşkücü süvari ve korucu gibi meslekleri icra edenleri görürüz. Bunun dışında meremetçi (tamirci), doğancı, çoban, hayyat, derzi, muhassıl, müflis, tabakçı, mün'azil, kalaycı, , haddad ve

⁴⁴¹ Traian Stoianovich, "Osmanlı Hakimiyetinde Via Egnatia", *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,1999, s. 235.

⁴⁴² Dinçer, a.g.e., s. 17-19.

hallaç olarak adlandırılan meslekleri yerine getirenler mevcuttur. İmam, kethüda müezzin, papas, fakih gibi din görevlileri yerine getirenlerde mevcuttur. Aşağıdaki tabloda saydığımız meslekleri yerine getirenlerin, yıllara ait sayısal değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 3.2:Osmanlı Klasik Döneminde Keşan’da Yer Alan Meslekler

Meslekler	1456 Yılı	1518 Yılı	1519 Yılı	1522 Yılı	1531 Yılı	1540 Yılı	1543 Yılı	1556 Yılı
Mekatib	2							
Tımarcı	7							
Doğancı	4							
Çeltükçü	5							
Asl-ı divan	20							
Mün’azil	10							
Hizmetkâr-ı zaim	1							
Korucu	2							
Yayaderun	1							
Süvari	6							
Eşküncü			1				20	5
Eşküncü süvari	1							
Canbaz ile Yörük	6							
Yağcı	1	55	13					
Müsellem	2		1					
Küreci			1					
Yeniçeri			1					
Hizmetkâr	1							
Müsellem yamakçı	1		11					
Yamak-ı yörük			2					
Yamak						7	80	20
Arabacı	2							
Çoban			1					
Yörük	75							
Muhassıl			3					

Müflis			1					
Meremetçi			2					
Sipahi			1					
Kethüda				1				
Kalaycı				1				
Haddad					3	1		
Hallaç					1			
Derzi			4					
Cullah			3			1		
Hayyat			3					
Tabakçı			1					

Keşan'ın, 1456-1556 yılları arasında yer alan mesleklere baktığımızda çoğunlukla askeri sınıfa ait mesleklerin yer aldığını görmekteyiz. Başlangıçta yörüklerle ait kayıtlar yer alsa da sonradan bu kişilerin yerleşik hayatına geçmesine bağlı olarak, uğraştıkları hayvancılık ve gıda faaliyetlerine yönelik mesleklerde azalmıştır. Yağ ve balmumu imalatıyla uğraşanlar başlangıçta fazla olsalar da daha sonraki yıllarda bunu görememekteyiz. Keşan'ın yer aldığı defterlerde çoğunlukla yamak ve müsellemlere kayıtlarını bulunmaktadır. Bu durum Keşan'da yaşayanların askeri açıdan geri hizmette görev alanlardan oluştuğunu göstermektedir. Keşan, etrafındaki yerleşimlere göre daha küçük bir mevki olduğundan, mesleki açıdan çok geniş bir yelpazeye sahip olmamaktadır.

SONUÇ

Osmanlı Klasik Dönemi'nde Doğu Trakya'da yer alan Tekirdağ ve Keşan şehirlerine yönelik olarak gerçekleştirdiğimiz bu çalışmamızda ilk olarak bu iki şehrin yer aldığı coğrafya ve bu coğrafyanın zaman içinde yaşadığı değişimleri ele almaya çalıştık. Bölgenin, Avrupa ile Asya kıtaları arasında önemli bir konumda yer alması, tarih boyunca birçok kavim ve ulusun izlerinin burada görülmesine neden olmuştur. Bunun sonucu olarak bu topraklar bir çok devletin hakimiyetine girmiştir. Traklarla başlayan Doğu Trakya'ya yönelik yerleşimler, farklı devletlerin hakimiyetinde daha da genişlemiştir. Grekler, Persler, Makedonyalılar ve Romalılar bölge tarihinde büyük rol oynamıştır. Bunun dışında Hun, Peçenek, Avar, Bulgar ve Sırp'ların bölgeye yönelik faaliyetleri olmuştur. Bu faaliyetler neticesinde bölge zaman zaman yaşanmaz hale gelse de gerek stratejik konumu, gerek coğrafyanın sahip olduğu verimli ve yaşanabilir topraklar, bu bölgeyi canlı tutmaya devam etmiştir.

Doğu Trakya topraklarının Osmanlı Devleti'ne geçmesi, Süleyman Paşa'nın Çimpe kalesini üst edinerek, Gelibolu'yu feth etmesiyle başlamıştır. Bununla birlikte bölgeye yönelik fetih hareketleri artmıştır. Süleyman Paşa'dan sonra bölgenin fethine I. Murat devam etmiş, sonrasında bölge de Türk hakimiyetini sağlamlaştıracak politikalara girilmiş ve Trakya'nın ilerisine Avrupa'ya yönelik fetihlerin gerçekleşmesi sağlanmıştır. Tezimizde, Doğu Trakya'nın coğrafyası, Osmanlı öncesi tarihi ve Osmanlılar tarafından fethini izah ettikten sonra ilk olarak, günümüzde bölgenin üç büyük şehirlerinden (Tekirdağ-Kırklareli-Edirne) biri olan Tekirdağ'a yer verdik.

Biz bu çalışmada daha önce Tekirdağ üzerinde yapılan çalışmalardan büyük ölçüde faydalandık ve şehrin coğrafyası, daha önceden kullandığı isimleri ve genel itibarıyla Osmanlı Devleti tarafından fethine kadar ki olan tarihini açıkladık. Tekirdağ'ın Osmanlı Devleti fethi sonrası dönemini ise tutulan tahrir defterlerinden yararlanarak izah etmeye çalıştık. Tekirdağ için tezimizde kullandığımız ilk defter 1469

tarihli, kullandığımız son defter ise 1550 yılı sonrasına aittir. 1469 yılından 1550 yılına kadar olan dönemde, Tekirdağ'ın nüfusunu ve ekonomik durumu ele aldık. Tekirdağ başlangıçta nahiye merkezi iken gelişerek Rodosçuk, Banados, İnepazarı ve Cebel-i Tekfur nahiyelerinin bağlı olduğu kaza merkezine dönüşmüştür. Nüfusunda 1469-1550 yılları arasında dalgalanmalar olmuş olsa da çoğunluk Müslüman nüfusa aittir. Mahalle ve köy sayıları da 1469-1550 yılları arasında değişiklik göstermiştir. Nüfusundaki değişiklik mahalle ve köy sayılarını da etkilemiştir. Örneğin 1469 yılında Tekirdağ'daki toplam nüfus 12.066, 1515 yılında 4944, 1540 yılında 4065, 1550 yılı sonrasında ise 9200'dür. 1469 yılında kayıtlı mahalle sayısı 3, köy sayısı ise 113'tür. 1550 yılı sonunda kayıtlı mahalle sayısı 33, köy sayısı ise 43'tür. Mahalle sayısının artıp, köy sayısının azalmasıyla nüfusta azalmıştır. Köylerden şehir merkezine göç yaşandığı açıktır. Gerçekleşen göçe rağmen 1469 yılındaki nüfusu 1550 yılından sonra Tekirdağ'ın görememekteyiz. Bu değişikliklerin nedenlerini mevcut kaynakların yetersizliği sebebiyle, tam olarak ortaya koyamadık. Fakat Tekirdağ nüfusunun çoğunluğunun başlarda köylerde yaşarken, daha sonra mahallelerde yaşamaya başladığı görülmüştür. Özellikle Rodosçuk ve Banados merkezlerinde söz konusu olan bu durum, her iki yerleşimin de Tekirdağ'da daha merkezi yerler olduğunu göstermektedir.

Tekirdağ'da nüfusun uğraştığı ekonomik faaliyetin tarım olduğu görülmüştür. Gelirin çoğunluğu tarımsal ürünlerden elde edilmiştir. En çok yetiştirilen ürün buğday ve arpa olmuştur. Bunun dışında özellikle sarımsak üretiminin Tekirdağ'da fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Tekirdağ'ın, Trakya'dan İstanbul'a yapılacak sevkiyatta önemli bir konumda yer alması, şehri ticari anlamda da geliştirmiştir. Tekirdağ'da limanda yer alan mahzenlerin sayısının özellikle 1540 yılında fazla olduğu görülmüştür. Tekirdağ'da farklı iş kollarına ait mesleklerde yer almaktadır. Fakat ekonomik faaliyetin tarıma yönelik olması sebebiyle, meslekleri icra edenlerin sayısı çok olmamıştır. Kasap, berber, nalbant, yağcı, terzi, ayakkabıcı, mermerci, çömlekçi, nakkaş, değirmenci, ekmekçi, Tekirdağ'da 1469-1550 yılları arasında yer alan mesleklerden bazılarıdır. Genel itibariyle Tekirdağ 1469-1550 yılları arasında çok küçük bir merkez değildir. Kendisine bağlı Rodosçuk, Banados, İnepazarı ve Cebel-i Tekfur nahiyelerine sahiptir. Trakya ve İstanbul için önemli bir ticaret noktasıdır. Bu durumunu daha sonraki yıllarda

geliştirmiş olacak ki, günümüzde Doğu Trakya’da yer alan en önemli merkezlerden biridir.

Çalışmamızda yer verdiğimiz ikinci şehir, Keşan olmuştur. Kaynaklarda çoğunlukla nahiye olarak yazılan şehir, günümüzde de Edirne’ye bağlı bir ilçedir. Tekirdağ’da olduğu gibi şehrin öncelikle coğrafyasını, tarih boyunca aldığı isimleri, Osmanlı öncesi tarihini ve Osmanlı Devleti tarafından fethedilişine kadar olan dönemini ele aldık. Osmanlı Devleti tarafından fethinin ardından şehrin nüfusunu ve ekonomisini, en erken 1456, en geç 1556 tarihli tahrir defterlerine göre ortaya koymaya çalıştık. Keşan’ın, 1456 yılında 6458 nüfusa, 1519 yılında 3224 nüfusa ve 1530 yılında 3160 nüfusa sahip bir merkez durumundadır. 1456-1556 yılları arasındaki nüfusunun durumu Keşan’a ait kayıtların çoğunluğunun müselleme ve yamak defterlerinde yer almasından dolayı çok net değildir. 1456-1530 yılları arasında bir düşüş olduğu da açıktır. 17. Yüzyılda Keşan’a yönelik yapılan nüfus çalışmalarına bağlı olarak, Keşan’ın 16. yüzyılda bir gelişim gösterdiğini söyleyebilmekteyiz. Ekonomik açıdan Tekirdağ’da olduğu gibi ana faaliyet tarımdır. En çok yetiştirilen ürün buğdaydır. Çeşitli sektörlerle ait meslek grupları vardır lakin sayıları oldukça azdır. Özellikle geri hizmet görevinde yer alan yamak ve eşküncü sayısının fazladır.

Gerçekleştirdiğimiz çalışma sonucunda Tekirdağ’ın Keşan’a göre daha büyük bir yerleşim yeri olduğunu söyleyebilmekteyiz. Günümüzde Tekirdağ, başlı başına bir şehir merkeziyken, Keşan Edirne’ye bağlı bir ilçe merkezidir. Her ikisi de benzer bir tarihi süreçten geçmiştir. Fakat Tekirdağ, Keşan’dan farklı olarak, daha fazla gelişim olanağı bularak günümüzdeki konumuna gelmiştir. Sonuç olarak bu iki merkezin Osmanlı Klasik Döneminde 1456-1566 yılları arasındaki durumu yukarıda ele aldığımız şekilde gerçekleşmiştir.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Tapu Tahrir Defterleri: Nr. 50, 77, 120, 136, 170, 191, 202, 206, 210, 226, 299, 230, 303, 385.

Maliyeden Müdevver Defter: Nr. 35.

İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Muallim Cevdet Yazmaları: Nr. 65, 89.

ANA KAYNAKLAR

370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937-1530)(Tıpkıbasım). I (2011).

Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Ahmedî (2013). *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*. (haz. Atsız Hoca). *Üç Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Aşıkpaşazâde (2010). *Tevârih-i Al-i Osmân*. (haz. K. Yavuz, M. A. Y. Saraç, (2. Baskı). İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.

Enverî (2012). *Düstûrnâme-i Enverî*. (2. Baskı). İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.

Neşrî (2011). *Aşiretten İmparatorluğa Osmanlı Tarihi (1288-1485)* (sad. N. Öztürk). İstanbul: Timaş Yayınları.

Oruç Bey (2013). Oruç Bey Tarihi (haz: Atsız Hoca). *Üç Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Öztürk, N. (haz.) (2000). *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Şükrullah Efendi (2013). Behçetü't-Tevârîh (haz. Atsız Hoca). *Üç Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

TETKİK ESERLER

Ahmetbeyoğlu A. (2003). (Bişkek). Büyük Hun Hükümdarı Atilla. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 1-20.

Aktepe, M. M. (1949-50). Osmanlı'ların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kal'ası. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1-2, 183-285.

Apak A. (2009). Emeviler Döneminde Anadolu'da Arap-Bizans Mücadelesi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (18), 95-122.

Aşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim (Metin)*. (haz. M. Ak). C. 3. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ateş, H.(2011). Tekirdağ. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.40, (ss 359-362), İçinde. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Avramea, A. (1999), M.Ö. 2. Yüzyıl İle M.S. 6. Yüzyıl Arasında Via Egnatia'nın Güzergâhı ve İşlevi. E. A. Zachariadou (ed.), *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)* (ss 3-7), İçinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ayönü, Y. (2009). *Katalanların Anadolu ve Trakya'daki Faaliyetleri (1302-1311)*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

- Barkan, Ö. L. (1951). Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, 10, 1-26.
- Barkan, Ö. L. (1953). Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan Metodu Olarak Sürgünler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 18, (1-4), 60-78.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi* (2000). (2. Baskı). İstanbul.
- Beksaç E. (2012). Keşan ve Çevresinin Trakya'nın Erken Tarihi'ndeki Yeri. *Hersekzade Ahmet Paşa Camii Sempozyum Bildirileri ve Etkinlikleri*, (ss 24-31), İçinde. Keşan: Keşan Kaymakamlığı.
- Çevik, H. (1949). *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: Ahmet Sait Basımevi.
- Darkot, B. (1979). Tekirdağ. *İslam Ansiklopedisi*, C. 12/1, (ss 133-135), İçinde. M.E.B. Yayınları.
- Darkot, B. (1993). Edirne. *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* (ss 1-12), İçinde .(2. Baskı). Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Demirkent, I. (1995). 1082-1032 Yılları Arasında Bizans-Venedik İlişkilerine Kısa Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 36. 137-154.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (18. Baskı). Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Dinçer, H. (2012). *Keşan Tarihi*. Çorlu: Can Matbaacılık.
- Doğan, M. S., Doğan, C. (2004). Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 30, (ss 15-29). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

- Durmuş, İ. (2002). Sarmatlar. *Türkler Ansiklopedisi*, C. 1. (ss 637-647), İçinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.2002.
- Düzbakar, Ö. (2003). Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 97-108.
- Elibol, N. (2006). Osmanlı İmparatorluğunda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12 (2), 135-160.
- Emecen, F. (2009). Saruhanoğulları. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 36, (ss 170-173), İçinde. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Emecen, F. (2010). Süleyman Paşa. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 38, (ss 94-96), İçinde. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Emecen, F. M. (2011). *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Eren, G. (ed.) (1999). Murat Hüdavendigar (1361-1389). *Osmanlılar*, C. 12, (ss 29-34), İçinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Evliya Çelebi (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 2. Kitap. (haz. S.A. Kahraman, Y. Dağlı, R. Dankoff). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi (2001). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 5. Kitap. (haz. S.A. Kahraman, Y. Dağlı, R. Dankoff). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi (2003). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 8. Kitap. (haz. S. A. Kahraman, Y. Dağlı, R. Dankoff). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Eyice, S. (1993). Bizans Devrinde Edirne ve Bu Devire Ait Eserler. *Edirne'nin 600. Fethi Armağan Kitabı*, (2. Baskı), (ss 39-76), İçinde. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Faroqhi, S. (2006). *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı* (çev. E. S. Özcan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1952). *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*. İstanbul: Üçler Basımevi.
- Gökbilgin, M. T. (2008). *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Göyünç, N. (1972). Hane Deyimi Hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 32, 331-348.
- Güner, İ., Ertük, M. (2004). Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12). 39-62.
- Güney, E. (2013). *Trakya'nın, Anadolu'nun Tarihi Coğrafya Bölgeleri ve Antik Kentleri*. Ankara: Edge Akademi.
- Halaçoğlu, Y. (2014). *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Hammer, J. V. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*. İstanbul: Kumsaati Yayınları.
- İnalcık, H. (1959). Raiyyet Rüsûmu. *Belleten*, C. 23 (92), (ss 575-610), İçinde. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- İnalcık, H. (1964). Rumeli. *İslam Ansiklopedisi*, C. 9. (ss 766-773), İçinde. İstanbul: M.E.B. Yayınları.

- İnalcık, H. (2006). Polunya (Apollunia)- Tanrı-Yıkdığı Osmanlı Rumeli Fetihleri Kronolojisinde Düzeltmeler (1354-1371). *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan* (ss 27-57), İçinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- İnalcık, H. (2009). *Devlet-i 'Aliyye*, C. 1, (31. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jorga, N. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)* (çev. Nilüfer Epçeli). C. 1. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Karamürsel, Z. (1989). *Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler*, (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kaya, M. A. (2012). Keltlerin Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi*, 13, 1-16.
- Kayapınar A. (2006). Bulgarların Balkanlara Göçü Ve Tuna Bulgar Devleti. O. Karatay, B. A. Gökdağ (eds.), *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih* (ss 105-129), İçinde. Ankara: Karam ve Vadi Yayınları.
- Kayapınar, A. (2006). II. Bulgar Krallığı. O. Karatay, B. A. Gökdağ (eds.), *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih* (ss 232-252), İçinde. Ankara: Karam ve Vadi Yayınları.
- Kayapınar, L. (2005). Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre Dimitsana'nın Demografik Yapısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 133-164.
- Mansel, A. M. (1993). İlkçağda Edirne. *Edirne'nin 600. Fethi Armağan Kitabı*, (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mansel, A. M. (2011). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Merçil, E. (1991). Aydınogulları. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 4, (ss 239-241), içinde. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Oikonomidis, N. (1999). Ortaçağda Via Egnatina. E. A. Zachariadou (ed.), *Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)* (ss 8-17), içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1999). 16. Yüzyılda Rodosto (Via Egnati'nın Marmara'daki Uzantısı). E. A. Zachariadou (ed.), *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (ss 215-224), içinde. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s.215-224.
- Ostrogorsky, G. (2007). *Bizans Devleti Tarihi* (çev. F. Işıltan). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öden, Z. G. (2001). Karesiogulları. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 24, (ss 488-489). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öge, A. (1986). *Malkara'nın Tarihçesi*.
- Özdeğer, Mehtap (2007). Vize Kazası Vakıfları-XVI. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre-. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 22 (1), 165-187.
- Öztürk, S. (1996). *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Öztürk, Y. (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe 1475-1600*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Pakalın, M. Z.(1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1-2-3. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Pamuk, Ş. (2013). *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, (8. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pitcher, D. E. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, (çev. Bahar Tırnakcı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kazhdan, A. P. , Talbot, A. M. (eds.) (1991). Rhaidestos. *The Oxford Dictionary of Byzantium*. New York-Oxford: Oxford University Press.
- Serez, M. (2006). *Osmanlı Döneminde Tekfurdağ (Tekirdağ) Salnameleri (Yıllıkları)*. Tekirdağ: Tekirdağ Valiliği Yayınları.
- Sezgin, İ. (1996). Malkara Şehri (1475-1601). *İlmi Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, (2). 119-130.
- Sezgin, İ. (1999). Osmanlıların Rumeli'ye Geçiş ve İlk Fetihler. *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 1. (ss 212-216), İçinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Sezgin, İ. (2006). 17. Yüzyılda Keşan Kazasında Yerleşme ve Nüfus. *Keşan Sempozyumu (2003: Keşan)*. Keşan Belediye Başkanlığı. 243-248.
- Soustal, P. (1991). *Thrakien (Thrake, Rodope und Haimimontos)* (ed. H. Hunger). Wiew: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Steinherr, Beldiceanu, I. (1999). Osmanlı Tahrir Defterlerinde Seyyid Ali Sultan: Heterodoks İslam'ın Trakya'ya Yerleşmesi. E. A. Zachariadou (ed.) *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (ss 50-72), İçinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Şemseddin Sami (1889). Keşan. *Kâmûsu'l-Â'lam*, C.5, İstanbul: Mihran Basımevi
- Şemseddin Sami (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Taş, A. N. Ş. (2009). *Adrianopol'den Edirne'ye*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Taşagıl, A. (2010). Avarlar, (<http://ahmettasagil.files.wordpress.com/2010/10/avarlar1.pdf>, 23.03.2014 tarihinde erişildi.)
- Tekindağ, Ş. (1979). Süleyman Paşa. *İslam Ansiklopedisi*, C. 11, (ss 190-194), İçinde. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tekirdağ (1983). Tekirdağ: *Tekirdağ Valiliği Yayınları*.
- Traian, S. (1999). Osmanlı Hakimiyetinde Via Egnatia. E. A. Zachariadou (ed.), *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (ss 225-240), İçinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi* C. 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. (2011). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Ünal, M. A. (2007). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, (7. Baskı). Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Yaşayan Tekirdağ (2003). Tekirdağ: Tekirdağ Valiliği.
- Yiğit, A. (2007). XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 97-155.
- Yörük D. (2014). XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri Ve Bezirhaneler. *Turkish Studies*, C. 9/1. 637-655.
- Yücel, M. U. (2006). Balkanlarda Peçenek, Uzlar ve Kumanlar. O. Karatay, B. A. Gökdağ (drl.), *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1: Tarih*, (ss 185-214), İçinde. Ankara: Karam ve Vadi Yayınları.

Yüksel, İ. A. (1995). Sadrazam Rüstem Paşa'nın Vakıfları. *Ekrem Ayverdi Hatıra Kitabı*, (ss 219-281), İçinde. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Zachariadou, E. A. (2000). Karesi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakip Devlet, (çev. G. Ç. Güven, İ. Yerguz, T. Altınova). *Osmanlı Beyliği (1300-1389)* (ss 243-255), İçinde. (2. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1299-1453)*, C. 1. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

İNTERNET KAYNAKLARI

(http://www.kesan.bel.tr/menu_detay.asp?kid=5&akid=14&akid2=&id=29 , 10.04.2104 tarihinde erişildi.)

(http://www.kesan.gov.tr/default_b0.aspx?content=195 , 10.04.2014 tarihinde erişildi.)

(<http://www.tekirdagkulturturizm.gov.tr/genel-bilgiler> , 12.02.2014 tarihinde erişildi.)

EKLER

Ek 1: Doğu Trakya Haritası (Donald E. Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, çev. Bahar Tırnakcı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, XXVI Numaralı Harita)



Ek 2.B: 1540 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu

Kaza-yı Tekfurdağı der-liva-yı Çirmen

Mahalle-i Cami-i Şerif

Receb Şaban veled-i Halife Hatib ve'l-imam, Zahih veled-i O, Ramazan veled-i Şahin Müezzîn, Piri veled-i O, Ahmed birader-i O;

Süleyman birader-i Ahmed, Yusuf veled-i Yakub, Mehmed veled-i İbrahim, Veli veled-i O, Ali veled-i Hacı Cafer;

İskender veled-i Mehmed, Şahveli veled-i O, Ali veled-i Şahveli, Abdülhamid veled-i Şaban, Dede veled-i Beyazîd;

Ali veled-i O, İlyas birader-i O, Hüsrev birader-i O, Cafer veled-i Hasan, Piri veled-i O;

Seydi Bali veled-i Yusuf, Kasım veled-i Receb, Hüseyin veled-i O, Mirza veled-i Hacı Hüseyin, Murtaza veled-i Mirza.

Ek 3.A: 1469 Yılı Tekirdağ’a Ait Tahrir Örneği (BOA, MAD 35, varak 1b)

عاجیه تلمو طائی

نظریه بازدارن خاصه در علم محمد لعین تلمو طائی
طافند باز در حوض ایمن محمد سلطان محمد طائی
یو طبل لغت محمد سلطان لغت لینه باز در حوض ایمن
حوض ایمن یو و صیح ایمن علی صیح ایمن
قید او ملن لا بلایا و فتنه یو و ایمن لک و بی
ملاتن لو و ملن حوض

Ek 3.B: 1469 Yılı Tekirdağ'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu

Nahiye-i Tekfurdağı

Nefs-i İnepazarı hassa-yı mir-i alem Merhum Umur Bey Tekfurdağı tarafında pazar kurmak için merhum Sultan Mehmed tabe-serahû hazretlerinden yer talep itmiş merhum sultan dahi İnepazarda kurmak için üç pare mevkûf yer vermiş Emir yeri, İsa yeri, Savcı yeri asıl defterden bu defter üzerine kayd olmuş. Amma Balaban Paşa defterinde bu yerler için eşküncüsüne mültezim olmuş demiştir.

Mahalle-i Cami

Hatib bin Ali nim (imamdır), Mehmed veled-i O (müezzin);

Kara Hoca çift, Hamza veled-i O, Davud birader-i Hamza, Ahmed birader-i Davud, Saruca veled-i Mehmed birader-i Ahi Hoca çift;

Musa birader-i Saruca çift, Kasım veled-i Lütfullah çift, Eflakçı Hacı Pir Demurci, İnebey Sadık, Davud veled-i Hisar Bey çift;

Kurt veled-i Türüd, Ahmed veled-i Türüd, Yusuf veled-i Zurnavi çift, Reis veled-i Emur çift, Hamza evlad-ı mezkur Yusuf Zurnavi.

Ek 4.A: 1456 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği (İB. AK, M.C. 89, s. 58)

ناحية كنان

کنز و کیم ۴ مینو ۱ حاکم سکنه و بازلد رجون فانی الله عیب
 مینو ۲ مینو ۳

زیمه خطو کین

روس حاضه زیمه

حاصلو ساک کهنه زیمه فذتکازیم نمارج مقوت
 کم ۲ کم ۳ کم ۴

مکاتب منازعاو ساک لصا و یونز یایا درین
 کم ۲ کم ۳ کم ۴

لسا و دلاب لسا باکی
 رسم و درور ۱۲

کم ۱ کم ۲ کم ۳ کم ۴

Ek 4.B: 1456 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu

Nahiye-i Keşan

Kendibirum, çiftlü 6, cebelü 1, bennak 1 ve Pazar için kaim olam zaim çiftlü 2

Yekûn kendibirum çiftlü cebelü 18

Zeamet-i Hızır Bey

Karye-i Rus hassa-ı zaim

Raiyyet;

Çiftlü 44, bennak 23, kethüda-yı zaim 1, hizmetkâr-ı zaim 1, tımarcı 1, müezzin 1;

Katib 2, mûna'zilu çift 2 bennak 1, asl-ı ivan 5, yayaderun 1;

Asiyab-ı dolab 5, asiyab-ı badi 12.

Hasıl: 4822.

Ek 5.B: 1543 Yılı Keşan'a Ait Tahrir Örneği Transkripsiyonu

Nahiye-i Keşan

Eşkünciyan

Ali veled-i Müslim, Diğer veled-i Müslim, Cevher veled-i Alihan (beca-yı Kasım), Piri veled-i Turali, Rasim veled-i Hamza (beca-yı Rahim).

Yamak

Çavdar veled-i İnehan (der-Kara Küçük), Anıl veled-i Ahmed (der-Yoğurtçu), İnesi veled-i Balaban (der- mahalle-i İnehan), Kölemen veled-i Halil (der-Kara Salı), Hasan atik-i Halil (mim);

Mustafa veled-i Mansur (der-Pedoriçe), Ali veled-i Abdullah (der mahalle-i İnehan), Muharrem veled-i Şehsuvar (mim), Şahveli veled-i Ali (der-Kara Pınar), Musa veled-i Beyazıd (der-Kayucu);

Nazar veled-i Turali (der-Yoğurtçu), Rahman veled-i Turali (mim), Şehriban veled-i Turali (mim), Malkoç veled-i Hüseyin (der-Kara Salı), Şah Bali veled-i Mustafa (der-Boriçe);

Şaban veled-i Kulfal (der-Yoğurtçu), Şahveli veled-i İnehan (der-Kara Salı), Şahveli veled-i Kara (mim), Hamza atik-i Minnet (der-Köse Küçük), Musa veled-i Hamza (der-Abalı).

Yekûn:

Yamak 20

Hasıl 1000